

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Fiyatı: 2000 TL. *(KDV Dahil)*

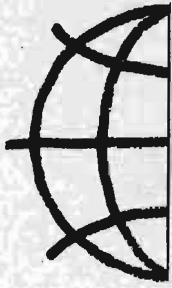
- **Yolumuz: Demokrasi, Özyönetim, Hukukun Egemenliği** / *A. Lukianov*
- **Silahsız Bir Kapitalizmin Şansı Üzerine** / *D. Klein*
- **Reformlar Nereye Gidiyor?** / *J.mortimer, B.Ramelson*
- **Dogmatizmin Anatomisi**/ *H.Mujika*

MART 1989 **11**

dünyaya bakış

Aylık
Sosyalist
Çeviri
Dergisi

3

dünyaya bakış

İçindekiler

Mart 1989/ **11**

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergi
Sahibi: Haziran Basım Yayın ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık ☐ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar ☐ **Yönetim Yeri:** Piyerloti Cad. Dostluk Yurdu Sok. No. 8 Selimbey İş Hanı, K.2 Çemberlitaş-İstanbul ☐ **Dizgi:** EKOL/Basın Yayın Tanıtım ☐ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi ☐ **İç Baskı:** Anıl Ofset ☐ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 aylık 10.000 TL., 1 yıllık 20.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 Yıllık 40 DM
Hesap No: 2933 Yapı ve Kredi Bankası, Çemberlitaş Şubesi-İstanbul
Döviz Hesap No: 30100/30498 TC. Ziraat Bankası Çemberlitaş Şubesi-İstanbul

YOLUMUZ: DEMOKRASİ, ÖZYÖNETİM, HUKUKUN EGEMENLİĞİ

(SBKP 19. Konferans Sonuçları Üzerine)

Anatoly Lukianov
SBKP MK Politbüro Yedek Üyesi
SSCB Yüksek Sovyeti Birinci Başkan Yardımcısı

Sovyet toplumu hareket halinde. Üç yıl önce başlatılan geniş kapsamlı değişim, ekonomiyi, politikayı, toplumsal, kültürel ve düşünsel alanları ve bir bütün olarak sosyalist kuramı ve pratiği etkiledi. Perestroykanın özelliği, hem ülke çapında hem de bireylerin iç dünyasında gerçekleştiriliyor olmasıdır. Ekim Devrimi'nden bu yana halka ve kamuya yönelik işlerimiz hiç bu kadar gayretli olmamıştı. Hiçbir zaman milyonlarca insan, tarihimizin, bugünümüzün ve geleceğin tartışılmasında bu kadar istekle yer almamışlardı.

SBKP'nin 19. Tüm-Birlik Konferansı, Sovyet politikalarına yeni ve güçlü bir kuvvet verdi. Bu toplantıya kamunun gösterdiği büyük ilgi, amaçları ve tartışmaları, ateşli ve yapıcı söyleşileri, partinin perestroyka politikasına halk tarafından verilen bir güvenoyu idi. Yalnızca, Merkez Komitesi tarafından konferans için hazırlanan ön çalışma raporunun tartışılması için, yaklaşık 54 milyon kişinin katıldığı, 6,5 milyon kişinin konuşma yaptığı, bir milyonun üzerinde parti, işyeri ve büro toplantıları yapıldı. SBKP Merkez Komitesi, yanlızca biryıl içinde, büyük bir kısmı doğrudan konferansın gündemiyle ilgili olan bir milyon dolayında not ve mektup aldı. Bu durum, toplumsal dokunun demokratikleştirilmesi ve politik sistemin reformu üzerinde yoğunlaşan konferansta, kitlelerin isteklerinin, umutlarının ve duygularının her zamankinden daha fazla yansımasını sağladı.

Konferans, SBKP Merkez Komitesi'nin Nisan 1985 Plenumunda ve 27. Parti Kongresi'nde benimsenen yenilenme politikasının yaşayacağını kanıtladı. *Perestroyka'nın strateji ve taktiklerinin yanı sıra ideolojik, kuramsal ve örgütsel temeli, marksizm-leninizm ile toplumumuzun güncel gerçekleri tarafından biçimlendirilerek oluşturuldu. SSCB'de yeni bir politik, moral ve psikolojik ortam oluştu. Glasnost ve yapıcı eleştiri, toplumun moralini yeniden kazanmasının yolunu açtı.*

Ekonomide olumlu sonuçlar yavaş yavaş ortaya çıkıyor. Durgunluk yıllarında dondurulan gerçek gelirlerdeki artış eski durumuna döndü: İçinde bulunduğumuz beşyıllık plan döneminin ilk iki yılı içinde kişi başına düşen gerçek gelir yüzde 4,6 ora-

nında arttı. Bu yıl, ulusal gelir, planda öngörülenden daha hızlı biçimde artarken, meta üretiminde istihdam edilenlerin sayısı mutlak olarak azalıyor. Ekonomik gelişmenin toplumsal itkisi kendini gösteriyor. Bugün, bir yıl içinde inşa edilen toplam konut alanı, bir önceki beş-yıllık plan döneminde gerçekleştirilenden 15 milyon metrekare daha fazladır. Okulların, gündüz bakım merkezlerinin, klüplerin, kültür merkezlerinin ve hastanelerin yapımına hız verildi. Tüketim mallarının üretimi, ekonominin diğer sektörlerinden daha hızlı bir oranda gelişiyor.

Parti, Nisan 1985'ten bu yana, personel politikasını iyileştirmek için düzenli bir çalışma sürdürüyor. Çok sayıda çağdaş, yetkin ve enerjik insan, kamuyla ilgili çeşitli alanlarda sorumlu konumlara getirildiler. Partinin bölge komitelerindeki ve cumhuriyetlerin Merkez Komiteleri'ndeki sekreterlerin neredeyse üçte ikisi ve SBKP'nin il ve kent komiteleri sekreterlerinin de yüzde 70 kadarı yenilendi. Aynı biçimde, SSCB Bakanlar Konseyi'nin ve ülke çapında cumhuriyetler ve yerel düzeylerdeki diğer devlet organlarının büyük bölümü yenilendi.

19. Parti konferansı, gerçekleştirilen ilerlemeyi ne abarttı, ne de küçümsedi, ***ekonomik ve toplumsal canlanmanın henüz gerekli hıza ulaşmadığı sonucuna vardı.*** Değişik alanlarda ilerlememizi durduran çeşitli engellerle karşılaşmaya devam ediyoruz. Bakanlıklar ve diğer kuruluşlar hala fabrikaların özerkliklerinin genişletilmesinin ve özyönetimlerinin geliştirilmesinin önünde birer engel olarak duruyorlar. İşyerlerinde demokrasi, modası geçmiş merkezi talimatlarla ve yönetici kadroların eskimiş düşünce tarzlarıyla sık sık çatışıyor. Bürokrasiyi tasfiye etmenin oldukça zor bir iş olduğu ortaya çıktı. Kemikleşmiş çalışma biçimlerinin olduğu kadar, durağanlık da kamu örgütlerinin ve kitle hareketlerinin elini kolunu bağlıyor. Başka bir deyişle, ***büyük bir maddi ve düşünsel potansiyel yaratmış olan toplumumuz, demokratik kurumların işleyişlerindeki hantallık yüzünden bu potansiyeli etkili biçimde harekete geçirmede, bilimsel ve teknik devrimin getirdiği yenilikleri gerektiği gibi uygulamada, halkımızın bilgisinden, deneyiminden ve yeteneklerinden ekonomide, bilimde ve kültürde en iyi biçimde yararlanmada başarılı olamadı.***

Bunu açıkça itiraf etmek gerekiyordu ve parti bunu yaptı. Marksizm-leninizmin ilkelerini yapıcı devrimci pratikle birleştirme, bugün var olan durumuyla sosyalizmi gerçek bir demokrasiyle bağdaştırma, politik bir reform gerçekleştirme ve ülkenin sosyoekonomik gelişimini hızlandırma anlayışı temelinde harekete geçme konusundaki isteklilik, kendi başına SBKP'nin kollektif düşüncesinin temel bir başarısıdır.

Konferansın, politik sistemin reformu konusuna, temel ile üstyapının, ekonomi ile politikanın birbirlerine sıkıca bağlı oldukları bir konumdan yaklaşması, yaşanan değişimlerin belirgin bir özelliğidir. Ekim Devrimi'nin arifesinde, sosyalizmde demokrasinin eriyip gideceği iddialarını reddeden Lenin, sosyalist demokrasinin kaçınılmaz olarak ve büyük bir güçle ekonomiyi etkileyeceğini, ekonomik gelişmenin etkisini hissedeceğini ve sonra da yine ekonomiye hız vereceğini ısrarla savundu. Toplumun ekonomik ve toplumsal sistemleri arasındaki organik bağ ve politika ile ekonomide yaşanan değişimler arasındaki etkileşim perestroyka için vazgeçilmez etmenler olarak ortaya çıkıyor.

O halde, parti konferansı, neden *Sovyet politik sisteminin reformu* üzerinde yoğunlaştı? Ne de olsa, bu sistemin tarihinde, bir zamanlar geri kalmış bir ülkenin,

nazizme karşı tarihsel bir zafer sağlayan, savaşın açtığı yaraları hızla saran ve önemli bir ekonomik ve toplumsal ilerleme kaydeden etkin bir sanayi gücü haline dönüştürülmesi de yer alıyor. Bunların hepsi de doğrudur. Ama gerçek şu ki, bu politik sistem, sosyalizmin çıkarları için yoğun biçimde çalışırken, bizi, kişilerin putlaştırılmasından ve bu hataların yinelenmesinden, ekonomide, toplumsal dokuda ve kültürde giderek büyüyen durgunluklardan korumayı başaramadı. Yönetim gücünün, yöneticilerin bir kesiminin elinde yoğunlaşmasına ve buyruklara dayanan bu sistem, gücün kötüye kullanılmasını, kariyerizmi ve oportünizmi önlemekte yetersiz kalmıştır. Ama politikanın asıl sakatlığı, sosyalist toplumda tarihi yapanın başında insanın geldiğini büyük ölçüde gözden kaçırmış olmasıdır.

Mihail Gorbaçov'un belirttiği gibi, bu durumun bedeli çok büyük oldu. Belki de ülkemizin barış döneminde ödemek zorunda kaldığı en büyük bedel oldu: Kitlelerin toplumsal hareketliliği azaldı, halk içinde duyarsızlık yaygınlaştı, işçiler kamu mülkiyetine ve yönetime karşı yabancılaştılar. Perestroykanın getirdiği —ekonomik reform, toplumsal ve kültürel ilerleme ve ülke işlerine karşı sorumlu bir tutumun geliştirilmesi gibi— köklü değişimleri dizginleyen bu kemikleşmiş yönetim sistemi ve onun buyruklarla baskı oluşturma mekanizmasıdır.

Konferans tarafından onaylanan politik sistemin reformuyla, geçmişten miras kalan bu ve diğer çarpıklıkları gidermek, demokrasinin leninci anlayışını ve uygulanışını yeniden canlandırmak, milyonlarca insanın ülke yönetimine katılmalarını sağlamak, özyönetimi geliştirmek ve sosyalist hukuk devletini güçlendirmek tasarlandı. Reform, tüm politik kurumları etkiliyor ve bu kurumların rollerine, aralarındaki ilişkiler ile parti, hükümet organları ve kamu örgütleri arasındaki işlevlerin sınırlandırılmasının temelinde yatan ilkelere yeni tanımlar getiriyor.

Yaşamsal görev, sosyalist devletin ve halkın özyönetiminin temeli olarak halkın temsilcilerinin sovyetlerine tam ve etkili güçler vermektir. Nihai hedef, Sovyetlerin ülke işlerinin olabildiğince çoğuna bakmalarını ve onların tüm diğer hükümet organlarının üzerine yerleşmesini sağlamaktır. Buna ulaşmak için öncelikle, Sovyetler'in yasal, yönetsel ve denetsel işlevlerinin güçlendirilmesi; çalışmalarının köklü biçimde yeniden örgütlenmesi, temsilci organlar olarak rollerinin elle tutulur biçimde güçlendirilmesi ve yönetimin üst kademelerinin yeniden biçimlendirilmesi gerekiyor.

Sovyetler'in etkilerinin ve saygınlıklarının yeniden kazandırılması için, *seçim sistemi önemli ölçüde yenilenmeyi* gerektiriyor. Konferans, geçen birkaç yılın deneyimlerinden yola çıkıp daha da ileri giderek şu önlemlerin alınmasını zorunlu gördü: Aday bildiriminde sınırların kaldırılması, adayların geniş ve özgürce tartışmalarının sağlanması, doldurulacak sandalye sayısından daha fazla sayıda aday bulunması uygulamasına geçilmesi, demokratik seçim işlemlerinin yakından izlenmesi, delegelerin yapılan çalışmalarla ilgili düzenli raporları ve gerektiğinde geri çağırılma olanaklarının bulunması. Bu amaçla, bir ya da birkaç milletvekili tarafından temsil edilen seçim bölgeleri yaratılacak ve seçim öncesi halk toplantılarının ve konferanslarının olduğu kadar, seçim komisyonlarının da güçleri genişletilecek.

Kendi iş gördükleri bölgelerde bütünsel gelişmeyi hızlandırmak bakımından Sovyetlerin bağımsızlığını ve sorumluluğunu pekiştirmeyi olanaklı kılacak ekonomik ko-

şullar yaratılması doğrultusunda konferansın belirlediği görev, özel bir önem taşıyor. Bu demektir ki, Sovyetler bu bölgelerdeki tüm ekonomik işletmelerden, şu ya da bu fabrikanın sahip olduğu üst organ ne olursa olsun, Sovyetlerin daha yüksek bir gelir elde etmeleri gerekir. Sovyetler, yerel sanayileri tümüyle denetimlerinde tutmalıdırlar ve yaşam düzeylerinin iyileştirilmesi, çevrenin korunması ve benzeri ivedi sorunların çözümü için gerekli fonları ellerinde toplayabilmelidirler. Amaç açık biçimde formüle edilmiştir: Parti politikası —ekonomik toplumsal ve etnik— öncelikle, halkın vekillerinden oluşan ve özyönetim, özfinansman ve kendi kendine yeterlilik temelinde işleyen organlar tarafından yaşama geçirilmelidir.

Sovyetlerde, tabandan yukarı doğru etkili bir özerklik, üst düzey yönetim organlarının kapsamlı biçimde yeniden yapılanmasını gerektiriyor. Konferans, ülkenin en üst düzey yetki organı olarak bir SSCB Halk Temsilcileri Kongresi oluşturulmasını savundu. Bu kongre şunları içermeliydi: Bölgesel ve etnik/bölgesel toplulukları temsil eden milletvekillerinin yanı sıra politik sistemimizin temel unsurlarını —parti, işçi sendikaları, YCL, kooperatifler ve diğer kitlesel halk örgütleri— temsil eden ve bu örgütlerin kongrelerinde ya da plenumlarında demokratik biçimde seçilmiş milletvekilleri. SSCB Halk Temsilcileri Kongresi'nin görevi, yıllık toplantılarda ülkenin önemli anayasal, politik ve sosyoekonomik sorunları üzerine kararlar almak olacaktır. Kongre, yıllık toplantılar arasında ise, yasama, yürütme ve denetim işlevlerini gören bir organ olarak görece daha küçük ve çift yapılı SSCB Yüksek Sovyet'ini seçecektir.

Bu, ülke çapında, yönetimin demokratik temellerini önemli ölçüde genişletecektir. Aynı ilke, hem ülke hem de özerk cumhuriyetler düzeyinde yüksek yönetim organlarının seçimi ve çalışmalarının örgütlenmesi ile ilgili işlemlerin de temelini oluşturacaktır.

Sovyetlerin rolünün güçlendirilmesi, parti ve yönetim birimlerinin işlevlerinin sınırlandırılması hedefi, konferansın şu sonuçlara varmasına yol açtı: Köy ve kasaba düzeyindekiler dışındaki tüm yerel yönetim organları daimi prezidyumlarını ve ayrıksız tüm Sovyetler de kendi başkanlarını seçmelidirler. Bir kural olarak, ilgili parti komitelerinin birinci sekreterlerinin Sovyetlerin başkanlığı için aday gösterilmelerinin yararlı olacağı görüşü ifade edildi. Varılan bu sonuç, politik sistemimizin reformu ile çok yakından bağlıdır.

Birincisi, başkanlar ve yönetecekleri Sovyet prezidyumları, yürütme ve yönetme aygıtlarının Sovyetler tarafından denetlenmesi de içinde, milletvekillerinin çalışmalarının örgütlenmesiyle ilgilenecekler. Bu yolla, bir yetki organı olan Sovyetlerin ve yürütme komitelerinin işlevleri daha açık biçimde belirlenebilir. Ayrıca, bir yürütme komitesinin üyelerini ve bölüm ve seksiyonlarının başkanlarını, ilgili Sovyetin milletvekilleri olarak görev yapmaktan alıkoyma ilkesine kesinlikle uyacağız. Şimdiki durumda, birinci sekreterler genellikle yürütme komitelerinde çalışıyorlar. İstesek de istemesek de, bu durum, yürütme organının ve çalışanlarının güçlerini, Sovyetlerin ve temsilcilerinin güçleri aleyhine arttırıyor. Yürütme komitesinden Sovyetlere geçen birinci sekreter, Sovyetlerin, komisyonlarının ve temsilci gruplarının gereksinimlerine daha fazla yanıt verebilir duruma gelecektir. Bu tür bir görev paylaşımı ile yığınsal temsilci organların etkilerinin ve saygınlıklarının artması sağlanabi-

lir. Bu anlamda, parti ve parti komitelerinin birinci sekreterleri birer garantör olarak hizmet verecekler.

İkincisi, bu uygulama, parti ile yönetim organları arasındaki güç dağılımını daha da iyileştirecektir. Bu bir paradoks gibi görünebilir ama gerçektir. SSCB Anayasası'nda da belirtildiği gibi, parti toplumumuzun öncü ve yönlendirici gücü olmaya devam edecektir. Açıktır ki, faaliyetlerini yalnızca ideoloji ve eğitim ile sınırlandıramaz. Toplumun politik öncüsü olarak partinin en başta gelen görevi, ekonomik, toplumsal ve etnik politikalar oluşturmaktır. Ancak artık bu politikaları, parti, komite elemanları aracılığıyla değil, doğrudan Sovyetler ve temsilci yönetim organları aracılığıyla sürdüreceklerdir. Parti komiteleri aygıtlarının yeniden örgütlenmesi ve ekonomik, toplumsal gelişmenin yönetilmesi görevinin her şeyin üzerinde Sovyetlere geçmesiyle birlikte, birinci sekreterin Sovyetlere başkanlık etme görevi, parti ile Sovyet organları arasında daha açık bir güç bölüşümü yaratacaktır. Birinci sekreter, Sovyetlerin gücünü kapsamlı biçimde değerlendirmesini sağlamaya çalışırken, parti organlarına yeni bir açıdan bakabilecek, onu tümüyle yönetsel ve ekonomik işlevlerinden kurtararak, partiyle ilgili politik, örgütsel ve ideolojik işlevlere yöneltebilecektir. Konferansta delegelerden birinin de dediği gibi, "ayrışma olabilmesi için birleşme gerekiyor."

Son olarak, sorunun bir de üçüncü ve belki de en önemli yanı var. Parti, birinci sekreterini yönetsel bir ortamdan (aygıttan) alıp onu milletvekillerinin arasına yerleştirerek, kasten kendisini, aynı zamanda merkezi ve yerel organlarını, kadrolarını *yalnızca komünistlerin değil, aynı zamanda komünist olmayanların da —aslında tüm halkın— denetimine bırakıyor.* Parti içindeki seçim sınavından geçmiş olan birinci sekreter, bu kez saygınlığının sınandığı çok daha önemli bir sınavdan daha geçmek durumunda: Milletvekilliği ve ilgili Sovyetin başkanlığı için yapılan seçimler gizli oylamayla yapılacaktır. Eğer birinci sekreter halkın desteğini kazanamazsa bu durum kaçınılmaz olarak onun bir parti lideri olmak için yeterli olup olmadığı sorusunu gündeme getirecektir. Burada ayrıca, *Sovyetlerde ya da yürütme organlarında seçimle gelmiş tüm görevlilerin en fazla iki dönem görev yapabilecekleri* ilkesinin Anayasa ile resmiyet kazanacağını da eklemek gerekebilir: Parti liderleri de dahil, tüm devlet görevlileri kendilerini her an geri çekme hakkına sahip olan meclislerine ve milletvekillerine düzenli olarak rapor verecekler. Bu demektir ki, parti tüm seçimlerde öncü ve yönlendirici rolünün seçmenler tarafından sınandığı ve onaylandığı bir durumu kabul ediyor. Bu, Sovyet toplumunun demokratikleşmesinde temel bir adımdır.

Konferans, temsilci yönetim organlarının reformu ile ilgili önemli unsurları belirlediğine göre, *ülkenin tüm yönetim sisteminin iyileştirilmesi* sorunlarını da göz ardı edemezdi. Buyruklarla yönetme tarzının kaldırılması, planlama, finansman ve kredi sisteminde köklü bir reform, üretim araçlarında toptan satışa geçilmesi ve cumhuriyetler ile yerel düzeylerde ekonomik işletmelerin ve kuruluşların insiyatiflerini ve özerkliklerini geliştirmek için tasarlanmış olan mekanizmanın kusurlarının giderilmesi; tüm bunlar, yalnızca ekonomik faaliyetlerin organik bir unsuru olmakla kalmıyor, aynı zamanda politik sistemin yeniden yapılandırılması çabalarının da önemli bir bölümü durumuna geliyor.

Ekonominin yönetici kollarının genel modelleri onaylandıkça, cumhuriyetler

ve yerel ekonomik kuruluşlar, *yönetici kadrolarını önemli ölçüde azaltıyorlar.* Somut olarak, ülkede ve özerk cumhuriyetlerdeki bakanlıkların ve bölümlerin sayısı dörtte bir'den fazla bir oranda azaltıldı; yerel Sovyetlerin bölüm ve seksiyonları ise, üçte-bir oranında azaltıldı. Bunlar, yönetim sisteminde büyük ölçekli ve karmaşık bir yeniden yapılanma sürecinin yalnızca başlangıcıdır. Bu süreç üç ana ögeyi içeriyor.

Birincisi, yönetimin merkeziliğine son verilecek, ilgili yetkiler merkezden yerel düzeye devredilecek ve işçi kolektifleri ile kooperatiflerin hakları ve sorumlulukları genişletilecek. Bu süreç, devlet işletmeleri (bileşimler) ve kooperatif hareketi ile ilgili son zamanda çıkan yasalarla önemli ölçüde geliştirilecektir. İkincisi, temsilci organlar, bunların daimi komisyonları ve vekilleri, halk, kamu örgütleri ve halkın denetim organları, yönetim aygıtının nasıl işlediğini gözleme olanaklarını çok büyük ölçüde geliştirdiler. Bu bağlamda, konferansın "Bürokrasiyle Savaşmak Üzerine" başlığını taşıyan ve ekonomide, toplumsal, düşünsel ve kültürel alanlarda keyfi davranışlara ve yönetsel buyrukçuluğa karşı, insanların haklarına, gereksinimlerine karşı gösterilen duyarsızlığa ve halkın toplumsal deneyimlerinin küçümsenmesine karşı etkili bir savaşım çağrısı yapan kararından geniş çaplı ve etkili biçimde yararlanılmalıdır. Son olarak, üçüncü unsur; iletişimde, bilgi-işlemde ve diğer teknolojilerde en son yenilikleri getirerek, yetkinlik ve sorumluluk düzeyini yükselterek aygıtın işlerliğini olabildiğince iyileştirmeyi sağlıyor.

Konferans, yönetimin mükemmelleştirilmesi ile ilgili konuları tartışırken, bu konulara, *Sovyetler Birliği'nin çok uluslu yapısı* göz önüne alınarak yaklaşılması gerektiğini vurguladı. Lenin'in sözleriyle, sistemimizin, bütünsel bir Sovyet yönetim organları sistemi olduğu, federal birlik altında toplanmış bir sistem olduğu gerçeğine gereken önem verilmeden perestroykanın temel görevlerinden herhangi birini gerçekleştirmemiz olanaklı değildir. Konferansın "Sovyet Ulusları Arasındaki İlişkiler Üzerine" başlıklı kararına uygun olarak, SBKP MK Temmuz 1988 Plenumu, birlik cumhuriyetlerinin ve özerk oluşumların haklarının yasal olarak genişletilmesi görevini şu yollarla öne koydu: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ve birlik cumhuriyetlerinin yetkilerinin kısıtlanması; hükümetin bazı işlevlerinin yerel organlara devredilmesi ve ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevre koruma alanlarında bağımsızlıklarının ve sorumluluklarının artırılması.

Ayrıca, birlik hükümetini de güçlendirmeli ve organlarının, özellikle de Uluslar Sovyeti'nin ve etnik gruplar arası ilişkilerle ilgili daimi komisyonun rolleri önemli ölçüde artırılmalıdır. Partinin tüm bu konulara verdiği dikkat, etnik gruplar arası ilişkiler sorunu ile ilgili özel bir SBKP Merkez Komitesi Plenumu yapılması kararında açık biçimde ortaya çıkmıştır.

Reformumuzun, politik sistemimizin değişik unsurlarını kapsayacak biçimde genişletilmesi, *ülke yönetimine halkın doğrudan katılımının tüm biçimlerinin geliştirilmesi gerektiği anlamına geliyor.* Aynı zamanda, tüm hak ve özgürlüklerden yararlanan vatandaşlar olan ve fabrikalarının, ülkelerinin gerçek efendileri olan halkımızın yeteneklerini ve potansiyelini öne çıkarmayı hedeflemeliyiz.

Bu amaçla, emekçilerin çıkarlarını ifade etmelerinin ve gerçekleştirmelerinin aracı olan tüm yığınsal kurumlardan, çok daha yoğun biçimde yararlanılmalıdır. Her şeyden önce, toplumsal yenilenme ve perestroyka savaşımlarına işçi sendikaları, YCL,

kooperatifler, ülke çapında 100'ün üzerinde, cumhuriyetlerde de 200 dolayındaki gönüllü kuruluşlar ve çoğu yeni kurulmuş olan 40 bin dolayındaki çeşitli dernekler, kulüpler ve halk girişimci grupları büyük bir gayretle katılmalıdırlar. Parti, her halk oluşumunun kesinlikle demokratik ve gerçek anlamda bağımsız bir temelde işlemesine, tüm gerekli işlevlerini yerine getirmesine ve kendine bağlı insanların çıkarlarını etkili biçimde temsil ederek yükseltmesine yaşamsal bir önem veriyor. Görüşlerin çatışması ve alternatif önerilerin öne sürülmesi, kıyaslanması ve üzerinde anlaşmaya varılması son derece doğaldır. Sosyalizmin gelişimi için gerekli olan sağlıklı demokratik ortam işte budur.

Hukuku ve düzeni güçlendirmek için kapsamlı bir çaba içine girmek, bu gelişmenin aynı ölçüde önemli unsurlarından biridir. Parti konferansı bu nedenle ***hukuk temelinde bir sosyalist devletin*** kurulmasını temel öneme sahip bir konu olarak tanımladı. Biz, sosyalist hukuk devletini şöyle görüyoruz:

Birincisi, bu devlet kendisini yasal bir çerçeveyle ve özellikle de Anayasa ile sınırlayan, önüne aşılmaması gereken ilkeler ve kısıtlamalar koyan bir devlettir. İkincisi, bu devlet, insanın insan tarafından sömürülmesine son vermiş ve yasalar karşısında tüm vatandaşlarının eşitliğini kesinlikle koruyan bir devlettir. Hiçbir yönetim organı, hiçbir yetkili, hiçbir kollektif, hiçbir birey, hiçbir parti örgütü ya da herhangi bir başka kamu oluşumu yasalara uymaktan bağışık tutulamaz. Üçüncüsü, bu devlet tüm vatandaşlarına karşı yükümlülükleri olan ve tüm vatandaşlarının da bu tüm halkın devletine karşı yükümlülükleri olduğu bir devlettir. Bu karşılıklı sorumluluk, her vatandaşın yetkililerin ya da temsilcilerinin keyfi davranışları karşısında korunması ve haklarının tümüyle güvence altına alınması, diğer yandan da devletin, herhangi bir vatandaşın onu sabote etme girişimlerine karşı korunması anlamına gelir. Dördüncüsü, bu devlet, toplumsal ilerlemeyi sürdürmek, kamu faaliyetlerini özendirmek ve vatandaşların haklarını korumak için sürekli olarak yenilenen ve iyileştirilen ayrıntılı bir yasal düzene ve sağlam bir anayasaya sahip bir devlettir. Beşincisi, bu devlet, tüm bu amaçlara ulaşılmasını sağlamak için düzgün biçimde işleyen bir mekanizma ile ayrıca, salt hukuk kuralları tarafından yönlendirilen, hukuk ve düzeni korumak amacıyla tasarlanmış özel bir kurul geliştirmiş bir devlettir.

Konferans tarafından belirlenen geniş ölçekli hukuk reformu, tam bir sosyalist politik erk sistemi olarak bir hukuk devleti yaratma çabalarının bütünsel bir parçası olmak durumundadır. Bu reformun ana unsurları, "Hukuksal Reform Üzerine" başlıklı konferans belgesinde tanımlanmıştır. Bu çaba, öncelikle mahkemelerin rolünü ve yargı işlemlerinin demokratik ilkelere kesinlikle uyulmasını köklü biçimde geliştirme çabasıdır. Bu ilkeler, mahkemelerin bağımsızlığı, uyuşmazlık içindeki tarafların eşitliği, açıklık ve yargılama süresince sanığın suçsuzluğunun temel alınmasıdır. Yasaların değişmez ve tek biçimde yorumlanıp uygulanışını denetim yoluyla sağlamak için, Savcılık Bürosunun sorumluluklarını ciddi biçimde artıracağız. İşlenen suçların çoğunda ilk incelemeleri yapan polis, çalışmalarını önemli ölçüde iyileştirecektir. Baronun ve devlet hakemliğinin hakları genişletiliyor. Yasaları düzeltmek, sistematikleştirmek ve toparlamak, kadrolarımızı ve tüm toplumu yasal konular üzerine eğitmek için önemli adımların atılması planlanıyor.

Tüm haklardan yararlanabilen bir halk, saygınlığın tadına varan bir yönetim ve

kırılıp bükülemeyen bir hukuk... Bunlar, insanın en yüksek değere sahip olduğu sosyalist hukuk devletinin bileşenleridir. Politik sistemin reformunun merkezinde, ***her bireyin hak ve özgürlüklerinin en yüksek düzeyde güvence altına alınması*** görevinin bulunması rastlantı değildir ve perestroykanın başarısı çok büyük ölçüde buna bağlıdır. Ancak,tüm diğer uygar toplumlar gibi biz de, temel hakların güvence altına alınması gerekliliğinin yeterli olmadığının ve aynı zamanda vatandaşların da hukuk ve düzenin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmelerinin de gerekli olduğunun farkındayız. Sosyalist demokrasi her şeye izin veren bir anarşi değildir. O, bilinçli bir öz-disiplindir.

Sovyetlerin, sosyoekonomik hakları sağlama konusundaki geçmiş deneyimleri iyi bilinir. Ama bu alandaki eksikliklerimizin de farkındayız ve yaygın koruma ve güvenlik sistemlerimizin daha iyi ve daha etkili biçimde işlemelerini sağlamak için çalışıyoruz. Hem vatandaşların hem de yetkililerin politik kültür düzeylerini yükseltmek, görüş ve düşüncelerde sosyalist çoğulculuğu geliştirmek ve farklı görüş ve bakış açılarının ortaya çıkmasını özendirmek için çok şeyin yapılması gerekiyor. Bu bağlamda, çoğulculuğu, farklı görüşlerin bir ifade biçimi olarak, hepsinden önemlisi sosyalizmi geliştirip güçlendirmeye yarayan bir şey olarak görüyoruz. Bu çoğulculuğun, elbette, herhangi bir iktidar çoğulculuğu ile hiçbir ilgisi yoktur çünkü ülkemizdeki tüm iktidar emekçi kitlelere, tüm halka aittir.

Glasnost, perestroykanın temel başarılarından biridir. Eleştiri, ifade, basın ve toplantı özgürlükleri gibi politik özgürlükleri içerir. Glasnost perestroykayı savunduğuna göre, glasnostun kendisi de savunulmalıdır. Bu amaçla, konferansta konuyla ilgili bir kararda, glasnostun demokratik ve insancıl bir sosyalist toplumun yaşaması ve ilerlemesi için doğal bir ortam olduğu ve onun kısıtlanmasına yönelik tüm umutların temelsiz kalacağı söylendi.

Sovyetler Birliği gibi büyük bir ülkede önemli sosyopolitik değişiklikler kaçınılmaz olarak onun uluslararası konumuna da yansıyor ve dolayısıyla dünyadaki gelişmeleri etkiliyor. Perestroykanın getirdiği devrimci değişim, tüm dünyada toplumsal adalete ve gerçek demokrasiye yönelik arayışları çarpıcı biçimde etkiliyor. Bu anlamda açıktır ki, nasıl Ekim 1917 devrimi "yalnızca Rusya'ya özgü bir gelişme" olmadıysa, perestroyka da yalnızca "Sovyetler Birliği'nin bir iç sorunu" değildir.

Demokrasiyi geliştirme, yığınsal özyönetimi genişletme ve hukuk devletini güçlendirme doğrultusundaki kararlı yönelimimiz, Sovyet halkının ivedi ve temel gereksinimlerini karşılama ve sosyalizmdeki çarpıklıkları düzeltme isteğimizden kaynaklanıyor. SBKP'nin perestroykanın zorunluluğu konusundaki görüşleri, dogmatik atgözlüklerinden kurtulmanın ve dünyayı gerçekte olduğu gibi kabul etmenin, marksist-leninist kuramın büyük potansiyelinden daha etkili biçimde yararlanmayı olanaklı kıldığını gösteriyor. Bu ise, sosyalizmin kendisini, hem kuramsal hem de pratik açıdan yenileme yeteneğine sahip olduğunu kanıtlıyor ve komünist kuramın artık günümüzün temel sorunlarına yanıt getiremeyeceği iddialarını da geçersiz kılıyor.

Ülkemizin demokratikleşmesini ve sosyalist bir hukuk devletinin kurulmasını, tüm uluslararası ilişkiler sisteminin demokratik yenilenmesine yapılmış değerli bir katkı olarak görüyoruz. Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka, yaşanmakta olan değişimlerdeki hümanist itkiyle uyumlu bir dış politika gerektiriyor ve Sovyet toplumunun

önünde, diğer ülkelerle karşılıklı yarar getiren işbirlikleri ve çok taraflı ilişkiler için geniş olanaklar açıyor. Uluslararası ilişkilerde akla ve sağduyuya başvurmak, benimsediğimiz politikanın özünü oluşturuyor ve bu politikayı dünya sahnesinde istikrarlı biçimde izliyoruz. Bu bağlamda, SBKP, komünist ve işçi partilerinin ve barış, toplumsal ilerleme, özgürlük ve demokrasi için savaşan tüm diğer halkçı-ruhlu güçlerin savaşımlarıyla dayanışmasını ısrarla yineliyor.

Sovyet dış politikasının yeni düşünce doğrultusunda enerjik biçimde yenilenmesi,tehlikenin, açık ve yapıcı diyalog ve silahsızlanma çabalarıyla giderilmesine yönelik bir dizi girişime neden oldu; bu girişimler INF anlaşmasının yolunu açtı ve nükleer, kimyasal ve konvansiyonel silahlarla ilgili görüşmeleri pratik bir zemine taşıdı. Cenevre görüşmelerine uygun olarak Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilmesi kararı, bölgesel çelişkilerin politik araçlarla çözülebileceği doğrultusunda yeni yaklaşımlar ortaya koyuyor.

Sovyetler Birliği, sosyalist ülkelerle uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesinden ve değişik toplumsal sistemlere sahip devletlerin barış içinde birlikte yaşamalarından yana sağlam bir tutum içindedir. Politik ya da ekonomik alanlarda, uluslararası çelişkilerin ya da ideolojik uyuşmazlıkların giderilmesinde savaşın bir araç olarak kullanılmasına tümden karşıdır. 19. Parti Konferansı'nda da vurgulandığı gibi, dış politika, ulusal kaynakların giderek daha fazla yapıcı ve barışçıl amaçlar için kullanılmasına katkıda bulunmalı ve toplumumuzun demokratikleştirilmesiyle yakından bağlı olmalıdır. Tüm savunma çabalarımız şimdi artık, askeri malzemede, askeri bilimde ve silahlı kuvvetlerin bileşiminde öncelikle niteliğe yönelmiştir: Bu faaliyetler Sovyetler Birliği'nin ve bağlaşıklarının güvenliğini güvence altına alıyor ve savunma doktrinimizle kesin bir tutarlılık içinde sürdürülüyor.

Deneyimler, Sovyetler Birliği'ndeki demokratikleşme yolundaki ilerlemelerin aynı zamanda dış politikamızı da etkilediğini ve ülkemizin uluslararası ilişkilerde güvenilir ve sağlam bir ortak olarak görülmesini sağladığını gösteriyor. Bu güvenin halk kitleleri arasında da yayılması ve "Sovyet yayılmacılığı" ya da "Sovyet askersel tehdidi" ile ilgili efsanelerin sorgulanmaya başlanması gerçeği özel bir değer taşıyor.

Sovyet iç ve dış politikalarında meydana gelen değişimlerin geniş kapsamı, partiye, topluma politik yön göstericilik yapma konusunda daha fazla çalışma görevini yüklüyor. SBKP, perestroyka görevini üstlenerek politik insiyatifin kendi ellerinde olduğunu ve kitlelerin tarih-yapma çabalarının önde gelen örgütçüsü rolünü üstlenebileceğini gösterdi. Ama biz aynı zamanda, Lenin'in, yönetici partinin öncülük rolünü, Sovyetlerin ve diğer emekçi örgütlerinin yerini alarak yapabileceği inancının tehlikeli olduğu yolundaki uyarılarını da hatırlıyoruz. Onun istemi şuydu: "Partinin (ve Merkez Komitesinin) işlevleri ile Sovyet yönetiminin işlevleri arasına kesin bir çizgi çekilmelidir"[1] Şimdi,kendini yöneten bir toplumda, SBKP'nin öncü rolünü demokratik yollardan sağlayacak ve partiye, perestroykanın yaşama geçirilmesinde ideolojik, kuramsal, politik ve örgütsel işlevlerini en iyi biçimde ve tam olarak

(1) V.İ. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C. 33, S. 253.

yerine getirmesinde yardımcı olacak bir mekanizmanın geliştirilmesi üzerinde çalışıyoruz.

Konferans tarafından varılan oldukça önemli sonuçlardan biri de, yeni koşullarda partinin öncü rolünün büyük ölçüde, somut faaliyetlerle elde edeceği gerçek saygınlığa bağlı olduğuydu. Amaç, *SBKP'yi, özünü ve çalışma yöntemlerini, toplumda partinin öncü rolü konusundaki leninci anlayışla tümüyle uyumlu duruma getirmektir.* Böylece, partinin içişlerinin demokratik biçimde örgütlenmesi, tüm politik sistem içinde demokrasinin nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda bir örnek olabilir.

SBKP'nin 19. Tüm-Birlik Konferansı ve o zamandan bu yana atılan adımlar, hızlı ve geniş kapsamlı değişimin gerekliliğini vurgulayan açıklamalardan, bu değişimin gerçekten yaşama geçirilmesine geçişi simgeledi. SBKP Merkez Komitesi'nin Temmuz 1988 Plenumu bu tür önemli bir adımdı. Bu toplantı, Konferans'ın politika kararlarının nasıl yaşama geçirileceğinin yollarını belirledi ve ekonomide, politikada, parti işlerinde ve toplumsal dokuda gerekli güncel ve uzun erimli girişimleri programladı.

SSCB Bakanlar Konseyi, konferansta çizilen yola uygun olarak, toplumsal programın yaşama geçirilmesi ile ilgili bir dizi önemli karar aldı. İçinde bulunduğu beşyıllık dönemde, hükümetin et ve süt ürünleri siparişlerinin, planda belirtilenin de üzerinde bir artış yapması sağlanacak ve sanayi tüketim mallarının üretimi de, yine daha fazla artarak 24 milyar ruble düzeyinde yükselecek. Ticari hizmetler ve toptan satış alanlarında da köklü düzelmeler sağlamak için önemli adımlar programlandı.

İşler, konferans kararlarının yaşama geçirilmesi için oluşturulan bir programa uygun olarak yürüyor. Parti içinde, oldukça yeni bir biçimde süren bir seçim kampanyası gerçekleşiyor. Bu kampanya süreci içinde kadrolar yenileniyor ve parti aygıtı yeniden yapılanıyor. SSCB Anayasası'nda değişiklikler, eklemeler yapılması ve milletvekillerinin seçilmesiyle ilgili yasa tasarıları ülke çapında tartışmaya açılıyor. Yıl sonuna kadar SSCB Yüksek Sovyeti, halk vekilleri Sovyetlerinin ve yasamanın faaliyetlerini ve örgütün iyileştirilmesiyle ilgili pratik unsurları tartışacak. Tüm bunlar, gelecek yıl içinde bütün birlik, cumhuriyet ve yerel yönetim organlarının yeni çizgilerde yeniden biçimlenmesini olanaklı kılacaktır. Yerel özyönetim ve yerel ekonomik yönetim ile ilgili yasa tasarısı da geniş biçimde tartışılacak. Ayrıca, tasarlanan hukuk reformunun büyük bir bölümünü gerçekleştirerek, Savcılık Bürosu'nun, soruşturma aygıtının, Baro'nun, devlet hakemliğinin ve ekonomik kuruluşların hukuk bölümlerinin çalışmalarını yeniden yapılandıracağız. Özetle, yönetim, parti ve ekonomik alanlarda pratik çalışmalar hızla ilerliyor.

Perestroyka, ekonomik reform ve politik sistemin yeniden yapılandırılması hiç de kolay işler değil. 19. Parti Konferansı, bizleri zorluklardan kurtaracak sihirli bir değnek yaratmadı. Yenilenmenin Partinin önüne pek çok karmaşık sorun koyacağını biliyoruz. Yeniden hatalar yapmayacağımızın güvencesi de yok. Ama, söylendiği gibi, üstesinden geleceğiz. Toplumumuz, halkımız yürüyor ve hedeflerine doğru ilerlemeye devam edecekler.

Reform ve Toplumsal İlerleme

SINIR ÇİZGİSİ

Willi Gerns
Almanya Komünist Partisi (DKP) Yönetim Kurulu, Prezidyum ve Sekreterlik Üyesi

Reform ile devrim arasındaki ilişki üzerine yapılan tartışmalar, işçi sınıfının tüm tarihi boyunca sürdü. Geçmişte olduğu gibi, bugün de, marksistlerin iki cephede savaşmaları gerekiyor: Yalnızca reformlarla yetinen ya da devrimi reformlar içinde sulandıran oportünist reformizme karşı ve reformların rolünü ilkesel olarak reddeden, reformlarla devrim arasında aşılmaz engeller koyan sol-radikal devrimciliğe karşı.

Bu sorunlar, toplumsal gelişmenin geleceğe yönelik sorunlarının daha açık biçimde ortaya çıktığı belli dönüm noktalarında, çok keskin duruma geliyor. Bu sorunların Rosa Lüksemburg ve Eduard Bernstein tarafından, yüzyılın başında tam da tekelci kapitalizmin serbest rekabetçi kapitalizmin yerini aldığı dönemde tartışılmış olması rastlantı değildi. Bernstein, reformist bir yaklaşım benimsemişti: "Benim için nihai hedef, ne olursa olsun, bir hiçtir, hareketin kendisi ise herşeydir." Lüksemburg buna, o zamanlar devrimci sosyal-demokrasi tarafından savunulan marksist yaklaşımla karşılık verdi. **Sosyal Reform ya da Devrim** başlıklı kitabında şunları yazdı: "Sosyal demokrasi açısından, toplumsal reformlar için, var olan sistem içinde bile olsa çalışanların durumunun iyileştirilmesi için verilen gündelik pratik savaşım, demokratik kurumlar için verilen savaşım, proletaryanın sınıf savaşımını sürdürmek ve nihai amacına ulaşmak için belki de tek yoldur; bu nihai amaç, politik erkin ele geçirilmesi ve ücretli emek sisteminin tasfiyesidir. Sosyal demokrasi için, toplumsal reform ile toplumsal devrim arasında kopmaz bağlar vardır: Ona göre, toplumsal reformlar için savaşım bir araç toplumsal devrim ise amaçtır"[1] Reform ile devrim arasındaki ilişki üzerine değişik görüşler, devrimci işçi sınıfı hareketi ile reformistleri birbirinden ayıran çizgi durumuna gelmiştir.

World Marxist Review'ın 1988 11. sayısında demokratik güçlerin faaliyetlerinde ve toplumsal ilerleme savaşımında reformların rolü konusunda bir tartışma yer alıyordu (Bert Ramelson, Jim Mortimer, "Reformlar Nereye Gidiyor?"). (Dünyaya Bakış, Mart 1989 sayı 11) Çoğu komünist ve işçi partilerinin önemli gördükleri bu sorun ile ilgili tartışmaya okuyucularımızı da katılmaya çağırıyoruz.

Şimdi biz bir kez daha, tek tek ülkeleri ve bir bütün olarak dünyayı etkileyen derin toplumsal değişimlerin yaşandığı bir dönemdeyiz; bilimsel ve teknolojik devrim süreçleri ise bu dönemin maddi temellerini oluşturuyor. Bu değişimler, üretici güçlerde ve üretim ilişkilerinde, sınıf ve toplum yapılarında, halkın yaşamında, emeğinde ve işçi sınıfı hareketinde geniş kapsamlı değişimlere yol açıyor.

Bilimsel-teknolojik devrim insanlığın varoluş koşullarında köklü değişimlere neden oldu ve bugün karşımıza giderek keskinleşen global sorunlar çıkarıyor. Daha önceki kuşakların hiçbiri, insanlığın kendisini bir savaşta yok etmesi tehlikesinin, ekolojik bunalım sonucunda doğal çevrenin tahrip edilmesinin ve Üçüncü Dünya'nın her zamankinden keskin sorunları ile ilgili tehlikelerin giderilmesi gibi büyük sorunları çözmek zorunda kalmamıştı.

Var olan sosyalizm köklü değişimlerden geçiyor ve bunların, sosyalist toplumun niteliksel olarak yeni bir duruma ulaşmasına yol açması gerekir. Bu Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka'da çok belirgindir. Perestroyka'nın, dünya devrimci sürecinin koşulları üzerinde de uzun verimli ve güçlü etkileri olacaktır.

Tüm bu köklü değişimler bizleri, çeşitli anlayışları yeniden değerlendirmeye ve günümüzde reform ile devrim arasındaki diyalektik üzerinde önemle durarak yeni doğrultularda düşünmeye zorluyor.

Demokratik ve toplumsal reformlar için verilen savaşım her zaman devrimci işçi sınıfı hareketinin strateji ve taktikleriyle son derece ilgili olmuştur. Ve bu savaşım, bugünkü koşullarda daha da büyük bir önem ve niteliksel olarak yeni bir içerik kazanıyor. Komünistler, şimdi artık, *kapitalizmden sosyalizme geçişin çok daha uzun bir tarihsel dönem gerektirdiğinin* açık biçimde farkındadırlar. Kapitalizmin tahmin edilenden daha istikrarlı ve değişim yeteneğinin de daha fazla olduğu ortaya çıktı ve toplumsal yapıları da önemli ölçüde değişikliğe uğradı ki bu, komünist partilerin faaliyetlerini de etkiliyor. Bu arada sosyalizm ise, nesnel koşulların ve bir ölçüde politik bozulmalara da yol açan öznel hataların sonucunda, sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının çoğunluğu için, henüz kapitalizmin karşısında özlenen bir alternatif olarak ortaya çıkamıyor. Bazı komünist partilerin de başarısızlıklarıyla birlikte bunlar ve diğer etmenler, neden kitleler üzerinde yeterli etkiye sahip olmadıklarını ve köklü toplumsal dönüşümler için verilen savaşımın öznel önkoşullarının gelişiminde neden ciddi biçimde geri kaldıklarını açıklıyor. Bu özellikle FAC için geçerlidir.

Ama eğer kapitalist sistem altında daha uzun bir etkinlik dönemine bakmamız gerektiği doğruysa, sosyalizme yaklaşımın yollarını belirlemeli ve ona daha yaklaşabilmek için bir politika oluşturmalıyız. DKP, demokratik ve toplumsal bir ilerlemeye doğru dönüş için bir savaşım stratejisini de içeren bir antitekel demokrasi kavramını geliştirerek bu görevi önüne koydu. Sorun, *kapitalizm altında bile büyük sermayenin yetkilerini sınırlamak, emekçilerin koşullarını iyileştirmek, haklarını ve faaliyet özgürlüklerini genişletmek ve anlamlı bir silahsızlanma yoluyla barışı güvence altına almaktır.* Toplumsal ve demokratik ilerlemeye doğru bir dönüş, güçlerin dengesini işçi sınıfı ve diğer demokratik güçler tarafına değiştirecek ve geniş kapsamlı toplumsal dönüşümlerin yolunu açacaktır.

Bugün ve görünen gelecekte, işçi sınıfının ve demokratik hareketlerin, geçen dö-

nemde sağ kanat güçlere karşı verilen savaşta elde ettikleri kazanımları korumak ve bu kazanımlar temelinde sağa kayışı durdurmak, böylece demokratik ve toplumsal ilerlemeye doğru dönüşün ilk adımlarını atmak önemlidir. Bu, ilkesel olarak şöyle formüle edilebilir: Tekelci-devlet kapitalizminin gerici savaşım tarzını, reformlara daha fazla yönelik barışçı bir tarzla değiştirmek ve böylece ilerici bir politikayı yaşama geçirmek için manevra alanını genişletmek. Geçiş-dönemi politikasının özü her zamankinden daha derin demokratik, toplumsal ve ekolojik reformlardır.

Reformlar için savaşımın giderek artan önemi, aynı zamanda bilimsel teknolojik devrimin etkisi altındaki çağdaş kapitalizmdeki değişimlerle de bağlantılıdır. Ekonomik ve toplumsal perspektifler, artan ölçüde, ulusal ve uluslarüstü düzeylerde devlet-tekelci düzen mekanizması tarafından belirleniyor. Bu nedenle, bu mekanizmayı emekçilerin yararına etkilemek her zamankinden önemlidir. Gelişmenin gerici güçlerinin mi yoksa demokratik reformlara açık olanların mı üstün geleceği büyük ölçüde güçler dengesine ve emekçilerin savaşımına bağlıdır.

Bilimsel teknolojik devrim, emekçilerin bilgileri ve sorumlulukları konusunda artan ölçüde istemler yaratıyor ve bu da bilim, teknoloji ve üretimin yönetimine ve sonuçlarının uygulanmasına demokratik biçimde katılım isteğini yoğunlaştırıyor. Eğitim ve bilginin yaygınlaştırılması, çevre korumacılığı, halk sağlığı, kültürel faaliyetler, kadın ve erkeklerin eşitliği, bireyin gelişimi gibi alanlarda yeni gereksinimler ortaya çıkıyor ve bunların karşılanması, alternatif bir reform politikasını sürdürmek için bir alan sağlayabilir. Bu ise, başta işçi sınıfı olmak üzere, orta katmanlar içindeki emekçi bağlaşıklar ve aydınlar için, toplumsal ilerleme savaşımına katılmak bakımından yeni olanaklar açıyor.

Reformlar için verilen savaşımın önemi, büyük ölçüde global sorunların çözümüne duyulan gereksinim tarafından belirleniyor. Bu sorunlar bazı alanlarda o kadar keskinleşmiştir ki, çözümleri, *kapitalizmin yoldan çekilmesine kadar ertelenemez. Bu, özellikle kalıcı bir barışın sağlanması, ekolojik bir facianın önlenmesi, az gelişmiş ülkelerde ekonominin hepten çökmesi ya da insanlığa güvenilir bir enerji kaynağının sağlanması gibi sorunlar için geçerlidir.* Bu sorunların çözümlerinin, kapitalizm koşullarında bile, yani karşıt toplumsal sistemlere bölünmüş bir dünyada bulunması zorunludur.

Reformlardan söz ederken, yalnızca bunların artan öneminin değil, ama içeriklerinin de akılda tutulması gerekir. Daha yüksek yaşam standartları ya da emekçiler için daha geniş haklar gibi eski istemlerin yanı sıra niteliksel olarak yeni istemler de ortaya çıkıyor.

Ekolojik reformları ele alalım. Kapitalizm koşullarında bile üretici güçler sistemini, doğanın yağmalanmasına son verecek ve yaşamı gelecekteki kuşaklar için doğal temellerini koruyacak biçimde dönüştürmek gereklidir. FAC'ni barışçıl duruma getirme gereksinimi, karşımıza yepyeni görevler çıkarıyor. Global sorunların, toplumsal sistemlerin sınırını aşan uluslararası işbirlikleri aracılığıyla çözülmesi de niteliksel olarak bir dizi yeni reform ortaya koyuyor. Son olarak, eğer büyük sermayenin gücü sınırlandırılacak ve insan hakları genişletilecekse, işçi sınıfının işletmelerin yönetimine gerçek biçimde katılmalarını sağlayacak köklü antitekel reformlara, devlet-tekelci düzenleme mekanizmasında ve yaşamın diğer alanlarında demokratik

etkilere ve anahtar konumundaki sanayilerin ve işletmelerin toplumsallaştırılmasına gerek vardır.

Lenin şöyle diyor: "Hiç kuşku yok ki, 'reform' kavramı, 'devrim' kavramının tam karşıtıdır. Bu karşıtlığı unutmak, bu kavramları birbirinden ayıran çizgiyi unutmak tüm tarihsel tartışmalarda sürekli olarak çok ciddi hatalara yol açar. Ama bu karşıtlık mutlak değildir, bu çizgi ölü bir çizgi değildir, yaşar, değişir ve her özel durumda tanımlanabilmelidir."[2]

Lenin'in bu görüşü bizi, reform ile devrim arasındaki ilişkinin somut bir tarihsel değerlendirmesine doğru yönlendiriyor. Bu ikisi arasında her zaman kesin bir sınır çizgisi vardır. Eğer reformizm batakhğına saplanmak istemiyorsak, bu çizgi gizlenmemelidir. Ama aynı zamanda, dogmatizme de kaymak istemiyorsak, bu çizgi mutlaklaştırılmamalıdır da. Her durumda bu sınır çizgisinin nereden geçtiğinin somut bir tarihsel yanıtı vardır. *Bugünkü koşullarda, gereken güçler dengesinin sağlanması durumunda kapitalist toplumun yapısal biçimlerinin köklü, antitekel reformlar aracılığıyla yıkılabileceği düşüncesinin temelleri vardır ve bu yolla sistemin altedilmesi amacına, geçmiştekinden daha fazla yaklaşmak olanaklıdır.*

Bu dönüm-noktasında reformların yeni içeriği, bunların uygulanması konusunda farklı yaklaşımları da gerektiriyor. Reformlar alanında atılabilecek politik adımların çeşitliliğinde belirgin bir genişlemenin yanı sıra, çeşitli sorunların üstesinden gelinmesi için kurulabilecek bağlaşıklıkların da kapsamı genişledi: Toplumsal, politik ve ideolojik açılardan farklılıklar taşıyan emekçilerin işbirliklerinden, insanlığın önündeki tek tek sorunlarla başa çıkabilmek için büyük sermayenin temsilcileriyle kısmi işbirlikleri olanaklarına kadar. Belli bir konuda bir çıkar birliği içinde olan kapitalist güçlerin, bir başka konuda karşıt konuma düşebilecekleri akıldan çıkarılmamalıdır. Sonuçta, silahsızlanmadan ve silah üretiminin dönüştürülmesinden yana olanlar, çevre konusunda karşı tarafta olabilirler. Ama söylemeye gerek yok ki, büyük sermayenin gücünü sınırlamaya ve sonunda da alt etmeye yönelik toplumsal ve özellikle de köklü antitekel reformlar, ancak emekçilerin sermayeyle karşı karşıya gelmeleriyle gerçekleşebilir.

Biz komünistler, reformlar için verilen savaşımın artan önemini ve içeriğini vurgularken sosyalist bir toplum kurma hedefini hiçbir zaman gözden kaçırmıyoruz ve *kısmi başarıların ancak ve ancak sürdürülebildikleri ve daha geniş kapsamlı dönüşümler için kullanıldıkları durumda kalıcı olabileceklerini göstermek istiyoruz.* DKP, Lenin'in, "kapitalist toplumda **her** reformun **çifte** niteliği vardır"[3] yolundaki değerlendirmesini göz önüne aldı. Reform, hem kapitalist sömürü sistemini pekiştirmek ve işçi sınıfını bu sisteme tabi kılmak, hem de işçi sınıfının sömürü sistemine son vermek üzere girdiği savaşımda konumunu güçlendirmek için kullanılabilir.

Bunu, bugünkü tekelci kapitalizm koşullarında hatırlamak özellikle önemlidir. Frankfurt-am-Main'de yayınlanan bir çalışmada şöyle deniyor: "Bugünkü koşullarda, kapitalizm, ancak üretici ve dünyadaki toplumsal güçler dengesindeki her zamankinden hızlı değişime sürekli olarak ve hızla ayak uydurabilirse var olabilir. Bu ise onu, eski sistemin işlerliğini sağlamak için tasarlanmış reformlar yapmaya itiyor. Bu, reformlar yoluyla sağlanabilir, yeter ki, bu reformlar keyfi olmasın ve bir dereceye kadar da, üretici güçlerin toplumsal niteliğiyle uyum içinde olsun. Onların

çifte niteliğini belirleyen de budur: Reformlar yalnızca tekellerin gücünü pekiştirmekle kalmazlar, aynı zamanda temellerini de baltalarlar."[4]

Sonuç olarak, devlet-tekelci reformları, demokratik alternatiflerin başlangıç noktalarını içeriyorlar. Gerekli koşulların varlığı durumunda-emekçilerin bilinç düzeyinin yükselmesi ve güçler dengesinin onlar tarafına değişmesi-reformlar antitekelci bir görünüm kazanabilirler.

Ama, reformların bu iki yönlü doğası, tekelci-devlet kapitalizmi taraftarlarına, reformların demokratik içeriklerini bozarak ilerici nitelik kazanmalarını engelleme ve çoğu zaman yalnızca sisteme istikrar kazandıran olanaklar sağlamayı getiriyor.

Kapitalizm koşullarında yapılan reformların iki yanından hangisinin öne çıkarak başı çekeceği, işçi sınıfının ve diğer demokratik güçlerin gösterecekleri aktif çabalara bağlıdır. Asıl sorun, "kitlelerin bağımsız kitlesel ekonomik ve politik savaşım içinde olup olmamalarıdır, ki bu, tek başına işçilere gerçek kazanımlar getirecektir."[5]

Demokratik, toplumsal ve ekolojik reformlar kendi içlerinde oldukça önemlidirler ama aynı zamanda, bunlar için verilen savaşım köklü toplumsal dönüşümler hareketinin bütünsel bir parçasıdır. "İşçi sınıfı, ancak demokratik reformlar yoluyla ve bunlar aracılığıyla kazanılmış hakların pratikte kullanılmasıyla, kapitalizmi değiştirmek ve altetmek olanaklarının var olduğuna, kendi gücüne, örgütlülüğüne ve sınıf bilincine güvenebileceğine ve toplumu dönüştürmek için gerekli olan deneyime ve bilgiye sahip olduğuna ikna olabilir."[6]

Partimiz programında ülkemizin somut koşullarının ışığında, reform için savaşımla, temel toplumsal değişim arasındaki dengeye ilişkin yaklaşım oluşturuldu: "İşçi sınıfı hareketi içinde demokratik reformlar için savaşım büyük önem taşıyor. DKP, emekçilerin koşullarının iyileştirilmesine, onların etkinliklerinin politik yanının ve haklarının genişletilmesine, yönetim ve demokratik denetimde yer alma olanaklarının yaratılmasına hizmet eden her şeyi kuvvetle destekliyor. Bu tür reformların, emekçilerin istemleri doğrultusunda sürdürülmesini, demokrasiye ve toplumsal ilerlemeye doğru bir dönüş için verilen savaşımın önemli bir bileşeni olarak görüyor. Aynı zamanda bunları derin toplumsal dönüşümler için verilen savaşımın koşullarının iyileştirilmesi için olanaklar sağladığını da düşünüyor.

"DKP, demokratik reformları savunurken, bunların işçi sınıfının kapitalist toplumsal sisteme bağlanmasının gizlenmesi ve tekelci-devlet egemenliği sisteminin güçlendirilmesi için kullanılmaları girişimlerini reddediyor. İşçi sınıfı hareketini, kapitalizm çerçevesi içinde yapılacak reformlarla sınırlama girişimlerine karşı çıkıyor."[7]

Dolayısıyla *sorun, emekçilerin koşullarının iyileştirilmesine, büyük sermayenin gücünün zayıflatılmasına, barış ve silahsızlanma için başarılı bir savaşımın ve diğer önemli sorunların çözümünün koşullarını yaratmaya yarayan her tür dönüşümü desteklemektir.* Bu, emekçi insanların, bir yandan sosyalizm savaşımı için daha elverişli önkoşullar yaratırken, diğer yandan da etkilerini artırarak toplumsal ilerleme hareketine yeni güçler katmalarını sağlıyor. Son tahlilde, temel toplumsal sorunların emekçilerin çıkarına çözümlenmelerinin koşullarını yalnızca sosyalizm yaratabilir.

Reformların nereye kadar sürdürülebilecekleri geniş biçimde tartışılan bir sorundur. Reformlar gereklidir ama şu iki aşırı ucun önüne geçilmesi gerektiğine inanıyo-

ruz. Birincisi, reformların gerçekliğini yalnızca var olan güçler dengesi ışığında değerlendirmek. Bunlar, sınıf savaşımının akışı içinde sürekli değiştiğine göre, istemlerin ölçüsünü ve doğasını, yalnızca "uygulanabilirlikleri"nin güçlülüğüne göre belirleme girişimleri oportünizme varıyor ve sınıf güçleri dengesinde köklü değişimlere ve olanakların sınırlarının genişletilmesine yönelik çabaların terkedilmesine yol açıyor. Lenin şunları vurguluyordu: "Programımız ancak geniş ve felsefi anlamda uygulanabilir olmalıdır ki, içindeki tek bir harf bile tüm toplumsal ve ekonomik evrimin yönü ile çelişmesin. Biz de bu yönü doğru biçimde belirlediğimize göre (genelde ve özelde), devrimci ilkelerimiz ve devrimci görevimiz adına *bütün gücümüzle*, her zaman ve mutlaka istemlerimizin **en fazlası** için savaşmalıyız."[(8)]

Başka bir deyişle, Lenin, sorunu sınıf savaşımını sosyalist devrime varıncaya kadar ilerletme perspektifi ile bağladı. Bu tür esnek bir yaklaşımın gerekliliği aynı zamanda DKP programında da vurgulanıyor. 1978'de çeşitli sanayilerin demokratik denetim altında ulusallaştırılması istemini öne sürdüğümüzde, bu, "uzaklardan bağıran birinin sesi" gibiydi. Daha o zaman, çelik ve gemi yapımcılığındaki bunalım göz önüne alınarak, bu istemin, yakında işçi sendikal hareketi aktivistleri arasında her düzeydeki tartışmaların merkezi durumuna geleceğini öngörmek zordu.

Diğer uç nokta ise, tersine, savaşımın gelecekteki aşamalarının amaçlarını savunduklarından ve bunları keyfi biçimde günün görevleriyle sınırladıklarından, gerçek olanaklardan ve politik güçler dengesinden çok uzak düşen ivedi istemler formüle edilmesidir. Sonuç olarak, hemen şimdi FAC'ndeki geniş ölçekli sanayinin tümünün toplumsallaştırılması istemini öne sürmemizde pek yarar olmayacaktır.

Yüzyılın başında, devrimci fırtınalar ufukta görünmüşken, reform mu, devrim mi konusu ile ilgili farklılıklar reformcularla devrimciler arasındaki çizgiyi oluşturdu. Günümüzde bu dönüm aşamasında reform politikasının artan önemi ve yeni içeriği çeşitli güçleri birbirine yakınlaştırarak işbirliği alanını genişletebilir.

Gerçekten de, reformlar için savaşım sürecinde komünistleri ve diğer demokratik güçleri, özellikle de sosyal demokratlarla yeşilleri, sendika liderlerini, değişik politik ve ideolojik yönelimde olanları bir araya getiren pek çok şey var. Bu birleşmeyi birlikte hareket etmede bir kilometre taşı haline getirebilmek önemlidir çünkü kazanılmış olan şeylerin savunulabileceği ve ilerlenebileceği tek yol budur. Ama reformlar için çaba gösterirken komünist kimliğimizin kaybolmasına izin veremeyiz. Komünistlerin toplumsal dönüşümler içinde özel bir role sahip oldukları gerçeğini gözden kaçıramayız: Bu dönüşümleri ilerletmek, onlara antiemperyalist bir içerik kazandırmak, büyük sermayenin egemenliğini sınırlandırmak ve sınıfsal yaklaşımları öne çıkarmak.

Marks ile Engels, **Komünist Parti Manifestosu**'nda, "önde gelen sorun"un mülkiyet sorunu olduğunu vurguladılar.[(9)] Bugün FAC'ndeki koşullar bağlamında bu, reform konusundaki tüm yaklaşımlarda önde gelen istemin ulusal çerçeve içinde ve Avrupa Topluluğu düzeyinde devlet-tekelci yönetim mekanizması üzerinde demokratik bir etki sağlamak olduğu anlamına geliyor. Bu ise, emekçilerin ve sendikaların işletmelerde yönetime ve denetime etkili katılımlarını, başka bir deyişle, mülkiyetin kullanılması hakkına ve bazı sanayilerin demokratik denetim altında toplumsallaştırılmasına müdahale edilmesini gerektiriyor.

Biz, reformlar ile politik iktidar arasındaki ilişkiyle ilgili olarak, emekçilerin politik sorunlar üzerine yapılan tartışmalara ve alınan kararlara, sendikalar ve kamu girişim grupları, kamuoyu yoklamaları, referandumlar ve dolaysız demokrasinin diğer biçimleri aracılığıyla katılmalarına özel bir önem veriyoruz.

Komünistlerin reformlarla ilgili politikalarının özgül yanı, toplumsal yaşamın her alanında hayallere yol açmadan ve kapitalizm koşullarında reformların sınırlarını açık biçimde anlatarak demokratikleşmeyi ilerleten güç olarak hareket etmeleridir. Bugün olduğu gibi, sosyalist dönüşümlerin gündemde olmadığı bir dönemde bile yola devam ederek sosyalizme yönelme gereksinimini tartışıyor.

Haziran 1988'de partinin yönetim kurulu şu başlığa sahip bir belge taslağını onayladı: **2000 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti: DKP'nin 1990'larda Barış ve Demokratikleşmenin Sağlanması İçin Alternatifler ve Reformlarla İlgili Önerileri.** Bu taslak, parti içinde ve demokratik kamuoyunda tartışmaya açıldı. Taslağın oluşturulması sürecinde, reformlar konusuna ilkeli yaklaşımımız ve bu kritik dönemde reform savaşımının önemiyle ilgili varılan yeni sonuçlar Yönetim Kurulu'na yol gösterdi.

---

(1) Rosa Lüksemburg, **Sozialreform oder Revolution?** Vulkan-Verlag, Leipzig, 1919, s.1
(2) V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, c.17, s.115-116.
(3) V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, c.12, s.237.
(4) **Der Imperialismus Der BRD** Frankfurt-am-Main, 1972, s.619.
(5) V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, c.19, s.27 (Rusça)
(6) **Der Imperialismus...**, s.662.
(7) **Protokoll des Mannheimer Parteitages der Deutschen Kommunistischen Partei**, Plambeck und Co, Neuss, 1979.
(8) V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, c.6, s.119-120.
(9) Karl Marks, Frederic Engels, **Toplu Yapıtlar**, c.6 s.519.

DİYALOG KONUSUNDA BEKLENTİLER VAR MI?

*15 Eylül'de Kıbrıs'ta tarihsel bir olay yaşandı: Ada'nın başkenti Lefkoşe'yi ikiye bölen yeşil hattın her iki tarafında bulunan barikatlar aynı anda kaldırıldı. BM Genel Sekreteri'nin özel temsilcisi Arjantinli **Oscar Hector Camillon**, Kıbrıs Cumhuriyeti Başkanı **Georgios Vasiliu** ile Kıbrıs Türk yönetiminin başkanı **Rauf Denktaş'ı** geçen Ağustos ayındaki Cenevre görüşmelerinin ardından düzenlenen bir toplantı için, yerli ve yabancı gazetecilerin de huzurunda karşıladı. Yıllar süren belirsizlikten sonra bu olay, dünyanın sorunlu noktalarından biri olan bu yerde, ilişkilerin biraz daha iyileşmesinde ilerlemeyi simgeledi.*

WMR, Georgios Vasiliu ile Rauf Denktaş'tan Kıbrıs'ta bugünkü duruma ve olayların olası gelişimine ilişkin bazı soruları yanıtlamalarını istedi. Aşağıda, Eylül ayının ikinci yarısında yapılan röportajın özetini sunuyoruz.

□ Üç yıldan sonra, Yunan ve Türk toplulukları arasında üst düzey görüşmelerin yeniden başlamasına katkıda bulunan yeni yerel ve uluslararası etmenler nelerdi? Bu ilişkiler, yerel çelişkilerin barışçıl çözümüne yönelik yeni eğilimin bir ifadesi olarak değerlendirilebilir mi?

G. Vasiliu: Yerel etmenlerle ilgili olarak, hükümetim tarafından açıklanan politika, toplulukl ararası diyaloğu yeniden sağlamak ve Kıbrıs sorununa ilişkin gerçekçi ve adil bir çözüm için yeni bir çaba göstermekti. BM Genel Sekreteri Sayın Perez de Cuellar'ın yeni girişimi, benim Cumhurbaşkanlığı'na seçilmemin hemen ardından geldi.[1] Kıbrıs Rum kesimi bu yeni girişimi koşulsuz kabul etti ve sorunun çözümü için görüşmelere tüm iyi niyetiyle hemen hazır olduğunu açıkladı.

Aynı zamanda, BM Genel Sekreteri'nin yeni girişimi, bölgemizdeki politik atmosfer üzerinde olumlu etkisi olan bir dizi yeni uluslararası gelişme ile aynı döneme rastladı. Topluluklararası görüşmelerin yeniden başlamasını hızlandıran önemli gelişmelerden biri de, Yunanistan ve Türkiye Başbakanları Sayın Papandreu ile Sayın Özal arasındaki görüşme ve diyaloglar oldu.

Süper güçler arasındaki ilişkilerin, Başkan Reagan ile Genel Sekreter Gorbaçov arasında üst düzey diyalogların başlamasıyla iyileşmesinin ve belli başlı uluslararası

(1) Şubat 1988 (Derginin Notu)

bölgesel çelişkileri çözme çabalarının tüm Akdeniz bölgesi üzerinde dolaysız biçimde olumlu bir etkisi oldu.

Bu uluslararası çerçeve içinde, Birleşmiş Milletler'in koruması altında başlamış olan topluluklararası diyalog da, uluslararası boyutları olan bir bölgesel sorunun barışçıl bir çözümü için gösterilen bir başka çabayı daha oluşturuyor.

R. Denktaş: Kıbrıslı Rumlar, Sayın Georgios Vasiliu'yu kendilerine yeni bir lider olarak seçtiler; Sayın Vasiliu ise, Kıbrıs Türk kesimiyle, iki taraf arasında, 1977 Anlaşması'nın özü olan çift-bölgeli federal yapı temelinde bir çözüm bulma yaklaşımıyla bir diyalog başlatılmasını kabul etti. Yalnızca bu etmen, yani Kıbrıs Türk kesimi ile görüşmeyi kabul eden (ki, Kıbrıslı Türklerin 1964'ten beri istedikleri buydu) bir Kıbrıslı Rum liderin ortaya çıkışı, Genel Sekreter'in iki tarafı Cenevre'de biraraya getirmek için girişimlerde bulunmasıyla sonuçlandı ve orada, politik eşitlik temelinde, Lefkoşe'de topluluklararası diyaloğun başlatılmasına karar verildi.

Türk ve Yunan Başbakanları arasında daha önce yapılan Davos görüşmesinin Kıbrıs Rum yönetimi üzerinde olumlu etkisi oldu. Sayın Kipriyanu'nun[2] uzlaşmaz politikası, Türkiye ile Yunanistan'ın aralarındaki uyuşmazlıkları görüşmeler yoluyla çözüme ulaştırma konusunda anlaşıp, bu tür sorunların giderilmesinde birbirlerine karşı silah kullanılmamasını bile kabul etmemeleri üzerine, anlamsızlaştı ve saçma görünmeye başladı.

Hiç kuşku yok ki, iki süper gücün liderlerinin, kelimelerin verimsiz savaşını sürdürmek yerine "birbirleriyle konuşmaları", bölgesel uyuşmazlıkları körüklemek yerine, bunların çözülmesine yardımcı olma konusundaki isteklilikleriyle oluşturdukları örnek, tüm dünyada çok yönlü bir etki yarattı. Uluslararası gerginlikleri azaltmak ve nükleer silahları sınırlandırmak için sürdürülen "Gorbaçov-Reagan ekip çalışması"nın, tüm bölgesel uyuşmazlıkları kendi perspektifleri içinde ele alınmasına yardımcı olduğuna inanıyorum. Örneğin, Kıbrıs'ta hiçbir Kıbrıslı Rum lider -yirmi yıl boyunca yaptıkları gibi- çift uluslu adayı tümüyle Yunanlaştırma doğrultusundaki kişisel hırsını gerçekleştirmek için, süper güçler arasındaki rekabetten yararlanabileceği umuduna kapılamaz.

Dolayısıyla, Sovyet-ABD mutabakatı, sınırlı bir boyutta da olsa, dünyada, uluslararası ve yerel çelişkilerin barışçıl çözümüne yönelik yeni bir eğilim oluşturdu. Bu, olağanüstü bir başarıdır ve hepimiz bu temel üzerine anlayış, dostluk ve işbirliği kurmalı, insanlığı savaş felaketinden ve "yaşamak için birbirini öldürmek zorunda kalma" onursuzluğundan kurtarmalıyız. Süper güçler, tüm devletlere rehberlik etmesi gereken felsefenin kardeşlik temelinde, ideolojik bağlılıklardan bağımsız olarak ve birbirinin haklarına saygı göstererek, nükleer felaket korkusundan kurtulmuş ve birbirine karşı her türlü tehditten arındırılmış bir dünya yaratılması olduğunu gösterdi. Kıbrıs'ın da bu yeni eğilimden yararlandığına inanıyorum.

□ Yakın bir gelecekte Kıbrıs sorununun barışçıl bir çözümü görünüyor mu? Sizce bunun için gerekli politik ve sosyoekonomik önkoşullar nelerdir ve ne gibi uluslararası güvenceler gereklidir?

---

(2) Önceki Kıbrıs Başkanı. (**Derginin Notu.**)

G. Vasiliu: Biz, bir an önce barışçıl bir çözüm umuyoruz. Çünkü, var olan bölünmüşlüğün sürmesi ve Kıbrıs Cumhuriyeti topraklarının büyük bir bölümünün Türk birliklerinin işgali altında olması, tüm Kıbrıslılar için bir sıkıntı kaynağıdır. Ve var olan durum sürdükçe, çözülmesi gerekenler de birikiyor. Hızlı bir çözüm gerekliliğinin kendisini dayatmasına karşın, yakın gelecekte neler olabileceğini kimse göremiyor.

Biz kendi adımıza, Kıbrıs sorununun gecikmeden barışçıl bir çözüme kavuşturulması için elimizden geleni yapacağız. Ancak, getirilen çözüm, Türk birliklerinin ve göçmenlerin Kıbrıs'tan çekilmelerini sağlamalı ve tüm vatandaşların özgürce hareket edebilme, yerleşme ve mülk edinme hakları da dahil, temel hakları güvence altına alınmalıdır.

Uluslararası güvencelere gelince, bunlar etkili olmalı ve herhangi bir ülkenin tek taraflı müdahalelerde bulunma hakkını dışlamalıdır.

R. Denktaş: Sorun 25 yaşındadır. Dolayısıyla, sorunun tüm unsurlarını kısa bir süre içinde çözüme kavuşturmayı beklememeliyiz. Zaman, sabır ve evrim sürecine inanmak, doğru yönde ilerlenmesine yardımcı olacaktır. Emin adımlar, aceleci adımlardan iyidir. Taraflardan biri bir iki yıl içinde kurtulmak isteyeceği türden geçici bir çözüm aramamalı, iki halk arasında tüm sürtüşme alanlarını yok edecek emin ve adil bir çözüm bulmalıyız.

Kıbrıs Rum kesiminin, Kıbrıs Türkleri'nin gelecekte her tür baskı korkusundan uzak ve kendilerini güvenli hissetmelerini sağlayacak güvenceler ve gerekli anayasal dayanaklar üzerinde ısrar etmelerini anlamaları gerektiğini düşünüyoruz. Ortaklık kavramı, Kıbrıslı Rumların, Kıbrıslı Türklerin de kendilerine zarar vermeyeceklerini bilmeleri gerektiğini varsayar. Eğer görüşmeler başarılı olursa, bir ortaklık devleti kurulacak (bu kez çift-bölgeli federal temelde) ve iki ulusal topluluk, politik eşitliğe sahip taraflar olarak iktidarı paylaşmak zorunda kalacaklardır.

Bize göre, çift-bölgelilik, tüm mültecilerin geldikleri yerlere dönmeleri gerektiği yolundaki telkinler yerine, yeşertilmiş bir iyi niyet ve iyi komşuluk ilişkileri içinde kabul edilmelidir. Çift-bölgelilik iki bölge anlamına gelir (Güney'de bir Kıbrıs Rum bölgesi, Kuzey'de bir Kıbrıs Türk bölgesi). Bu, güvenlik için, tüm çelişki alanlarının giderilmesi için gereklidir ki, kan davaları birer iç savaşa dönüşmesinler. Bu, aynı zamanda Kıbrıs Türk toplumunun ekonomik varlığı için de gereklidir. Kıbrıs Rumlarının "üçlü özgürlükler" (hareket, yerleşme ve mülk edinme- **Derginin Notu**) dedikleri şeylerin kısıtlama yapılmaksızın uygulanması gerektiği yolundaki propagandaları, aslında Kıbrıslı Türklere, Kıbrıslı Rumların "çift bölgeli federalizm"i kabul ederken içten olmadıklarını ve Kıbrıslı Türkleri Kuzey'deki bölgelerinden uzaklaştırmak amacında olduklarını gösteriyor.

Kıbrıslı Türkler, kendilerini tam bir yok oluştan kurtaran tek gücün, 1959 Garanti Anlaşması'na göre ve onun sayesinde hareket eden Türkler olduğuna inanıyor. Kimse Kıbrıslı Türklerden, Kıbrıslı Rumlarla, bu garantinin devam etmediği yeni bir politik ortaklık anlaşmasına varmasını beklemesin.

i I **Cenevre ve Lefkoşe'deki toplantılar iki taraf arasında herhangi bir uzlaşmaya yol açtı mı, ve eğer açtıysa, hangi açıdan? Hangi ayrılıklar hala sürüyor? Varılabile-**

cek türden anlaşmaları uygulayıp, daha karmaşık sorunların çözümünü erteleyerek çözüm yolunda aşama aşama ilerlemek gerçek midir?

G. Vasiliu: Cenevre'de ve Lefkoşe'de Kıbrıs Türk lideri ile, Birleşmiş Milletler'in himayesi altında yaptığım toplantılar, BM Genel Sekreteri tarafından ortaya konan önerilere uygun olarak toplulukl ararası görüşmelerin yeniden başlaması için temel oluşturdu. Durumu değerlendirmek ve diyaloğun nasıl gelişeceğini kestirmek için henüz çok erken.

R.Denktaş: Cenevre'deki toplantımız, her ikimize de, karşı tarafı tanıma olanağını verdi. Bu gerekliydi ve bunun olumlu bir değer taşıdığı ortaya çıktı. Birinci görevimizin, karşı tarafın yaklaşımını ve felsefesini anlamak ve daha sonra da bunları olabildiğince uzlaştırmak olduğunu düşünüyorum. Bu gerçekleştiği zaman, ayrıntılar üzerinde çalışmaya başlamalıyız. Bir paket anlaşma temelinde çalışmak, yararlı bir uygulamadır; zira insan, bu durumda tüm konular üzerinde, fazla şey kabul etme endişesi olmadan görüşebilir. Çünkü taraflar, sonuna kadar paketi bir bütün olarak görmek zorunda kalıyorlar. Ancak, görüşmeler sürerken güven pekiştirici önlemler alınabilir.

□ Birleşmiş Milletler ve dünya demokratik kamuoyu, Kıbrıs'ta adil ve kalıcı bir barışçıl çözüme ulaşmada nasıl bir rol oynayabilirler ve BM tarafından düzenlenen uluslararası bir konferansın böyle bir çözümün sağlanmasına hangi açılardan yardımı olabilir?

G. Vasiliu: Genel Kurul ve BM Güvenlik Konseyi, aldıkları kararlarla Kıbrıs sorununun boyutlarının neler olması gerektiğini tanımladı ve Ada'daki BM kuvvetleri, barışın korunmasında önemli bir rol oynuyorlar. Genel Sekreter'in kendisi, Güvenlik Konseyi'nin isteği üzerine bizzat varlık gösterdi.

Dünya demokratik kamuoyu, halkımızın haklı amaçları ile başından beri dayanışma gösterdi ve bunun için teşekkür borçluyuz. Birleşmiş Milletler'de ve diğer uluslararası forumlarda özgürlük-sever ülkeler, Kıbrıs ve halkı için zor günlerde değerli desteklerini ifade ettiler.

İçinde bulunduğumuz dönemde, Kıbrıs sorunu duyarlı bir aşamadan geçerken, toplulukl ararası görüşmeleri ve BM kararlarının koşullarının uygulanmasını hızlandıracak her şey, dünya barışına yapılmış değerli bir katkı olacaktır ve hoşnutlukla karşılanacaktır.

Kıbrıs sorununu ele almak üzere, BM tarafından düzenlenecek uluslararası bir konferans toplanması ile ilgili tutumumuz açıktır. Bu tür bir konferans, sorunun uluslararası yanlarını ele almak üzere toplanmalıdır.

R. Denktaş: İki taraf artık, bir ortak hükümet oluşturmak için diyalog başlatmak konusunda anlaşmaya vardıklarına ve Haziran 1989'u bunu gerçekleştirmek için bir hedef tarih olarak belirlediklerine göre, BM tarafından, Kıbrıslı Türklere tam eşitlik sağlanmalı ve Kıbrıslı Türkleri, Kıbrıslı Rumlara tabi kılma eğilimine son verilmelidir. Biz, Kıbrıs Rum hükümetinin, tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak görülmeyeceğini düşünüyoruz.

Kıbrıslı Rumlara, diyalog süreci içinde olan Kıbrıs sorununu, bizim yokluğumuz-

da, uluslararası forumlara tek taraflı olarak sunup, diyaloğun ilkelerine ters düşen kararlar alınmasını sağlamaya çalışmaktan vazgeçmelerini öneririz.

BM Genel Sekreteri'nin üstlendiği sorumlu görev, sorunun çözümü için etkili bir yoldur. Eğer bugüne kadar henüz bir sonuç alınamadıysa, bunun nedeni, Birleşmiş Milletler'in görevini yerine getirmedeki herhangi bir aksaklık değil, Kıbrıslı Rumların politik iradeden yoksun olmalarıdır. Gerçekten de, bazı ülkelerin ya da ülke gruplarının, BM Genel Sekreteri'nin çalışmalarını baltalayacak ziyaretlerden kaçınılması ricasını hiçe sayarak ve Kıbrıslı Türklerin protestolarını tümden görmezden gelerek Güney bölgeye ziyaretlerde bulunmaları ve böylece Kıbrıs Rum kesiminin yarattığı imajı beslemeleri çok acayip ve kabul edilmez davranışlardır.

Kıbrıslı Rum liderler, geçmişte Kıbrıs konusunda, Kıbrıslı Türklerin politik eşitliğe sahip olmayacaklarını bildikleri uluslararası konferansla⁻ toplanmasını isteyerek BM'in iyiniyet görevlerini baltalamaya çalışmışlardır. Kıbrıs Türk kesimi, Kıbrıs Rum kesimi ile birlikte, onların "Kıbrıs Hükümeti" olarak yer aldıkları herhangi bir uluslararası toplantıya katılmayı göze alamaz. Bunu yapmak bizi sonsuza dek mahkum eder.

□ Kıbrıslıların ulusal çıkarları dışında başka hangi etmenler, Kıbrıs üzerindeki bu "sıcak nokta"nın yok edilmesini önemli kılıyor ve Ada Akdeniz'de, Orta Doğu'da ve daha geniş uluslararası bağlamda nasıl bir rol oynuyor?

G. Vasiliu: Amacımız, Kıbrısı tüm vatandaşları için insan haklarının güvence altına alındığı ve demokratik sistemin güçlendirildiği mutlu bir ülke durumuna getirmektir. Kıbrıs'ın, yabancı işgalci birliklerin ve göçmenlerin bulunmadığı, egemenliğine, bölgesel bütünlüğüne ve bağlantısız konumuna herkesin saygı gösterdiği, bölgedeki halklar arasında bir barış ve işbirliği köprüsüne dönüştüğü bir ülke olmasını istiyoruz.

Kıbrıs'ın bağlantısızlar hareketi içinde aktif biçimde yer aldığının ve hem Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği üzerine Uluslararası Konferans'ta, hem de başka yerlerde, dünya barışına katkıda bulunma çabalarındaki yapıcı rolünün farkındasınız. Burada da, Kıbrıs'ın, Akdeniz'de ve tüm dünyada barış için gösterilen evrensel çabalardaki rolünü oynamayı sürdüreceğini temin etmek istiyorum.

R. Denktaş: Eğer Kıbrıs, "bağlantısızlık etiketini" Kıbrıs sorunuyla ilgili tek taraflı destek sağlamak amacıyla kullanmak yerine, bağlantısızlık politikasına gerçekten de sadık kalsaydı, bölgede son derece önemli bir rol oynayabilirdi. Bu durumda, yalnızca değişik dinlere, dillere ve kültürlere sahip halklar arasında bir işbirliği ve uzlaşma örneği oluşturmakla kalmayıp, bölgedeki diğer sorunların çözümüne aktif biçimde ve ağırlıklı olarak katkıda bulunabilirdi.

Kıbrıs bugün, başkalarına barış ve uzlaşma arayışlarında yardımcı olan, tüm çok uluslu ya da çok dinli ülkeler için, "karşılıklı saygı içinde yaşa ve yaşat" anlayışının bir örneğini oluşturan istikrarlı bir ada olabilirdi. Böyle bir birlik içinde, Doğu'ya ve Batı'ya Kıbrıs'ın biri ya da diğerine karşı bir üs olarak kullanılamayacağını veya bloklardan birine girmeyeceğini gösterebilir; böylece de Akdeniz'de, İsviçre gibi, barışçıl diplomatik çalışmaların sürdürülebileceği bir cennet durumuna gelebilirdi. Bu küçük ada, tüm barışçıl görevlerin sürdürülebileceği kadar büyük ama herhangi birileri tarafından askersel bir üs olarak kullanılamayacak kadar küçüktür.

SİLAHSIZ BİR KAPİTALİZMİN ŞANSI ÜZERİNE

Prof. Dieter Klein (*)
Demokratik Alman Cumhuriyeti

Nükleer-uzay çağında insan ırkı tarihte daha önce görülmedik bir durum ile karşı karşıya bulunuyor. Onun önünde dünya çapında tehlikeler bulunuyor. Bu durum marksist-leninist kuramın, özellikle de ekonomi-politiğin geliştirilmesini gerekli kılıyor. Önemli olan, yalnızca kapitalizmin Marks tarafından keşfedilen yasalarının bugün hangi yollarla kendilerini ortaya koyduklarını göstermek ve sosyalizm anlayışımızı derinleştirmek değildir. Aynı zamanda ve öncelikle, gelişmiş kapitalist ülkelerin, insanlığın sağ kalmasını garantilemek için gerekli olan ortak çabalara yetkin olup olmadığını da analiz etmek gerekmektedir. Başka bir deyişle, şu soru bütünsel bir biçimde incelenmelidir: Kapitalizm barışa ve tüm insanlığın yararına olan geniş uluslararası işbirliğine yeniden yönlendirilebilir mi? Bunu olanaklı kılabilecek nesnel koşullar var mıdır? Konuya böylesi bir yaklaşımı destekleyen ya da buna karşı çıkan etkenler nelerdir? Bu yöntemin içerdiği yeni öğeler nelerdir?

Yeni Tipte Üretici Güçler

İnsanın mikro-uzaya sızmasıyla birlikte tümüyle yeni tipteki üretici güçlerin planlanması mümkün olmuştur. Bunların kimileri (nükleer enerji üretimi, gen mühendisliği vb.), emek üretkenliğindeki gözle görülür artış ile bu üretici güçlerin kullanımıyla birlikte doğan olağanüstü büyük sorumluluk arasındaki diyalektik ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bunlar hem insanın yaşamsal sorunlarının çözümünde maddi ve teknolojik bir araca hem de onun kendini yoketmesinin bir aracına dönüşebilirler. Bunlar uygarlığın gelişmesine de, yokolmasına da yardımcı olabilirler. O nedenle günümüzde bilimsel ve teknolojik devrimin şu andaki gelişme aşamasının mantığı, üretici güçlerin kullanımına ve doğanın insan tarafından dönüştürülmesine tü-

(*) Dieter Klein'ın makalesi, kapitalizmin saldırgan olmayan bir şeye dönüşüp dönüşemeyeceği, insanlığa barışçı bir geleceğin nasıl güvence altına alınacağına ilişkin tartışmanın devamıdır. Bak: Victor Perlo. "Militarizm olmadan kapitalizm var olabilir mi?" WMR No. 7, 1988. Dünyaya Bakış KAsım 1988 Sayı 7. sayfa 25. Jurgen Reusch, "Barış ve Kapitalizm", WMR No. 10, 1988. Dünyaya Bakış Şubat 1984, sayı 10 sayfa 22.

müyle yepyeni bir yaklaşımın benimsenmesini dayatıyor. Bu olmazsa, yaşama yönelik tehlikeler, nükleer ve çevresel felaketler tehdidi daha da artacaktır.

Bu tehlikeyi önlemek için, her şeyden önce, *dünyanın maddi ve teknolojik altyapısının normal ve rasyonel olarak iyileştirilmesi için mutlaka gerekli olan evrensel barışa* gereksinimimiz var. Bunun yanı sıra, ekonomik faaliyet kendisini çevresel gerekliliklere tabi kılmalıdır. Doğanın zenginliğinin çeşitliliğini görmemizi olanaklı kılan yeni entellektüel ilerlemeler, bize çevreyi yoketme değil, iyileştirme olanağını vermelidir. Bu arada, uluslararası güvenlik ve çevre koruması üzerine bütün ülkelerin sorumluluğu, dünya çapında akılcı ekonomik bağların ve karşılıklı ilişkilerin kurulmasını da gerektiriyor. Üretici güçlerin dünya topluluğunun yararına bir kanalda gelişmesine götüren yeni toplumsal özellikler, bunlardır.

Sosyalizm, çağın gerekleriyle tümüyle uyum içindedir ve bu onun *evrensel silahsızlanma* ve **çevresel güvenlik** politikasıyla kanıtlanmaktadır. Aynı zamanda, sanayinin çevreye müdahalesinin yeni düzeyinin burjuva toplumunu, öncelikle de burjuva devletini, kapitalist üretimin yıkıcı eğilimlerini değiştirmenin araçlarını aramaya ve sömürücü sistemin uygarlıkçı yanını güçlendirmeye yönelttiğini de belirtmek gerekir. Bu, olanaklı mıdır?

Bir ölçüde olanaklıdır. Bilimsel ve teknolojik devrimin bu aşaması burjuvaziye, atıksız teknoloji, yeni tipte hammaddeler, enerji kaynakları ve ilaç üretimi gibi, ek karlı yatırımlar olanağını vermektedir. Ne var ki, bu faaliyetler uzun erimde toplumsal ilerleme ile bağlıdır. Global sorunların tümüyle ya da kısmi çözümü ile uyumlu olan ve örneğin şu anda Avusturya, İsveç, İsviçre ve Finlandiya gibi ülkelerde görebileceğimiz bu türden modern bir kapitalist gelişme, bir dereceye kadar birçok sanayileşmiş kapitalist ülkede de gözlenebilir.

Bu arada gelişmiş kapitalist dünyada askersel-sanayi kompleksiyle sıkı ilişkiler içinde olan tekelci çevrelerin hala egemen olduğunu unutmamak gerekir. Bunlar, bilim ve teknolojideki ilerlemelere el koymak ve bunları kendi saldırgan amaçları için kullanmak peşindedir. SDI'yi sürdürme ve silahlanma yarışını uzaya tırmandırma biçimindeki Amerikan politikası buna bir örnektir. Bu politika, artan ölçüde burjuvazinin geniş kesimlerinin sivil ekonomik çıkarlarıyla çelişmektedir. Bunun nedeni, araştırmaların askeri projelere kaydırılmasıdır, onun sonuçlarının artan ölçüde gizli tutulmasıdır, askeri harcamaların nüfusun satın alma gücü üzerindeki enflasyonist etkisidir ve yatırımların yeni, umut veren ekonomik alanlara yöneltilmesini önleyerek uluslararası ilişkilerin istikrarsızlaştırılmasıdır.

Demek ki, modern kapitalizme derinlemesine kök salmış militarizm, artan ölçüde girişimci çıkarlarıyla çelişmektedir. O nedenle, devlet-tekelci, tekelci ve tekeldışı burjuvazinin farklı kesimlerinin elverişli bir biçimde yeniden gruplaşması ve sonuç olarak, bunların gerçekçi kesiminin sanayiyi sivilleştirme çabasında en yeni teknolojiler ve işbirliği temelinde, çevresel açıdan güvenlikli sanayilerin oluşturulmasında bizlerle birleşme olasılığı dışlanamaz. Derinliği, çapı ve toplumsal etkileri bakımından üretici güçlerdeki şimdiki devrim, insanlığın bundan önceki teknolojik atılımlarının tümünün üzerindedir, bu nedenle yeni toplumsal pratiği olanaklı kılmaktadır.

Sübjektif Faktörün Rolü:

Modern kapitalizmin bütünüyle sivil üretimde yoğunlaşma yeteneğini incelerken, bu süreçte sübjektif faktörün rolü, kaçınılmaz olarak ilgi konusudur. Yeni ekonomik durumlar ya da nesnel yasalar ne kadar önemli olursa olsun, Marks'ın keşfettiği gibi, bunların etkileri toplumsal bakımdan farklı yönelimlere sahip eylemlerin akışı içinde, yani *sınıf mücadelesi*nin akışı içinde biçimlenir. Örneğin, kar oranlarının dinamiğini analiz ederken Marks, bunun "gerçek düzeyi yalnızca sermaye ile emek arasındaki sürekli mücadele tarafından belirlenir, kapitalist sürekli olarak ücretleri fiziksel bakımdan asgariye indirmeye ve çalışma gününü fiziksel bakımdan azamiye çıkartmaya çabalarken, emekçi sürekli olarak karşı yönde baskı yapar"[1] diye yazmıştır. Engels de, "sendikaların yürüttüğü mücadele, ücret yasasını bozmaz. Tam tersine, bu yasa onların baskısı sayesinde gerçekleşir"[2] diye yazmıştır.

Bu demektir ki, nesnel yasaların ve gelişme eğilimlerinin ardındaki temel etmenlerden birisi, güçlü toplumsal eylemdir. İşçi sınıfı burjuvaziye karşı örgütlü mücadelede çıkarları için savaşırken, egemen çevrelerin direnmelerine karşın, onun elde ettiği kazanımlar tekil bir durum değildir. Emekçi halkın daha kısa çalışma haftası ile eğitim, sağlık vb. alanlarında daha yüksek sosyal harcamalar için mücadelesinin tüm sonuçları, buna tanıktır. Bir yandan bu türden kazanımlar gelişmekte olan bilimsel ve teknolojik devrim ile uyum içinde olmuş, öte yandan bunlar, yeni yatırım alanlarının ortaya çıkmasına denk düşmüştür. Aynı zamanda bu kazanımlar burjuvazinin çıkarlarına nesnel bakımdan uygundur. Böylelikle daha kaliteli ve daha karmaşık emeğin sömürülmesine geçilebilir.

Bu sonuçlar, tartışılan konu ile ne ölçüde ilgilidir? Belirttiğimiz gibi, işveren sınıfının geniş kesimleri de yeni tipten üretici güçlerin ortaya çıkmasıyla doğan büyük risklerin farkındadır. Ne var ki, böylesi risklerin ortadan kaldırılması için onların yaklaşımları vardır. Sanayinin güvenliği için bundan doğan ödemeleri işçilerin yapmasına çalışırlar. Yeni-liberal ekonomik politikanın özü böyledir. Ancak, bir başka çözüm de mümkündür: *Askersel-sanayi kompleksinin daraltılması, sivil üretime yönelme ve barışçıl amaçlar için önemli toplumsal kaynakların serbest kalması.* Daha önce de vurgulandığı gibi, yeni ekonomi için mücadelede insanlar bütünsel bir sermayeye karşı mücadele etmek durumunda değildir. Burjuvazinin birçok kesimi, yeni ve karlı sivil sanayilerin oluşturulmasının yaratacağı olanakların genişlemesinde yaşamsal çıkar görmektedir. Ne var ki, modern kapitalizmin tercihlerini değiştirebilmesi ve silahlanma yarışı ile gelişme arasında kesin seçimini yapabilmesi için sol partilerin, sendikaların ve kalıcı bir barıştan, insana yaraşır koşullardan yana olan herkesin yoğun çaba göstermesi gerekmektedir. Bugün emekçilerin pasifist, çevreci ve öteki alternatif hareketlere üye kesimleri için, gelişmekte olan yeni tipte üretici güçlerin ayırdedici özelliklerine uygun düşen toplumsal istemler öne sürmek özellikle önemlidir. Lenin'in önceden gördüğü gibi, sübjektif faktörün rolü daha da önem kazanıyor ve onun güçlenmesi, çağdaş kapitalizmin yıkıcı eğilimlerini etkisizleştirmeye yardımcı oluyor.

---

(1) Karl Marks, Frederick Engels., **Seçme Yapıtlar** üç cilt, C.2 S. 72-73
(2) Marks / Engels, **Toplu Yapıtlar**, C. 19 S. 253.

Bu bağlamda, yeni tipten üretici güçlere yönelinmesinin, sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki sınıf mücadelesini yeni bir içerikle dolduracağını kabul etmek gerekir. Dıştan bakıldığında bunlar, kapitalizme istikrar kazandırır gibi gözükürler; ama özünde, evrensel insani değerlerin önemini artan ölçüde ortaya çıkarırlar. Bu biçimde sınıf mücadelesi, çağdaş tarihin bir itici gücü olarak gelişmeye devam eder.

Sosyalizm Yol Gösteriyor

Her iki dünya sistemi de kendilerine özgü olan ekonomik yasaların işleyişine nesnel bir etkide bulunur. Bu, sayısız örnekle kanıtlanmaktadır. Bu yanyana varolma koşullarındaki ekonomik üretimin uluslararasılaşmasının organik bir yanıdır, bu yan artık çelişkili fakat karşılıklı bağımlı ve büyük ölçüde bütünleşmiş dünyamızın bir özelliği olmuştur. Sosyalizm, kuramsal olarak varsaydığımız gelişmiş kapitalizmdeki olumlu potansiyeli nasıl teşvik edebilir? Söz konusu olan, onun politikasını barışa ve ivedi global sorunların ortak çözümüne yöneltme yeteneğidir.

Bu sosyalist etki, farklı biçimler alabilir. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden bilim adamlarının da geliştirilmesine önemli katkılarda bulundukları "Ortak Avrupa Evimiz" konseptinde, bu etkiler, özellikle iyi tanımlanmıştır. Bu konsepte, Helsinki sürecine ilişkin düşünceler, öncelikle Avrupa'nın kapitalist ve sosyalist ülkeleri arasındaki *askeri ve politik ilişkiler* alanını kapsamaktadır. "Karşıtımın güvenliği benim özgüvenliğimdir" düşüncesine dayanan ortak güvenlik, silahsızlanma, güven getirici önlemler ve önceden kestirilemeyen bölgesel çatışmaların ortadan kaldırılması ile sağlanır. Bu düşünceler, Atlantikten Urallar'a kadar gerçeğe dönüştürüldüğünde, politik iklimde ve bilimsel ve teknolojik devrimin kazanımlarının şu anda pratikteki kullanımında köklü değişiklikler getirecektir. Böylelikle yeryüzünde yaşamı tehdit eden bir etmen olmaktan çıkacak olan bu devrim, dinamik bir dünya düzeninin yolunu çizecek yetenekte bir güce dönüşecektir. Politikanın başka araçlarla bir devamı olarak şiddet kullanılmasının mahkûm edilmesi, bunun yerine politikanın çok yönlü bilimsel ve teknolojik bilgi değişimi (özellikle uluslararası ilişkilerde kuşku ve gerginlik yaratan konularda) aklın zaferi için gereklidir.

"Ortak Avrupa Evimiz" düşünceleri, aynı zamanda iş dünyasını *sosyalist ülkelerle geniş ticari, ekonomik ve ekolojik ilişkilere* teşvik eden öneriler de içermektedir. Bu girişimler, Avrupa'nın ekonomik gelişmesi ve çevrenin korunması konularında bir dizi büyük çaplı ortak projenin uygulanmasını amaçlıyor. Bu alanlarda iki topluluk arasında çok taraflı işbirliği, -EYK ile AET arasında- kapitalist ülkelerin etkili çevrelerinin Batı Avrupa askeri entegrasyonuyla ilgili planlarını yeniden değerlendirmeleri için elle tutulur bir temel oluşturuyor. Çünkü silah üretimi ile çevreye zarar veren teknolojilerin kaldırılması, sermaye için uzun vadede karlı bir işbirliğidir. Batı ve Doğu Avrupa'nın ekonomik yapılarının karşılıklı olarak birbirini tamamlamasından aynı zamanda bütün anakara yarar sağlayacaktır.

Son olarak, "Ortak Avrupa Evimiz" konsepti; kültür, eğitim, bireylerarası ilişkiler, vb., alanlarında daha aktif ve daha geniş *insancıl işbirliğini* içermektedir. Bu toplumsal öneriler, genel olarak, onlarca yıl boyunca oluşturulan efsaneleri, "düşmana ilişkin imgeleri", kimi ulusların daha üstün, kimilerinin ise daha az önemli

oldukları görüşlerini, sosyalist ülkelerin dış politikalarının yanlış yorumlanmasını, özellikle onların gelişmekte olan ülkelere yardımlarının açıklanan dışında amaçlar taşadığına ilişkin varsayımları, vb., yoketmeye yöneliktir. Son tahlilde, insancıl işbirliği, Batı Avrupalılara, ticari kitle iletişim araçlarının yardımı olmaksızın, askersel ve çevresel güvenlikte, uzun vadeli ekonomik ve kültürel uluslararası politikalarda, sosyalist ülkeleri ortak olarak algılayabilecek bir biçimde kendi görüşlerini oluşturmaya yardımcı olacaktır.

Özetlersek, "Ortak Avrupa Evimiz" konseptindeki düşüncelerin uygulanması ve bunların etkin bir yaratıcı güce dönüştürülmesi, Avrupa tarihinde yeni bir sayfa açacak ve anakaranın, uygarlığın korunması ve ilerletilmesine katkısını sağlayacaktır. Elbette ki, "Ortak Avrupa Evimiz"in düşmanları güçlü konumlara sahiptir ve sayıları çoktur. Askersel-sanayi kompleksinin çıkarlarını yansıtırken, onlar, gerginlikleri sonsuzlaştırmak ve geniş işbirliğini engellemek isterler. Ne var ki, konunun analizi, yeni politik düşünce yanlılarının kazanabileceğini gösteriyor.

Sosyalizm, sermayenin politikalarını düzenleyebilen, ona özgü saldırgan eğilimleri, onun doğaya ve insana yönelik talancılığını denetleyecek yığın hareketlerine güç veriyor. Bütün bu nedenlerden dolayı, *kapitalizm, tarihinde görülmedik biçimde, ekonomik yasalar düzeyinde köklü değişikliklere uğramaktadır.*

Ütopya mı, Gerçekleşebilir Bir şey mi?

Bugün Marks'ın, aynı ekonomik temelin, çeşitli etkenler ve çeşitli koşulların (gelenekler, dış etkiler, vb.) etkisiyle kendisini oldukça farklı düzeltimlerle ortaya koyduğuna ilişkin sözleri özellikle günceldir. Bu sözler modern kapitalizm üzerine özellikle büyük "baskı" yapan etmenlerin şu *barış üçlüsünü* içerdiğini gösteriyor.

—Yeni tipten üretici güçler;
—sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki subjektif faktörün yeni rolü;
—barış ve evrensel insancıl sorunların çözümü için dünya çapında bir yapının oluşturulması yolundaki sosyalist politika.

Bu bağlamda, ortaya bir soru çıkıyor: Bu üçlüyü oluşturan ögelerin birbirine etkisi tekelci - devlet kapitalizminin saldırgan olmayan bir türünün oluşumuna yol açabilir mi? Bu soruya yanıt vermeye çalışalım. Benim görüşüme göre, kapitalizmin barışa doğru çekilebilecek iki modeli mümkündür: Silahsızlanma temelinde *demokratik-reformist model ya da ılımlı tutucu model.* Her ikisine de kısaca bir göz atalım.

Sivil üretime yöneliş, yeni ekonomik faaliyetler için, tüm insanlığın yararına olan yeni tipten üretici güçlerin kullanımı için büyük bir perspektif açıyor. Bu, aynı zamanda, önemli ölçüdeki bir toplumsal değişikliği, çağdaş kapitalizmin toplumsal yapılarının ve ilişkilerinin reformunu gerektirecektir. Bu değişiklik, her şeyden önce çalışan insanların egemen çevrelere baskı yapmaya ve burjuvaziyi, demokratikleşme ve sivil ekonominin kalitesini köklü biçimde yeniden şekillendirme yönünde zorlamaya hazır olup olmamasına bağlıdır. Sanayi üretiminin ulaşılan düzeyi ile kamuoyunun geniş kesimlerinin, barış ve çevre korunması için şiddetli bir savaşıma

girişmesi arasındaki doğrudan bağlantı, ayrıca birçok sol gücün aldığı gerçekci tutum (örneğin, çoğu Sosyalist Enternasyonal Partilerinin halkın çıkarlarını tutarlı biçimde temsil etmek isteği) kapitalizmin silahsızlanmaya dayalı, demokratik-reformist bir versiyonunun mümkün olduğunu gösteriyor. Bu, sosyalizme daha açık, gelişmekte olan dünyanın gıda sorununu ve geriliğini ele almada esaslı bir istek gösteren bir model olacaktır. Bu yolla iç ekonomik ve toplumsal dengeleme etmenleri giderek sistem içinde yapılanabilecek ve bunlar, onun silahlanma yarışına başvurmadan gelişmesini garanti altına alacaktır.

Eğer egemen çevreler, emekçi halkın toplumsal baskısını kısmi ödünlere başvurarak azaltabilirlerse, o zaman ılımlı tutucu model ortaya çıkabilir. Bu, daha çok tekel çıkarlarına yönelik olacaktır, ama çağdaş gerçeklere, sosyalizmin barışı güçlendirmeye yönelik politik etkisine ve varolan çevrenin yokolması tehlikesi gibi günümüz gerçeklerine açık olacaktır. Bu tür bir kapitalizm askersel politikalarda, her iki tarafın savunma potansiyelinin saldırı yeteneğinden çok daha güçlü olması görüşünü savunabilir.

Tekelci devlet kapitalizminin bu türünü nasıl karşılamalıyız? Çağdaş kapitalizmin yapısında hala egemen olan ve geniş çaplı saldırgan askersel operasyonları hazırlayan askersel sanayi kompleksinin kurumları ile karşılaştırıldığında, bu, en uygunudur. Bir dizi sanayileşmiş kapitalist ülkenin bu ılımlı tutucu modeli benimsemesi, uluslararası politik iklimin iyileşmesine bir ölçüye kadar, yardımcı olacaktır. Ne var ki, bu, birçok açıdan demokratik-reformcu biçime göre daha geridir. Tekelci yönelimi vardır, onun için emekçi halkın çıkarları ikincil önemdedir, vs. Bunların yanı sıra, ılımlı tutuculuğun Üçüncü Dünya ve onun ekonomik güvenliği konusunda daha az bencil olacağını önceden kestirmek zordur.

Bu tür bir kapitalizm daha da gelişmeye açık mıdır? Unutulmamalıdır ki, yakın gelecekte, daha yüzyıl tamamlanmadan, "teknotronik devrim" sanayileşmiş kapitalist dünyada benzeş olmayan toplumsal değişikliklere ve kaymalara yol açacaktır. (Artan bireycilik gibi, nüfusun yüksek kalifiye ve bu nedenle görece iyi para alan kesimi ile sayıları gittikçe artan "gereksiz" insanlar arasındaki kutuplaşmanın artması gibi). Bu değişikliklerin bir bölümü, bir süre için, ılımlı tutucu model yararına işleyecektir. Bu arada, başka etmenler ise, buna karşı işliyor; çünkü burjuva toplumu da, sağ kalmak için dayanışma bağlarına ve ilişkilerine gereksinim duyuyor. Bu yüzden *çağdaş kapitalizmin birçok ülkesinde ılımlı tutucu modelden demokratik-reformcu modele evrimi büyük bir olasılıktır.* Ne var ki, böylesi öngörülerde, insanın kendisini sorular ortaya atmakla sınırlandırması ve farklı yanıtlara açık olması daha iyidir.

Tekelci devlet kapitalizminin evrim olanaklarını, onun saldırgan ve yıkıcı potansiyelinin zayıflatılmasını yansıtırken, bu sürecin kaçınılmazlıkla sürekli bir mücadeleyi içereceğini unutmamak gerekir. Bu mücedele, silahlanma yarışının yeniden alevlenmesini önlemeyi ve onun bilimsel-teknolojik devrimin düzeyinin açtığı yoldan yeni kanallara dönüştürülmesini içeriyor. Barışın savunulması geçici taktik bir hareket değildir, bu, kapitalizmin sağ kalmasıyla bağlı olan bir stratejidir. Bu son durum, bizim kuramsal alanda yorulmaksızın çalışmamızı yeni politik düşünceyi zenginleştirme ve derinleştirme çalışmamızı dayatıyor.

Bu bağlamda, bizim dünyayı ve onun nesnel yasalarını bilimsel algılamamıza katkıda bulunan *Marksist ekonomi-politiğin* önünde de önemli görevler durmaktadır. Birçok şeyin yanı sıra, birçok sanayileşmiş kapitalist ülkede ortaya çıkmakta olan kimi olumlu eğilimleri geri dönülmez kılabilmek için özlü hipotezler ortaya koymalıyız. Dünyanın sosyalist bölümünün öne koyduğu uluslararası ekonomik güvenlik konsepti üzerinde daha ciddi çalışmalıyız. Şu andaki uluslararası ekonomik düzen, kimi zaman askersel ve politik gerçekler kadar ağır bir etkiyle dünya üzerindeki yaşamı tehdit eden gelişmekte olan ülkelerin artan dış borçları, uluslarötesi şirketlerin korumacılığa yönelmeleri gibi olgulara yol açıyor. Bu yüzden, savaş tehdidini azaltma konusunu açıklığa kavuştururken, marksist ekonomi-politik *karşılıklı bağımlı dünyamızın ekonomik birliğini sağlamak ve her zaman geçerli olan, evrensel insani değerlerin korunması için olanaklara el atmaya yardımcı olacak bir anahtar oluşturmaktır.* Bilgi değiş tokuşunun rolünü araştırmak ve yenitoplumsal iletişim kanallarının, tüm insanlık için ortak, bütün açılardan güvenlikli bir ev kurmaya nasıl yardım edeceğini bulmak da önemlidir.

Ortaya çıkan konular ve barış üçlüsünün yeni içeriğine ilişkin görüşlerim bunlardır. Aynı zamanda çağdaş kapitalizme, onun çelişkilerine ve gelişme yeteneğine de yeni bir yöntemsel yaklaşıma gereksinimimiz var. Kendisiyle yarışacağımız ve işbirliği yapacağımız, insanlığın sağ kalması için, bir ölçüde kendisine dayanacağımız çağdaş kapitalizmin yarın nasıl olacağını, yakın gelecekte ya da uzun erimde nasıl olmayacağını anlamamız gerekiyor.

GELECEĞİ NASIL KAZANABİLİRİZ?

*Lenin, "biz bir yenilikçiler partisiyiz ve yenilikleri en hevesli biçimde izleyenler her zaman gençliktir" diye yazmıştı (**Toplu Yapıtlar**, C. 11, s. 354). Bu tez hala komünist partilerin çalışmalarında geçerli mi, eğer değilse, neden? Gençliğin devrimci ve yaratıcı potansiyelini biçimlendiren ayırdedici özellikleri nelerdir? Komünistler onu, barış ve ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşımına kazanmak için ne yapabilirler ve ne yapmalıdırlar? Komünistler ve Gençlik dizimiz bu ve benzeri soruları yanıtlamaya çalıştı.*(1)

*World Marxist Review'ın Uluslararası Komünist Hareketve Parti Deneyimleri Alışverişi Komisyonu sonuçları tartıştı. Toplantıdaki konuşmacılar arasında, Yayın Konseyi Üyeleri'nden **Antonio Granja** (Brezilya Komünist Partisi), **Christophoros İoannides** (Kıbrıs Emekçi Halkının İlerici Partisi), **Jose Regato** (Ekvador Komünist Partisi), **Abu Saad** (Irak Komünist Partisi), **Rafic Samhoun** (Lübnan Komünist Partisi), **Gombojeavyn Ochirbat** (Moğolistan Devrimci Halk Partisi), **Mostafa Azzaoui** (Fas İlerleme ve Sosyalizm Partisi), **Juan Tutuy** (Peru Komünist Partisi), **Ali el Tayeb** (Sudan Komünist Partisi) vardı. Aşağıda görüşlerinin ve değerlendirmelerinin, komisyonun başkanı **Rafic Samhoun** ve sekreteri **Vladimir Shelepin** tarafından hazırlanan kısa bir özetini sunuyoruz.*

Yazı dizisine katılanların ve tartışmacıların vardıkları ana sonuç, günümüz gençliğinin sorunlarının incelenmesinin, sistematik çalışmalar yapılmasının —hatta bazı durumlarda özel çaba içine girilmesinin— ve gençlikle kararlı bir ilişki kurmanın özel önem taşıdığı idi. Bu, komünistler için büyük, yaşamsal önem taşıyan bir konudur. Ayrıca hareketimizin her ülkede ve tüm dünyada yenilenmesinin ve 21. yüz-

(1) Bu dizi, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Yunanistan, Guyana, Jamaika, Lübnan, Fas, Sudan komünist ve işçi partilerinin temsilcilerinin katıldıkları "Yeni Üyelerin Nasıl Kabul Edileceği, Eğitileceği ve Alıkonacağı" (**World Marxist Review**, No.1, 1988) konulu yuvarlak masa toplantısının bir değerlendirmesinin yapılmasıyla başladı. Ardından, Arjantin'den, Belçika'dan, Danimarka'dan, Fransa'dan, Macaristan'dan ve İsviçre'den konuya değişik açılardan bakan makaleler, raporlar, tartışmalar ve röportajlar yayınlandı. (World Marxist Review, 2.6. ve 9. sayılar).

yıla yaklaşırken insanlığın barış, ulusal bağımsızlık, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm yolunda yürümesinin güvencesidir.

Aynı zamanda konuşmacılar, bu sorunun son derece karmaşık ve çok yönlü olduğunu, bu nedenle de esnek, ayrıntılandırılmış, indirgemecilikten ya da şematizmden uzak bir yaklaşımı gerektirdiğini vurguladılar. Örneğin, Filistin'deki, Lübnan'daki, El Salvador'daki ve Güney Afrika'daki genç özgürlük savaşçılarının sorunları, Batı ve de Doğu Avrupa'daki yaşıtlarınınkilerden çok daha farklı. Durum yalnızca bölgeden bölgeye değil, ülkeden ülkeye de büyük ölçüde değişiyor: Öğrencilerin, genç işçilerin ve köylülerin hepsinin de kendine özgü sorunları ve çıkarları var. Son olarak, genç kuşağın ruh durumunda, bilincinde ve özlemlerinde öyle hızlı değişiklikler oluyor ki, gençlik çalışmaları için uzun erimli öneriler oluşturmak resmen olanaksızdır.

Bugün genç insanların çoğu, *yeni olan her şeyi kabul etmeye hazırlar, deneyip görmekten korkmuyorlar ve tutuculuğa karşı düşmanca bir tutum içindeler.* Gecikmelerden nefret ediyorlar ve özgürlük için, istedikleri iş için, eğitim, kültür ve spor olanaklarından yararlanmak için savaşmaya hazırlar. Kendilerine öğretmenlik taslanmasından ya da özgüvenlerinin engellenmesinden hoşlanmıyorlar, yalanları ve ikiyüzlülüğü hoş görmüyorlar ve kendilerine verilen sözleri hiçbir zaman unutmuyorlar. Haksızlıklara ilk karşı çıkanlar onlar oluyor ve doğru olduğuna inandıkları şeyleri kararlılıkla savunuyorlar.

Ancak, bu genel ve çoğunlukla olumlu özellikler zamana ve yere bağlı olarak değişiyor. Arjantinli komünistlerin görüşüne göre ülkelerinde 1970'lerin ortalarından beri politik yaşamda etkin olan gençler, günümüzün sorunlarını çok daha derinlemesine ve kuramsal olarak kavrama istekleri ve sahip oldukları devrimci coşku açısından eski kuşaklardan daha farklılar. İnsan hakları savaşımına geniş biçimde katılan genç Arjantinliler, komünistlerin yükselttikleri dış borçların faizlerinin ödenmemesi istemini, bunu çirkin bir adaletsizlik olarak gördüklerinden ısrarla destekliyorlar. Aynı zamanda sıkıntı içinde olan halklara karşı da son derece sevecenler: Son yedi yıldır gençlik içinden kahve hasadı ekipleri, Nikaragua'ya gidiyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki durum değerlendirmeleri açık biçimde endişe vericidir. Örneğin, bugün Belçika'daki gençlerin çoğunun toplumsal kazanımlar için savaşımdan ya da sendikal çalışmalardan hiçbir haberleri yok; gördükleri tek şey ise ekonomik durgunluk ve işsizlik. Kendi içlerine kapanarak, çoğu zaman nihilizm ve şiddet biçiminde ortaya çıkan derin bir bireyciliğe yenik düştüler. Fransa'da kamuoyu yoklamaları da *genç kuşağın derin bir karmaşa içinde olduğunu* ortaya koyuyor ve bu kuşağın bazı sorunlar karşısında duyduğu korkunun, bunalımın olası çözümleri konusundaki şüphelerinin, davranışlarını etkilediğini gösteriyor. İsviçre'de, 20 yaşındaki gençler, bireyciliğe ve kabullenmişliğe eskisinden çok daha fazla eğilim gösteriyorlar. Bu gençler, sanki bir meslek sahibi olmaya, kendi söylemleriyle, yaşamda başarılı olmaya "programlanmış" gibi görünüyorlar. Bu "bağlılık" yalnızca burjuva ailelerden gelenlerde değil, işçi kökenlilerde de görülüyor.

Sosyalist ülkeler de bu olumsuz eğilimlerden kurtulabilmiş değiller. Maddi sorunlar ve adalet ilkelerinin tutarsız biçimde uygulanması, Macaristan'daki bazı gençleri düş kırıklığına uğrattı ve içlerinde *toplumsal ve politik pasifliğin* gelişmesine yol açtı.

Daha önceleri, kamuoyu yoklamalarına göre genç Macarların en çok istedikleri üç şey; iyi bir mesleki gelecek, bağımsızlık ve kişisel mutluluktu. Bunlar, 70'li yılların sonundan bu yana tersine döndü; şimdi kişisel mutluluk listenin başına geçti ve ardından gelen istekler; "bir daire" ve "çok para". Tartışmacılar ayrıca sosyalist toplumda gençler arasında dine giderek artan ilgi konusunda duydukları endişeleri dile getirdiler. Bu soruna, Polonya örneğini ele alarak daha fazla ilgi gösterilmesi önerisinde bulundular.

Günümüz gençliğinin eleştirel biçimde değerlendirilmesi, komünistler tarafından *karamsarlığın değil, nesnelliğin bir belirtisi* olarak görülüyor. MSİP MK Sekreteri Janos Lucacs'a göre, bugünkü kuşak "kayıp" bir kuşak değil; pasif ve duyarsız insanların yanı sıra, var olan uygulamaları ya da parti politikasının belli unsurlarını eleştirirken, değişim isteyen ve bu değişimleri gerçekleştirmek için kendi paylarına düşeni yapmaya hazır olan çok sayıda insan da var. Danimarka ve İsçivre'den gelen katılımcılar, gençlerin global sorunlara gösterdikleri ilginin artışından hoşnutluk duyduklarını dile getirdiler. Bu sorunların başında savaşın önlenmesi, çevrenin korunması ve Üçüncü Dünya'nın toplumsal ve ekonomik geriliğinin üstesinden gelinmesi yeralıyor.

Genç kuşak, kapitalizmin kusurlarını diğer kesimlere oranla daha keskin biçimde hisseder çünkü gençler bu kusurlara karşı daha duyarlıdır: Artan fiyatlar, konut bunalımı ve işsizlik. Genç işçilerin ve öğrencilerin devrimci potansiyeli çok yüksek olduğu halde, sosyopolitik hareketliliklerini zayıflatan ve sonuç olarak pek çok ülkede çok azının komünistlere katılmasına yol açan birçok etmen tarafından etkileniyorlar. Yuvarlak masa tartışmacıları bu etmenler arasında şunları belirlediler:

— Kültürün ve politik yaşamın, özellikle Latin Amerika'da ve Karayibler'de açık biçimde görüldüğü gibi Amerikanlaşması;

— nüfus içinde tüketiciliğin yaygınlaşması, ki bu, ciddi sorunlara karşı baştan savmacı bir tutum takınılmasını ve politik savaşıma karşı bir kayıtsızlığı doğuruyor;

— düzenli bir antikomünist ve antisovyetik propoganda akımı;

— uyuşturucu alışkanlığının ve suç oranının yaygınlaşmasına yol açan, artan bir umutsuzluk duygusu.

İdealler konusundaki düş kırıklıkları, belirgin ve daha da önemlisi düşünsel bir perspektifin olmayışı, gençlerin bilinçlerinde özellikle olumsuz bir etki yaratıyor. Bu, nihilizme, duyarsızlığa yol açıyor ve bazılarını küçük-burjuva "sol" radikallerin, aşırı dincilerin ve hatta neofaşistlerin kucağına itiyor.

Emperyalist propoganda, gerçekleri çarpıtarak ve uygun klişeler yaratarak insanların bilinçlerini etkin biçimde denetliyor. Fransa'da basın, televizyon ve radyo, gençlik ve eğitim programlarının da aracılığıyla, uzun süredir *olumsuz bir sosyalizm imajı* çizdiler: Ekonomik başarısızlık, saldırgan bir politika, gençlerin atıl ve eskimiş liderler tarafından zorla kısıtlanmaları, vb. Brezilya'da antikomünist propoganda, gençleri komünistlerden uzak tutmak için putlaştırılmış Stalin döneminin cürümlerinden başarıyla yararlandı. Peru'da, 1970'lerde Küba devriminin başarısının ve Vietnamlıların ABD karşısında kazandıkları zaferin uyandırdığı coşkuyu boğmak için çok şey yapıldı.

Sosyalist olmayan ülkelerdeki ve özellikle Üçüncü Dünya ülkelerindeki gençler,

sürekli olarak sosyalizmle ilgili yalanlarla karşı karşıya bırakılmanın yanı sıra, burjuva yaşam biçiminin üstünlükleri konusunda sınırsız övgülerle karşılaşıyorlar. İktidarda olanlar da içinde olmak üzere, komünistlerin ve partilerinin yararlanabildikleri iletişim araçları bu tür propogandayı etkisiz duruma getirmekte başarılı olamıyorlar. Gerçeğin sesi, sosyalizmin sesi çoğu ülkeye ve bölgeye çok zayıf biçimde ulaşıyor ve kimi zaman da ulaştığı kişileri yalnızca yabancılaştıran bir biçimde ulaşıyor.

Propogandanın yanı sıra, bu sorunun daha önemli bir yanı var. Belçika'da eski kuşak komünistler partiye katıldılar çünkü Sovyetler Birliği'nin gücünden ve nazizme karşı savaşımda oynadığı rolden çok etkilenmişlerdi. Belçika Komünist Gençliği'nin başkanı Eric Remackla ise şunları söylüyor. "Ben ise tersine, 1980'de, o sıralar Afganistan konusunda söylenenlere karşın komünist oldum. Kuşaklar arasındaki bu farkın çok önemli olduğunu düşünüyorum. SSCB'nin ve sosyalist ülkelerin deneyimleri şimdi eskisinden daha farklı biçimde, daha gerçekçi biçimde değerlendiriliyor. Macar komünistler sosyalizmin çekiciliğinin özellikle gençler arasında giderek azalmasını, sanayileşmiş kapitalist ülkelere göre üretimi daha iyi örgütleyememesine ya da bilimsel teknolojik gelişmelerin daha etkili biçimde uygulayamamasıyla açıklıyorlar.

Doğal olarak, bugün SSCB'de yaşanan önemli değişikliklerin yansımaları, sosyalist toplum konusundaki düşünceleri değiştirmeye başlıyor. Ama, düşüncelerde hâlâ başarılı antisovyetik kampanyaların derin izleri var. Yazı dizisi üzerinde tartışan komisyon, *hem sosyalist ülkelerde, hem de tüm komünist hareket içinde yapılan hataların düzeltilmesine ve perestroykaya şimdi büyük umutların bağlandığını vurguladı.* Gençlerin bir kez daha hayal kırıklığına uğratılmamaları büyük önem taşıyor. Şimdi ana görevimiz onlara, partilerimizin *gerçekten de* kendilerini yenileme ve zamanımızın zorluklarına göğüs germe yeteneklerine sahip olduklarını göstermektir. Diğer yandan, sabırsız olanlara da yeniden yapılanma sürecinin bir gecede sonuç veremeyeceğini açıklamalıyız.

Kardeş partilerin temsilcileri, gençliği yeniden kazanmak, gençlikle bağlantılı noktaları bulmak ve bu bağları güçlendirmek için iç yaşamlarını, ideolojik ve kitle politikalarını *yenileme* sorunlarını, artık komünist hareketin içine işlemiş olan özeleştirel ve yapıcı bir ruh içinde incelediler.

Örneğin, kısa bir süre öncesine kadar genç Danimarkalılar, komünistlerin, harekete geçmekte ağır davranan, kendi içinde çok zor değişen bir örgüt görünümü veren, yaşlı insanların bır partisi olduğu görüşündeydiler. Danimarka Komünist Partisi Başkanı Ole Sohn şunları yazmıştı: "Açıktır ki, parti içi yaşamımız iyi biçimde örgütlenmemiştir ve halkın gözünde her zaman sandığımız kadar 'açık' değiliz... Halk, komünistler arasında süren tartışmalar, eleştiriler ve özeleştiriler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalı ve bunların ne anlama geldiklerini kavramalıdır."

Arjantinlilerin çoğu 1980'lerin başında burjuva partileri ile Komünist Parti arasında herhangi bir politika farkı görmüyorlardı ve bunun geçerli nedenleri vardı. AKP Merkez Komitesi üyesi Angel Negri bu konuda şunları söyledi: *"Bugün bizim için, gençlerin ve tüm Arjantin halkının komünistlere ve Geniş Kurtuluş Cephesi'nin diğer sol güçlerine karşı duydukları güveni yeniden kazanmaktan daha önemli*

bir şey yoktur.

Bizimki gibi karmaşık ve çelişkilerle dolu bir dünyada, bireyin tutarlı bir politik savaşım ve marksizm doğrultusunda izlediği yol ender olarak düzgündür, çoğu zaman gençlere özgü konular üzerinde kendi iç dünyasını yoklamaktan, çeşitli toplumsal hareketlerin somut eylemlerinde yer almaktan geçer. İsveç İşçi Partisi Polit Büro üyesi Anjusta Weil şunları vurguluyor: "Biz komünistler olarak, bu hareketlere daha fazla dikkat vermedikçe ve aralarına daha etkin biçimde katılmadıkça gençlerle hiçbir gerçek bağlantı kurabileceğimizi sanmıyorum."

Sudan Komünist Partisi, *bugün gençleri yalnızca belgilerle politik savaşıma çekmenin olanaksız olduğuna* inanıyor. Bunun için maddi kaynaklar gerekiyor. Burjuvazi ve partileri çok daha fazla kaynaklara sahipler çünkü hem emperyalistlerden, hem de gerici Arap güçlerinden güçlü bir destek alıyorlar. Özel din okulları, çeşitli kurslar, kültür ve eğitim merkezleri aracılığıyla Üçüncü Dünya'nın gençliği gerçek ulusal gereksinimlerden çok uzak bir ruh içinde yetiştiriliyor. SKP, emperyalizmin ve ülkedeki gericiliğin, gençlik üzerine yönettiği eşgüdümlü saldırıya karşı koyabilmek için yeni yaklaşımların ve yeni bir biçimin gerekli olduğunu düşünüyor.

Dominik Cumhuriyeti'nde komünistler, henüz genç kuşak içinde etkili bir çalışma sürdürmenin yolunu bulamadılar; gençliğin var olan yaşam biçimine, çekici bulabileceği bir seçenek ortaya çıkaramadılar. Parti, *özellikle gençliğe yönelik bir çizginin geliştirilmesi sorununu* ortaya attı. Ekvador Komünist Partisi de, kendisini ivedi somut görevlerin çözülmesi girişimleri ile sınırlamak yerine, kendi gençlik stratejisini izlemeyi daha önemli buluyor.

Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi; işçi sınıfının, halk hareketinin ve bizzat Fransa'nın geleceği gençliğe bağlı olduğuna göre, tüm partiyi *gençliğe yönelmeye* çağırdı. Bu, bir kerelik sıradan bir atılım değil, her yöne doğru güçlü atılımları içeren sürekli bir çaba anlamına geliyor. FKP MK, her parti hücresini **L'Huma: 15-25** başlığını taşıyan, yılda beş kez ve 750 bin nüsha olarak yayınlanan bir gazete ile donatmaya karar verdi.

Macar komünistleri, Komünist Gençlik Birliği, kitle iletişimi ve diğer kanallar aracılığıyla gençlik içindeki karamsar havayı dağıtmak için çok çalışıyor. Ancak tüm sorunları, propoganda yetersizliklerine bağlamanın bir hata olduğuna inanıyorlar. Gençlerin, yaşamın zevkini çıkarmaya hakları var. Bu yalnızca doğaldır; dolayısıyla, yönetici partinin görevi, gençlere, *bunu sosyalizmin sağlayabileceğini, en ileri, insancıl ve demokratik toplumun gerçekte sosyalizm olduğunu* pratik içinde kanıtlamaktır.

Arap ülkelerindeki gençlerin çoğunun geçmişinde Müslümanlık önemli bir yer tutuyor. Lübnan ve Sudan komünist partileri bu gençlerle ilişkilerde oldukça zengin deneyimlere sahipler. LKP, 5. Kongre'de tüzüğünde değişiklik yaparak, özellikle çalışan gençler için dinsel inançların parti üyeliğine engel olmasına son verdi. Sudan komünistleri toplumda devrimci dönüşümlerden yana olan inananları partiye kabul ediyorlar, dini görevlerini yerine getirmelerini saygıyla karşılıyorlar ve üyelerinin ateist olmalarını şart koşmuyorlar.

Partilerin etkin ve başarılı gençlik çalışmalarının örnekleri, yazı dizisinin belgel-

rinde ve sonuçlarının tartışılmasında yer aldı. Brezilya Komünist Partisi üye sayısını bir yıl içinde on kat artırdı; şimdi üyelerinin yüzde 80'i 30 yaşın altındakilerden oluşuyor. Küçük bir İsviçre kasabası olan La-Chaux-de-Fonds'daki yerel parti kuruluşu geçtiğimiz bir kaç yıl içinde taze kan almayı başardı ve böylece eskime sorunuyla nasıl başa çıkılabileceği konusunda, bazı diğer Batı Avrupa komünist partilerini etkileyen bir örnek oluşturdu. Şimdi kasabada yeni üyelerin çoğunluğu gençlerden oluşuyor: Bunun nedeni ise, onlarla açık ve önyargısız bir diyaloğun kurulabilmiş olmasıdır.

Kardeş partiler, komünist gençlik örgütlerinin faaliyetlerinin doğru biçimde yönlendirilmesine büyük önem veriyorlar. Bu örgütlerin aşağıdakileri sağlamalarının yaşamsal olduğunu düşünüyorlar:

— Kendilerine komünistlerin programlarına ve politikalarına uygun bir yön çizerken ve çabalarını parti ile eşgüdümlü biçimde sürdürürken, *partinin bir kolu haline gelmemek* ve onun yöntemlerini taklit etmemek;

— yeni üye kaydedilmesine dar ve sekter yaklaşımlardan uzak durmak ve ilerici bir gencin gençlik örgütüne katılmasının, bir komünist olma yolunda *yalnızca ilk adımı* olduğu ilkesinden yola çıkmak;

— faaliyetlerinin yalnızca partiye yardımcı olmakla sınırlı kalmamasını sağlamak ve öncelikle gençliğin kendi çıkarları üzerine yoğunlaşmak;

—*gençliğin en geniş kesimlerinin* katılımını sağlamak ve gençlik içindeki belli kesimlere ayrıcalıklı davranmayı reddetmek.

Tartışmacılar ve dizinin yazarları, bugün dünyada değişik toplumsal sistemlere sahip ülkelerde yaşayanlar ve gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerdekiler de içinde, tüm gençler arasında *uluslararası iletişime* çok daha fazla gereksinim duyulduğu gerçeğine dikkat çektiler. Komünistlerin bu tür bağlantıları daha aktif biçimde geliştirebilecekleri belirtildi.

Sosyalist dünyadaki ve komünist hareket içindeki yeniden yapılanma sürecinin, gençlik içindeki çalışmalarla ilgili elverişli açılımlar ortaya çıkardığı belirtildi. Bu bağlamda, her ikisi de belli ölçülerde bürokratikleşmiş olan Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu ya da Uluslararası Öğrenci Birliği gibi örgütlerin etkinliklerine yeni bir yaklaşımla bakmak yararlı olacaktır.

Uluslararası Komünist Hareket ve Parti Deneyimleri Alışverişi Komisyonu oybirliğiyle, bu önemli konu üzerinde dergimizde süren tartışmanın, yazıların Komünistler ve Gençlik dizisinde yayınlanması ile sona ermeyeceği sonucuna vardı. Özellikle, aşağıdaki konular ile ilgili deneyim ve görüş alışverişi tasarlıyoruz:

— Halkın ulusal kurtuluş için emperyalist saldırı ve diktatörlük rejimlerine karşı savaşım verdikleri ülkelerde gençlik sorunlarının özgül niteliği;

— yeniden yapılanma çabaları içinde olan sosyalist ülkelerdeki genç komünist birliklerinin etkinliklerindeki yeni gelişmeler;

— komünistlerin, gençliğin uluslararası ilişkileri yaygınlaştırmalarına ve uluslararası örgütlerini yeniden canlandırmalarına nasıl yardımcı olabilecekleri.

Komisyon, kardeş partileri, genç komünist birliklerini ve okuyucuları, *World Marxist Review'ın sayfalarında, gençliğin sorunları içindeki incelemeleri sürdürmeye çağırıyor.*

KAFKASLARDAN QUEBEC'E, GÜNÜMÜZDE ULUSAL SORUNLAR

*WMR uluslararası yuvarlak masa toplantısında, ulusal sorunun bazı güncel yönleri tartışıldı. Yuvarlak masa toplantısına katılanlar, Belçika Komünist Partisi MK üyesi **Jean-Pierre Michiels**, Kanada Komünist Partisi MK üyesi **Gerry van Houten**; Lübnan Komünist Partisi MK üyesi **Albert Farhat**; Nijerya marksistlerinin dergisi Yeni Ufuk'un Genel Yayın Yönetmeni **Dapo Fatogun** ve WMR yayın kurulu üyesi, SSCB'den tarih bilimleri doktoru **Yuli Oganisyan**'dı. Aşağıda, bu görüş alışverişinin bir özetini sunuyoruz.*

Y. Oganisyan: Ortak bir tartışma çizgisi bulmanın gerçekten zor olduğu, özgül ve belirgin ulusal sorunları olan ülkeleri temsil ediyoruz. Açık söylemek gerekirse, oldukça duyarlı olan Nagorni Karabağ[1] sorunu ve diğer ulusal gerginlik noktaları var. Her şeyden önce burada yeralan dramatik olayların nedenlerini açıklamam bekleniyor. Konu bu değil mi?

---

(1) Nagorni-Karabağ Özerk Cumhuriyeti (NKÖC), 1923 yılında Azerbaycan SSC sınırları içinde kuruldu. 4400 km² yüzölçümü ve yüzde 80'ini Ermenilerin oluşturduğu 180 bin nüfusu vardır. 1988 başlarından itibaren, NKÖC Ermenileri, bölgenin Ermenistan SSC'ne bağlanması talebiyle yürüyüşler ve gösteriler yaptılar. Artan etnik gerginlik, grevler de içinde çeşitli aşırılıklara yolaçtı. Ermenistan Yüksek Sovyeti, NKÖC'nin cumhuriyete katılmasını istedi. SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu geçtiğimiz temmuzda toplanarak sorunu demokratik bir tartışma ortamı içinde ele aldı. SSCB Anayasası'nın ışığı altında, anayasal cumhuriyetlerin ulusal sınırlarını yeniden düzenlemenin imkânsız olduğu sonucuna vardı. Bunun karşın, NKÖC'de sosyalizmin kuruluşunun söz götürmez başarılarının yanısıra, özellikle kültür, eğitim ve kadro politikasında Ermeni nüfusun çıkarlarını etkileyen sorunların savsaklandığı belirtildi. Anayasal hakları çiğnenmişti. Bu olumsuz olgular, doğru düzgün ele alınacak yerde birikmeye bırakılmıştı. Bu durumu düzeltmek üzere, ekonomi ve kültürü geliştirecek, NKÖC'deki yaşam koşullarını iyileştirecek, sosyalist hukuku ve kamu düzenini güçlendirecek ve Ermeni ve Azeri nüfusun enternasyonalist eğitimini yoğunlaştıracak büyük ölçekli önlemler alındı. **(Derginin Notu.)**

J.P. Michiels: İlgi duyulması çok doğal. Kural olarak bu gelişmeleri burjuva basınında yansıtıldığı biçimiyle öğreniyoruz. Burada ilk kez, ilk elden öğreneceğiz.

A. Farhat: Tartışmanın genel çizgisinin başlangıç noktası çok açık: Ülkelerimizde milliyetler sorunu açıkça keskindir. Bence aynı şey, rastlantıyla seçilecek bir ülke grubunda, aslında her ülkede geçerlidir. Milliyetler sorununun, içsel cephesi değilse bile dışsal cephesi her yerde politik olarak dayatmaktadır.

Geriye Bakış: "Halkların Babası"

Y. Oganisyan: Her şeyden önce, SSCB'de milliyetler sorununun çözülmesinin, sosyalizmin geri dönülmez kazanımlarından biri olduğunu vurgulamak isterim. Kısa bir zaman süresi içinde, birçok etnik grubun gerikalmışlığının üstesinden gelinmiş, ulusal düşmanlıkların toplumsal ve politik kökenleri ortadan kaldırılmış, toplumda enternasyonalizm, eşitlik ve her türlü baskının reddedildiği düşünceler yerleştirilmiştir. Sovyet halkı, temel çıkar ve hedefleri etrafında birleşerek, yeni bir tarihsel varlık oluşturmuşlardır.

J.P. Michiels: Eğer durum böyle ise, Karabağ'da ve SSCB'nin diğer bazı bölgelerinde neden ulusal uyuşmazlıklar alevlendi?

Y. Oganisyan: Ben yalnızca milliyetler sorunun çözümünde temel, tarihsel olarak geri dönülmez kazanımlardan söz ediyorum ve bunlar toplumda sorunun özünü ve rollerini belirliyorlar. SSCB'nin büyük ve küçük ulusları arasındaki dostluk, kimi Batı Sovyetologlarının iddia ettiği gibi bir propaganda uydurması değil, nesnel bir gerçekliktir. Bu gerçeklik olmasaydı, ne Nazizme karşı zafer kazanılabilir ne de ülkemizdeki dikkate değer diğer kazanımlar elde edilebilirdi.

Enternasyonalizm uzun zamandan beri Sovyet insanının günlük yaşamında bir olgu ve anlayışının bir parçasıdır. Her bir çalışma ve yerleşme biriminin gerçekte değişik uluslardan kadın ve erkeklerden oluştuğu bir ülkede, üretim ve günlük yaşam koşulları yalnızca karşılıklı hoşgörüyü değil (bu da zorunlu olmakla birlikte) ortaklaşa yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak kesin bir dostluğu gerektirmektedir.

Bugün burada, Michiels Yoldaşın sorusu bağlamında bazı çözülmemiş sorunları incelemek için toplandığımızı düşünüyorsam da benim de bir sorum var: Stalin'in milliyetler sorunu kuramı üzerine ne biliyorsunuz?

J.P. Michiels: Açıkça söylemek isterim ki, söylediğiniz şey üzerine hiçbir fikrim yok.

Y. Oganisyan: Açıkça söylediğiniz şey, zamanın dogmalar üzerinde haşin davrandığını gösteriyor. Stalinizmin bir doktrin olduğu dönemde marksizmi öğrenmeye başlayanlar çoktan geçmişin yadigarı oldular (en azından uluslararası düzeyde) ve onu dikkate almama eğilimindeler. Ama çeşitli ülkelerin tüm marksist kuşakları milliyetler sorunu (ve tabii diğer birçok sorun) üzerine "Stalin'in görüşlerini" öğrendiler. Aynı dönemde, SSCB de bu sorun üzerine yalnızca en büyük otorite olmaklakalmadı, hepsi kişilik kültünün görünümleri olan "tüm bilimlerin yönlendirici ışığı" ve "halkların babası" olarak bir tapınma nesnesi durumuna geldi.

D. Fatogun: Ünlü dört unsurdan oluşan, ulusal ilişkiler anlayışına temel oluştu-

ran Stalin'in ulus tanımını iyi hatırlıyorum: Ulus, dil, arazi, ekonomik yaşam temelinde ortaya çıkan, kültür topluluğu olarak ifade edilen tarihsel olarak biçimlendirilmiş ve kalıcı bir halk topluluğudur.[2]

Y. Oganisyan: Bu tanımda marksist bakış açısından eksik olan ne? Sınıf yaklaşımı, ulusal gelişme diyalektiği ve tarihsel somutluk. Diğer bir deyişle, özellikle kapitalizmin gelişmesiyle ulusların ve ulusal ilişkilerin kökeni ve gelişmesine bağlı olan Lenin'in milliyetler sorunu doktrininin tüm belirleyici unsurları var.[3] Bu dört maddelik tanım, Taş Devri kabilesindeki en küçük birimden, örneğin Sovyet halkı gibi sosyalist bir devrimle ortaya çıkmış en karmaşık oluşuma kadar her sosyoetnik oluşuma uygulanabilir.

D. Fatogun: O nedenledir ki bu, ele alınan her oluşum için marksist birpolitika hazırlanmasında kullanılamaz. Halkın bir ulusta birleşmekte olduğu ama hala sayısız etnik gruplardan oluşan Nijerya'ya nasıl uygulanabilir bilmiyorum. Ulusal sorun, somut durumun somut tahlilinden çıkarılmalıdır, doğmadan ya da soyut kuramdan değil.

Y. Oganisyan: Bu doğru, ancak dogmatizm devlet politikasıyla birleşince olağanüstü korkunç bir güç oluyor. Stalin'in ulus anlayışı, soyutluğu nedeniyle, pratikte yürüttüğü keyfi politikalara uygun bir kılıf oluşturdu. Bir etnik varlığın ulus olarak kabul edilip edilmeyeceğine, nerede yaşayacağına, ne kadar özerklikten yararlanacağına kendisi karar verdi. 1926 Genel Nüfus Sayımında 190 halk belirlenmişti. On yıl sonraki Anayasa taslağı raporunda Stalin, bu sayıyı üçte ikiye indirdi. Yalnızca kâğıt üzerinde de değil: İnguşların, Çeçenlerin, Kalmıkların, Kırım Tatarlarının ve diğer halkların sürgünleri varlıklarını tehlikeye attı.[4]

Stalin'in sosyalizmi çarpıtması, Lenin'in uluslar sorunu ilkelerini ya unuttu ya da yanlış yansıttı. Lenin'in "tamamiyle güven" ve "kesinlikle gönüllülük" temelinde ulusların yakınlaştırılması ve sosyalizmin "en büyük sabır ve ihtiyatla" kurulması[5] düşüncelerine ters olarak, Stalin ulusal farklılıkların zor yoluyla bastırılması adımını attı. 1930'ların ortasında, SSCB'nin değişik yörelerinde binlercesi bulunan ulusal bölgeler ve ülke çapındaki kırsal Sovyetler biçimindeki etnik grup özerk biçimlerini kaldırdı. Ulusların "ataerkil" çıkarı gerekçesiyle yabancı gelenekler ve töreler dayatıldı. Cumhuriyet ve bölgelerin ekonomik ve toplumsal gelişimi çarpıtıldı. Enternasyonalizm yaftası altında, kitlesel baskıyı içeren, halkların özgünlüğünü silen, tarihlerini çarpıtan, ulusal özelliklerini bastırma politikası izlendi. SSCB'nin en büyük halkı olan Rus halkı da içinde hiçbir halk bu politikanın baskıcı sonuçlarından kaçamadı. Olumsuz sonuçları Nagorno-Karabağ'daki gergin durumda ve bir bütün olarak SSCB'deki uluslar sorununda görüldü. Günümüzde, değişiklikler her yerde açıkça göze çarpıyor. Yeni yaklaşımlar, glasnost, demokrasi bu duyarlı bölgeye de yayılıyor. Ama ulusal duyguları ve ulusal bilinci zedeleyen yaraların iyileşmesi uzun zaman alacaktır.

---

(2) Bk. J.V. Stalin, **Yapıtlar**, C, 2, s. 296 (Rusça)
(3) Bk. V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C. 1, s. 155, C. 21, s. 72-73.
(4) SSCB yapısı içinde şu anda Çeçeno-İnguş ve Kalmık özerk cumhuriyetleri vardır. **(Derginin Notu.)**
(5) Bk. V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C. 30, s. 293.

A. Farhat: Bu olguyla Stalin'in politikası arasında doğrudan bir bağlantı kurmak doğru mudur? Her şeyden önce, SBKP 20. Kongresi kişilik kültünü kınamıştı ve etkilerini ortadan kaldırmak üzere kararlar almıştı.

Y. Oganisyan: Bu kongre, milliyetler politikası da içinde leninizmin canlandırılmasında önemli bir rol oynadı. Birçok çarpıtma ortadan kaldırıldı ve sürgüne gönderilen insanların yurtlarına dönmesi yolu açıldı. Ulusal istatistikler de bir ölçüde düzeltildi. 1959 Genel Nüfus Sayımına göre SSCB'deki halkların sayısı 109'a "çıktı." Ancak Kongre kararları ve ilgili pratik adımlar ne yazık ki kararsızdı ve "durgunluk" döneminde tümüyle bir yana bırakıldı. Milliyetler politikası stalinizmin en iğrenç özelliklerini yaymaya devam ederken ve "leninist" diye tanınırken, eski politikayla devamlılık gösteriyordu. Bugüne kadar, milliyetler sorunu üzerine ders kitapları, sözlükler ve birçok kitaplar, yazar adı vermeksizin Stalin'in ulus anlayışını tekrarladı.

Bu arada, yerleşim bölgelerinde toplumsal yaşamı yönetenler, milliyetler sorunu kuramına çok az ilgi gösterdiler. Bazı cumhuriyetlerde, yerel "liderler" tarafından halkların dostluğu sloganları arkasında ulusal nifak havası güdüldü. Çözümsüz kalmış toplumsal sorunlar, nüfuz ticareti, kayırmacılık sosyalist kuralların gözardı edilmesi, kısaca SBKP'nin kesin olarak kınadığı ve Sovyet toplumunun şimdi dirençle karşı koyduğu her şey, uluslar arasındaki ilişkilere olumsuz etki yaptı.

19. SBKP Konferansı'nın kabul ettiği Sovyet Ulusları Arasındaki İlişkiler Üzerine kararının, kişilik kültünün ve durgunluk yıllarının ürettiği eksikliklere denk düşmesinin nedeni budur. Perestroyka, on yıllar boyunca biriken, savsaklanan ve derinlere işleyen olumsuz olguları ortaya çıkarmış ve demokratik biçimde çözümleri için gerekli koşulları yaratmıştır. Nesnel bir çözümleme, SSCB'de uluslar arasındaki karmaşık ilişkiler olarak bunları belirler.

Sınıf ve Ulus

A. Farhat: Sovyet deneyimi, eski sosyoekonomik sistem karşısında kazanılan zaferin, milliyetler sorununu kendiliğinden çözemeyeceğini gösteriyor. Burada sınıfsal tavır alınmalı. Bu konuda Lübnan Komünist Partisi 4. Kongresi tarafından yayınlanan bir belgede şöyle deniyor: "Marksist-leninist doktrin, milliyetler sorununun çözümü için ortaya atılan tüm politik programların sınıf eğilimli olduğunu ileri sürer. Buna uygun olarak, burjuvazi, işçi sınıfı ve küçük burjuvazinin çeşitli gruplarının hepsinin kendi programları vardır."[6]

Açıktır ki her sınıf milliyetler sorununa kendi yaklaşımını belirler. İşçi sınıfı, yalnızca kendini değil diğer sınıf ve grupları da kurtarma uğraşında olduğu için en derin ve geniş kapsamlı yaklaşımı onun göstereceği de bir gerçektir. Bununla birlikte, genel olarak her şeyi sınıf faktörlerine indirgemenin doğru olmadığını düşünüyorum. Ulusal sorunun, toplumsal yaşamda can alıcı duruma gelen birçok başka yönü vardır.

G. Van Houten: Ben de böyle düşünüyorum. Sınıf tavrı tek başına ulusal sorunu so-

---

(6) Lübnan Komünist Partisi 4. Kongresi, Merkez Komitesi Raporu, Beyrut, 1979, s. 144 (Arapça)

na erdirmez. Bu yalnızca bir başlangıçtır, çabalarımızın ve araştırmalarımızın sonu değildir.

Y. Oganisyan: Sınıf yaklaşımı, ulusal yaşamın gerçeklerini ve olgularını, bütünlükleri ve dinamikleri içinde gözönüne almayı içerir. Kesin olarak bu açıdan, SBKP milliyetler sorunu ele alıyor ve geçmişin hatalarını düzeltiyor. Politik sistemdeki reform, partinin ve Sovyetlerin alanlarının açıkça belirleyerek, yönetim işlevlerini devrederek ve cumhuriyetlere ekonomi, toplumsal yaşam, kültür ve çevre korumada daha fazla bağımsızlık ve sorumluluk vererek bağlı cumhuriyetlerin ve özerk birimlerin haklarını önemli ölçüde genişletiyor. Kendi devletinin sınırları dışında yaşayan ya da devleti bulunmayan etnik gruplara, ulusal kültürel gereksinimlerinin bilincine varmalarının sağlanmasına, özellikle eğitimde, ilişkilerde, halk sanatlarında, kültür merkezlerinin kurulmasında, kitle iletişim araçlarının kullanımında ve dinsel gereksinimlerinin karşılanmasında daha geniş fırsatlar tanınarak artan bir önem veriliyor.

A. Farhat: Ben sorunun sınıf yaklaşımının kendisine değil, her bir ülke için milliyetler sorununun özgüllüğüne uygun bir biçim bulma gereğinde yattığına inanıyorum. Partimizin uzun zaman üstesinden gelemediği asıl sorun burada yatmaktaydı. Sömürge döneminde, Lübnan'daki milliyetler sorununun burjuvazinin bir sorunu olduğunu düşünüyorduk ve işçi sınıfı ile komünistler, bu sorunda, asıl rolü sosyalizm için mücadelede oynayabilecek ikincil bir güç olarak kaldılar. Ayrıca, halkın kendi çabalarıyla kurtulamayacağı ve gelişmiş ülkelerdeki proletaryanın, eski sömürgeci efendilerin kendilerini kurtardıktan sonra, sömürge ülkelerin özgürlüğüne kavuşmasına yardım etmelerini beklemek gerektiği öne sürülüyordu. Böylece partimiz, ulusal kurtuluş mücadelesinde öncü rolü burjuvaziye devretti.

Lübnan Komünist Partisi'nin 1968'deki 2. Kongresi bu durumu hem kuramsal olarak hem de pratikte gözden geçirerek, komünistlerin milliyetler sorununun çözümü için kendi programlarını ortaya koymaları ve ulusal kurtuluş mücadelesini sosyalizm için mücadeleye bağlayarak öncü olmaları gerektiğine karar verdi. Ayrıca, işçi sınıfının öncü rolünün, diğer toplumsal tabakaların yurtsever güçlerini gözardı etmeksizin, onlarla işbirliği yapmayı içerdiğini belirtti. Lübnan'daki özgül ulusal durum, dinin önemli bir faktör olduğunu gösteriyor. Ateistler olarak, uzun bir süre, bilinçli ya da bilinçsiz, bunu dikkate almadık. Ülkenin varolan sorunlarından bir çoğu bu faktörden kaynaklandığı için, partimiz buna özel bir önem veriyor.

Y. Oganisyan: Burjuva basını, Lübnan'daki iç savaşın bitmeyen alevlenmelerinin ve ülkenin varolan bölünmüşlüğünün Hıristiyanlar ve Müslümanlar ve diğer ana kesimler içindeki grup ve eğilimler arasındaki düşmanlığın bir sonucu olduğunu iddia ediyor. Bu ne ölçüde doğrudur?

A. Farhat: Aşiretler arası ve dinsel çekişmelerin Lübnan bunalımında güçlü bir etkisi vardır, ancak kökenleri emperyalizmin ve siyonizmin iç gericilerle işbirliği halindeki, müdahalesinde yatmaktadır. Dinsel nefretin asıl nedeni budur. Partimiz, bunalımdan çıkışın tek yolunun ulusal demokratik yol olduğuna inanmaktadır.(7)

G. Van Houten: Ulusal sorunu demokratik ve politik cephesiyle ele alırken sınıfsal

(7) Ayrıntılar için Bk. Georges Hawi, WMR, No: 12, 1987.

doğası akıldan çıkarılmamalıdır. Kapitalizmde, bu sorunu çözemese bile, en azından emekçi halkın ortak çıkarları doğrultusunda çözüm yolunu gösterecek olan işçi sınıfıdır.

Kanada'daki ulusal sorunun 200 yıl öncesindeki İngiliz fethine kadar giden uzun ve karmaşık bir tarihi vardır. Fetih sonrasında iki ulus doğdu: Quebec'de Fransızca konuşan bir ulus ve ülkenin geri kalan tarafında İngilizce konuşan bir ulus. Uzun bir süre Quebec'deki milliyetçilik, Fransızca konuşan halkın varlığını koruyabilme çabası olarak kaldı ve katolik kilisesiyle yakın bağlar içindeydi. 1960'larda Quebec'de büyük değişiklikler oldu. Burjuvazi,özellikle küçük burjuvazi, ulusal hareketin liderliğini üstlendi ve Fransız Kanadası tekelci sermayesini geliştirmekte de devletten yararlandı.

Burjuva politik bilimciler,özellikle İngilizce konuşan Kanada'dakiler, Kanada'nın benim doğduğum Hollanda'dan olduğu gibi, İtalya, Yunanistan, Karaibler, Asya ülkeleri gibi birçok ülkeden göçmeni barındırdığı gerekçesiyle, çeşitli kültürden oluşan bir ülke olduğunu öne sürerek, iki uluslu olduğunu kabul etmeyi reddediyorlar. Göçmenler, Kanada'da ulus oluşturmuyor. Toplumumuzda, göçmenlerin çoğu birinci, ikinci ya da üçüncü kuşakta İngilizce konuşan çoğunluk içinde özümseniyor. Fakat yalnızca tümüyle gelişmiş iki ulusumuz var.

Y. Oganisyan: Bu durum ulusun ne olduğu konusunda gerçekten bilimsel bir görüşe sahip olmanın kuramsal ve politik önemini vurguluyor.

G. Van Houten: Gerçekten bu sorun Kanada'da politik olarak çok önemli. Bu nedenle ülke liderleri, Kanada anayasası tartışılırken Kanada'da iki ulus olduğunu kabul etmeyi reddettiler. Federal ve yerel hükümetler, Quebec'in Fransız Kanadası'nın anayurdu değil de bölgesel bir topluluk olarak kabul edildiği Meech Lake Uzlaşmasını kabul ettiler. Quebec liberal hükümetine göre bu küçük ödün ve bazı ek yetkilerin eyaletlere aktarılması, daha önceki "Quebecois Partisi" yönetiminin imza atmayacağı anayasaya imza koymasına yetti. Mulroney Kabinesi tarafından önerilen anayasa değişiklikleri, Fransız Kanadası ulusunu ve Quebec'in kendi kaderini tayin hakkını tanımaksızın ülkeyi küçük devletlere bölmeye götürebilirdi. Meech Lake Uzlaşması, her iki ulusun emekçi halkının çıkarlarını gözardı ediyor. Buna karşı muhalefet etmek, işçi sınıfımızın iki unsurunun birleşmesine yardım edecektir.

20-23 Mayıs 1988'de yapılan 27'nci Kurultayımız, Kanada politik yaşamında ulusal sorunun yeniden dirildiğini saptamıştır. Ancak, bu kez bu, Kanada emekçi halkının ve Kanada Birliği'nin çıkarları doğrultusunda yeni bir sosyoekonomik politika için mücadeleyle daha yakından ilişkili olacaktır.

27'nci Kurultayımız, Kanada toplumunda, yerli halkların sahip olduğu eşsiz ve özel yere de büyük bir dikkat vermiştir. Yerli halkların toprak ve kendi kendini yönetme hakları da içinde kendi kaderlerini belirleme, kendi kültürlerini yayma ve geliştirme haklarının anayasaca tanınmasından yana eski görüşümüz yeniden ifade edilmiştir.

J. P. Michiels: Burada sosyalist devrimin, ulusal sorunların otomatikman çözümü anlamına gelmediği yolundaki görüşe katılıyorum. Bu, Sovyet deneyiminin de gösterdiği gibi, uzun bir süreçtir ve sosyalizmde de devam eder. Belçika'da yeni gelişme-

ler, komünistlerin önüne yeni sorunlar koyuyor. Önerilerimiz, ülkede milliyetler sorunu için yapılanların yanında eskiyor. Bunun zor bir sorun olduğunu vurgulamak isterim ve asıl kaygımız yalnız başına politik zorunluluklar değil halkın derin özlemleridir.

Somut koşullar derken ne demek istiyoruz? Kısaca açıklamaya çalışayım. Belçika'da milliyetler sorunu denilince,yalnızca bir açıdan ele alınarak dil sorununa indirgeniyor. Gerçekte, politik, ekonomik ve toplumsal cepheleriyle bundan çok daha karmaşıktır. Ülkede, genel olarak iki temel halktan oluşan iki topluluk vardır: Valonlar ve Flamanlar. 1960'lardaki federasyonlaşma, antikapitalist yapısal reformlara gerek duyurdu ve bu istemler hem komünistler, hem de Sosyalist Parti ve sendika hareketinin sol kanat güçlerince yapıldı.

Bu istemler, 1960 ve 1961'deki güçlü grev dalgalarında belirginleşti. Çeyrek yüzyıl sonra bunlar bir anlamda gözlerden uzaklaştı; federasyonlaşma düşüncesi hâlâ güçlü olarak kalırken, sınıf içeriğinin bir bölümünü yitirdi. Artık antikapitalist ekonomik ve toplumsal istemlerle elele gitmiyor.

Bölgesel çıkarların savunulması sol kanat bağlaşıklar çatısının ötesinde bağlaşıklar gerektiriyor. Son örnek, geniş bir çoğulcu harekette, Valonya-Bir Avrupa Bölgesi Hareketi'nde ortaya çıktı. Valon Komünistleri, ülkenin şu anki liderliğinin yeni liberal politikasına bir seçenek oluşturmak, harekete ekonomik ve toplumsal içerik katmak amacıyla katıldılar.

Federasyonlaşma yolu uzun ve dolambaçlı. Bu nedenle Belçika Parlamentosu, geçtiğimiz Ağustos'da, bir devlet reformu projesini kabul etti. Belirli güçlerin, yörelere ve topluluklara devredileceği federal bir devletin kuruluşuna doğru gidiyoruz. Bunun mali alana da etkisi var. Ancak, milliyetler sorunu üzerinde, Belçika'nın anayasal topluluklarının bir kesitini kapsayan bir sınıf cephesini beklemek yanıltıcı olur. Flamanya, Valonya ve Brüksel'deki Komünistler, toplumsal yaşamın gerçekliğinden kopmak istemiyorlarsa bunu akılda tutacaklardır.

D. Fatogun: Ülkelerimizin ulusal sorunları o kadar özgün ki, ciddi oluşlarının yanı sıra tek ortak noktaları da bu özgünlük.

Y. Oganisyan: Tartışmaya üçüncü bir temel noktayı, soruna temelde birleşen yaklaşımımızı katmak istiyorum. Sanıyorum, tartıştığımız sorunlarda bazı ortak nesnel öğeler de vardır.

D. Fatogun: Bu tamamen bakış açınıza bağlı. Modern bağımlı dünyada, her ülkenin ulusal sorunları ortak bir sorunun özgül versiyonları gibi ortaya çıkıyor ve bu, marksistlere, yaklaşımlarında ortak ilkeler geliştirme olanağı sağlıyor. Bu sorunun değişik çözümlerinden elde edilen deneyim genellikle birbiriyle ilgili ve SSCB deneyimi özellikle ilginçtir. Olumlu yöndeki önemine, Stalin politikasının daha sonraki etkileriyle, ne de bazı Sovyet cumhuriyetlerindeki trajik olaylarla eksiltilebilir. Sovyet deneyimi, Nijeryalılara ve diğerlerine, her türden ulusun ve etnik grubun demokrasi ve eşitlik temelinde birleştirilebileceğini göstermiştir. Bu örnek özellikle çok uluslu Nijerya için gerçekten çok değerlidir.

Bizim de, diğer ülkeler gibi, çoğu ulusal çekişme ve kabileler arası düşmanlık biçiminde bir saatli bomba bırakan sömürgeciliğin mirası olan özgül sorunlarımız var.

Bir zamanlar iç savaşın fünyesi olarak görev yaptılar, halka hesapsız acılar verdiler. Kitleler arasındaki ekonomik çelişkiler, sömürgecilerce yaratılan koşulların sonucu, kabile sisteminin sürmesine yardımcı oldu, bu da ülkede ulusların oluşmasını ve halkın bir bütün olarak kaynaşma sürecini yavaşlattı. Kabile sistemi; içsel etnik çelişmelerle, Müslümanlar, Hıristiyanlar ve geleneksel dinlerin inananları arasındaki dinsel düşmanlıkla ve yeni sömürgecilikle büyük ölçüde keskinleştirilmiş olan milliyetler sorununun çözülmesinde öncü güç olarak nihai görev alacak olan işçi sınıfının toplumsal gelişmesini hiç de az olmamak üzere engelliyor. Eğer ulusal soruna demokratik bir çözüm bulunmak isteniyorsa, Nijeryalı marksistlerin önündeki ana görev, emekçi halkın sınıf bilincini yükseltmektir.

Enternasyonalist Yaklaşım

Y. Oganisyan: Görüş alışverimiz genel ve tikelin nesnel diyalektiğinin bir yansımasıdır ve bunsuz, ulusal sorunu hiçbir koşulda çözmek mümkün değildir. Ulusal ve uluslararasındaki ilişkinin kuramsal yönlerinden çok politik yönünü ele alalım.

A. Farhat: Bu sorun her ülkede başka başkadır. Çok uluslu bir devlette, işçi sınıfı ve diğer ilerici hareketler içindeki ulusal farklılıklardan doğan bölünmelerle çıkar. Nüfusun etnik olarak homojen olduğu Lübnan'da, bu bölünmeler ulusal değil, dinsel ve aşiret farklılıklarından doğuyor. Sorunumuzun özgül bir dışsal yönü var. Örneğin, Lübnanlı yurtseverler, Filistin halkının mücadelesini desteklemeyi uluslararası değil, ulusal dayanışma sayar. Çünkü her iki ulus da Araptır. Bu, tüm Arap ülkeleri için geçerlidir. Diğer ülkelerin halklarıyla olan dayanışmayı uluslararası olarak kabul ederiz. Bir özgül nokta daha var: Anti-emperyalist ve antisömürgeci mücadelede, enternasyonalizm, yurtseverlik ve milliyetçilik arasında çelişki görmeyiz. Ancak, doğaldır ki, milliyetçilikle, ulusal fanatizm ve şövenizm arasında kalın bir çizgi çekeriz. bu kavramlar, her ne kadar farklı ideolojik ve politik içerik taşısalar da, ortak bir yönleri vardır, o da anti-emperyalist eğilimleridir.

Y. Oganisyan: Böyle bir birlik bu durumda olumlanırken, SSCB'de milliyetçilik bu üçlünün unsurlarından biri olmaktan çıkarılır. Ülkemizde hiçbir ilerici içeriği yoktur ve herhangi bir biçimdeki ifadesi yurtseverlikten ve enternasyonalizmden çirkin bir sapma olarak görülür. Bu durum, büyük ve küçük ulusları bölmeye yönelik her türlü eylemin, yurttaşların haklarını ihlal edici her çabanın, hangi ulustan olursa olsun kabul edilemez ve Sovyet devletinin çıkarlarına saldırı sayılması gerektiğinin vurgulandığı SBKP 19. Konferansı'nda belirtilmiştir.

G. Van Houten: Bu, egemen çevrelerin ülkeyi Amerika Birleşik Devletleri'ne, askersel, ekonomik ve politik olarak bütünleştirme çabaları dolayısıyla Kanada için de özgül bir sorundur. Bu, birçok Kanada tekelini tatmin eden, fakat ülkenin egemenliğini ve bağımsızlığını tehdit eden, ABD ile serbest ticaret anlaşmasında uygulandı. Bu açıdan bakıldığında, söz konusu anlaşmaya ve Meech Lake uzlaşmasına karşı mücadele etmek Kanadalıların yurtseverlik görevidir.

Burjuvazimiz, bir anlamda dünya kapitalist ekonomisi içindeki bütünleşme eğiliminin bir sonucu olarak, işçi sınıfı hareketinden daha fazla bütünleşmiştir. Ve serbest ticaret anlaşması da bunun bir yansımasıdır. Kârın "enternasyonalleştirilmesi"ni öngörürken, Kanada burjuvazisi, Kanada'nın ulusal kaynaklarını satarak pa-

ra kazanmak yöntemiyle ABD pazarında yolalmayı istemektedir. İşçi sınıfı hareketinin enternasyonalizmi, ABD ve Kanada işçilerinin üye oldukları ve kural olarak, son derece tutucu, hatta gerici ABD sendikacılarının denetiminde olan sözümona uluslararası sendikalar tarafından engellenmiştir. Daha fazla bağımsızlık kazanan Kanada sendikal hareketi, gücünü ezilen halklara uluslararası destek vermeye ayırırken, aynı zamanda ülkesinin, uluslararası, özellikle ABD şirketlerinin egemenliğinden kurtulması yolunda bağımsızlık savaşımı vermektedir.

D. Fatogun: Tekellerin bazen ilerici güçlerden daha yoğun uluslararası bağlara sahip olması olgusu, özellikle Afrika ve diğer gelişmekte olan ülkelerde daha belirgindir. İşçi sınıfı ve ulusal kurtuluş hareketlerinin ulusal bileşenleri arasındaki işbirliği Üçüncü Dünya'da son derece zayıfken, çokuluslu şirketlerin uluslararası eşgüdüm politikası etkili bir mekanizma olarak çalışıyor. Çünkü ülkelerimizde kapitalizm, işçi sınıfı hareketine göre daha eskidir ve daha iyi örgütlenmiştir. Bu nedenle ulusal sorun ele alırken uluslararası sorunlar da gözönünde tutulmalıdır.

J.P. Michiels: Belçika deneyimi, her ülkenin ulusal ve uluslararası sorunları arasındaki ilişkinin farklı olduğunu gösteriyor. Ülkemizin milliyetler sorununun, işçi sınıfı hareketi de dahil tüm kurum ve partiler üzerinde derin bir etkisi vardır. Partilerin çoğu, her bölümü bütünüyle özerk olan ve belirli konularda, özellikle milliyetler sorununda, birbirlerine son derece karşıt konumlarda yer aldıkları bölünmelere uğramışlardır. BKP bu bölünme eğilimlerine direnmiştir. Haziran 1988'deki olağanüstü kongresinde, parti yapısı, örgütsel ve politik olarak özerkleştirilerek federasyonlaştırılmasını öngören tüzük değişiklikleri yapıldı. Ancak, özellikle Belçikalı komünistlerin dış politikasını yürütmek üzere merkezi organları yerinde bıraktı.

Biz enternasyonalistleriz ve savaşan halklarla dayanışmaya gelince hiçbir sorunumuz yok. Ancak Belçika'daki göçmen işçiler son zamanlarda yeni bir sorun oluşturdular. Burjuvazi, Belçikalılar arasında bu işçilere yöneltilmiş ksenofobi (yabancı düşmanlığı -çev.) ve ırkçı tavırlar yaymayı başardı, bu da çok duyarlı bir sorunun temeli oldu. Şövenist propaganda işçi sınıfı içinde etkili oldu, bazı yoldaşlarımız bile bundan etkilendi.

Batı Avrupa işçi sınıfı kendi doğal enternasyonalizmini kurmakta zorlanırken, burjuvazi, dar ulusculuğunun ötesine geçmesi ve "enternasyonalist" olması gerektiğinin farkında. Avrupa Sendikalar Konferansı kısa bir süre önce yapıldı, ancak, uluslararası istemler bence çok zayıf kaldı. Sendikalar, Avrupa'daki kapitalist bütünleşme önlemlerine karşı çıkacak ortak bir strateji geliştirme çalışmalarına ve eylemlerini eşgüdüme çaba harcamıyorlar.

Bu, ne yazık ki komünist hareket için de söylenebilir. Yıllarımızı Avrupa komünizmini ve komünist stratejinin Batı'nın ulusal gerçekliklerine nasıl uyarlanacağını tartışmakla geçirdik, ki bence bu doğru bir şeydi. AET'nin varlığıyla ortaya çıkan komünist partiler arasındaki işbirliğinin ilkeleri üzerine çalışmak, aralarında bağlar oluşturmak ve bazı ortak sorunların çözümü için bir strateji belirlemeye çalışmak gibi görevlerin boyutlarını uzun süre küçümsedik. Uluslararası alanda işbirliği, yani üretimin uluslararasılaşmasının görmezden gelemeyeceğimiz bir derinlik kazandığı Avrupa' da, emekçi halkın ulusal (ve bölgesel) çıkarları için artık bir tavır-

almak gerekliliği bugün daha da açıktır.

A. Farhat: Bu sorunlar dünya komünist hareketine de yansıyor. Bu, sorunların uzun zaman tartışmaya açılmaması gerçeğine bağlanabilir. Tarih saklambaç oyununu sevmez, sorunlar gözardı edildiğinde ya da üzeri örtüldüğünde intikam almak eğilimindedir. Bu sorunları çözmek ve hareketimizi olumsuz etkilerinden kurtarmak için tartışma açmaktan daha iyi bir yol yoktur. Tartışmayı açınca tüm sorunların ortadan kalkacağını söylemiyorum ama, geniş ve açık yürekli bir tartışma yaşamsal önemdedir.

WMR'nin Uluslararası Komünist Hareket ve Parti Deneyimi Alışverişi Komitesi, yuvarlak masa tartışmasının sonuçlarını incelemiş ve bu belgenin yayınlanmasının, bir anlamda **WMR** için yeni, fakat önemli olduğu açık olan sorunları ortaya koyduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda, ilgili bazı kuramsal ve pratik sorunlara yalnızca değinilerek geçildiği, bazılarının da tartışmada hiç geçmediğini eklemiştir. Derinlemesine üzerinde çalışılması gereken konular arasında Lenin'in ulus anlayışı, sosyalizme, gelişkin kapitalizme ve Üçüncü Dünyaya uygulanışı ve yaratıcı biçimde geliştirilmesi; milliyetçiliğin değişik yorumları; marksistlerin milliyetler sorununa sınıfsal yaklaşımdan ne anladıkları; sorunun politik, ekonomik,toplumsal ve ideolojik alanlarda kuramsal ve pratik çözümleri arasındaki ilişkiler; ulusların, milliyetlerin, etnik ve dinsel grupların, ulusal azınlıkların, göçmen işçilerin özgül sorunlarının gerçekten anlaşılmasının önemi ve sınıf düşmanları tarafından saptırılmasına karşı mücadele etmek bulunmaktadır.

Komisyon, kardeş partileri, dergiye katkıda bulunanları ve okuyucularımızı bu belgeyle başlatılan sorun üzerindeki **WMR** tartışmasını, hem genel kuramsal anlamda hem de somut deneylerin ışığında sürdürmeye çağırıyor.

REFORMLAR NEREYE GİDİYOR?

Toplumsal reformlar sorunu işçi hareketinde uzun zamandan beri temel konulardan biri olmuştur. Reformların, komünist ve işçi partilerinin, emekçilerin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik politikalarındaki rolü nedir? Gerçek devrimci değişimleri reformizmden ayıran çizgi nerededir? Bugün kapitalizm koşullarında, toplumsal ilerlemeyi ve sosyalizm için savaşımı daha da ilerleten reformların içeriğini belirleyen nedir?

*Aşağıda İngiltere Komünist Partisi **World Marxist Review** temsilcisi **Bert Ramelson** ile İngiltere işçi hareketinin tanınmış kişilerinden ve İngiltere İşçi Partisi'nin eski genel sekreterlerinden **Jim Mortimer** arasında geçen konuşmayı yayınlıyoruz.*

Daha sonraki sayılarımızda bu tartışmayı sürdürmeyi düşünüyoruz ve bu tartışmaya okuyucularımızın katkılarını bekliyoruz.

Bert Ramelson: Reformizm kavramını nasıl tanımlıyorsunuz?

Jim Mortimer: Onu, kapitalizmde sistemin asıl niteliklerini değiştirmeden, emekçilerin yaşamlarını iyileştirmek için, kimi değişimler gerçekleştirmenin olanaklı olduğuna ilişkin bir inanç olarak görüyorum. Bu, yıllar boyunca, bazı kesimleri bu tanımı kabul etmemiş olsalar bile, İngiliz işçi hareketinin bir özelliği olmuştur.

B.Ramelson: Komünistler, kapitalizm koşullarında reformlar için savaşımın önemini kabul ediyorlar ama aynı zamanda sistemde, kapitalizm değiştirilmeden gerçekleştirilemeyecek bazı değişimlerin de olması gerektiğine inanırlar. Her şeyden önce, bir işsizlik sorunu var ve kapitalist sistem altında tam bir istihdamı kalıcı biçimde sağlamanın da yolu yoktur. Elbette, genel olarak halkın, özel olarak da işçi sınıfının reformist hükümetler tarafından uygulanan politikalardan sağladıkları dikkat çekici kazanımları yok saymak hatalı olurdu.

Kimin Çıkarına?

Refah Devleti'ne, tipik bir reformist lider olan Clemenst Attlee'nin başkanlığını yaptığı savaş sonrası işçi hükümeti öncülük etmişti. Özünde işçi sınıfı için, kuşkusuz en önemli başarısı sayılan, beşikten mezara bedava sağlık hizmeti vermeyi hedefleyen Ulusal Sağlık Servisi, kapsamlı bir okul sisteminin getirilmesi, konut yapımındaki büyük artış -sübvansiyonlu kiralarla verilen belediye konutlarına ağırlık tanınıp özel sektördeki kiraların da denetlendiği bir konut yapımı- ve işsizler, sakatlar ve

diğer bakıma muhtaç kişilere devlet yardımı ve herkes için emeklilik aylıkları sağlanması vardı. Ayrıca, İşçi Partisi'nin modern sanayi altyapısının ana dallarının, yani kömür, çelik, gaz, elektrik, demiryollarının ulusallaştırılması programının ve posta hizmetlerinin genişleterek telekomünikasyonu da içerecek duruma getirilmesinin politik ve ekonomik sonuçlarının önemini de küçümsememeliyiz. Bunların yanısıra, genel grevden sonra getirilen antisendikal yasalar da kaldırıldı.

Dolayısıyla reformizmin dikkat çekici başarılar sağladığı söylenebilir. Ancak, temel eleştiri, reformcuların devletin rolünü ve kapitalizmin doğasını kavrayamamaları ve dolayısıyla korunmaları devlete bağlı olan bu kazanımları tehlikeye atmalarıydı. Gerçekten de, şimdi refah devletini ve kamu sektörünü baltalama girişimlerine tanık oluyoruz: Özelleştirme, yoğunlaştırma yöntem denemeleri ve çıkarların azaltılması.

Bu konuyla ilgili olarak şu soruyu sormak isterim: Burjuvazi reformlara direniyor mu, yoksa bilinçli olarak onlarla uzlaşmaya mı giriyor?

J.Mortimer: Bence burjuvazi ikisini de yapıyor. Her şey, toplum içindeki güçler dengesine bağlıdır. Genel olarak burjuvazi önce belki direndikten sonra, bazı reformlar karşısında, uzlaşma içine girmenin daha akıllıca olduğunu hissetmiştir ve gelişmiş kapitalist ülkelerde bu kesinlikle böyledir. Ama, güçler dengesi kendilerinden yana ağır bastığında, bu reformları geri almak isteyebilirler. Burjuvazi çeşitli nedenlerle işçi sınıfına ödünler verebilir ama bunun nedeni çoğunlukla işçi sınıfının baskılarıdır. Burjuvazinin reformlara ne ölçüde direneceği, reformların türüne göre değişir. Üstünlüğü yeniden ele geçirdiklerinde geri alabileceklerini düşündükleri işçi sınıfı istemleri karşısında, daha az bir direnme gösterebilirler. Ama diğer yandan, eğer söz konusu olan işçi sınıfının kalıcı nitelikte bir kazanımıysa o zaman elbette çok daha fazla direnme olacaktır. Bir reform, kapitalizmin temellerini tehdit ederse, direnme de kuşkusuz çok güçlü olacaktır.

B.Ramelson: Yalnızca eklemek isterim ki, ücret artışlarına karşı direnme eğilimi daha zayıf olacaktır; çünkü ekonomik durumda değişiklik olduğu zaman egemen sınıf, ister enflasyon kanalıyla, ister ücret kesintileriyle, parasını geri alabilir. Diğer yandan, günlük ya da haftalık çalışma saatlerinde azaltmaların yapılması gibi bir değişikliğe sonuna kadar direnecektir; çünkü bu değişiklik bir kez yapıldı mı, geri alınması artık çok zordur. Bu nedenle Marks, haftalık ya da günlük çalışma saatlerinde indirim yapılması için savaşmanın, ücretlerde artış için savaşımdan daha önemli olduğunu vurguladı.

J.Mortimer: Sendikacılığın, kapitalist toplum içindeki reformların doğasının iyi bir örneği olduğunu düşünüyorum. Kapitalist sınıf hiçbir sendikanın olmadığı koşulları seçerdi; çünkü sendikalar açık biçimde işçileri güçlendiriyor, daha iyi çalışma ve yaşam koşulları için verdikleri savaşımda onlara yardımcı oluyorlar. Ama deneyimler, kapitalistlere, kapitalist toplumla sendikaları uyumlu duruma getirmenin olanaklı olduğunu gösterdi ve dolayısıyla sendikaların varlığına karşı başlangıçta bir direniş gösterdikten sonra, işçilere örgütlenme ve toplu sözleşme yapma haklarını vermeye hazırdılar. Çeşitli ülkelerdeki deneyimler gösteriyor ki, işçi sınıfı sendikalar aracılığıyla, özellikle de tam istihdam koşullarında gerçekten de güçlü duruma geldiğinde, burjuvazi sendikal hakları kısıtlamak amacıyla harekete geçer. Biz İn-

giltere'de yedi yıldır Bayan Thatcher hükümeti altında yaşıyoruz ve bu süre içinde burjuvazi, işçilerin sendikal haklarını artan ölçüde kısıtladı.

B.Ramelson: Sanırım, egemen sınıf içinde sendikal hareketin rolü konusunda, görüşbirliği olmadığını söylemek doğru olacaktır. Egemen sınıf içinde bölünmeler vardır ve önemli bir kesimi, bir bütün olarak işgücünü temsil eden bir sendikayla görüşmeyi seçebilir. Bunu, daha etkili bir yönetim biçimi olarak görürler. Dolayısıyla, sendikaların gücü ile ilgili kısıtlamalar olduğu sürece, onlar yalnızca katlanmakla kalmıyorlar hatta onaylıyorlar.

J.Mortimer: Bunun çok önemli bir nokta olduğunu ve İngiltere tarihinde, sendikal harekete karşı çıkmak ya da onu yok etmektense, onu sistemle uyumlu hale getirmenin daha iyi olacağına inanan büyük işadamlarının pek çok örneği olduğunu düşünüyorum.

Yeni Bir Perspektif

B.Ramelson: İşçi sınıfının reformlar için verdiği savaşım hareketi sosyalist amaçlara ne kadar yaklaştırdı, kapitalizmi nasıl etkiledi? Daha mı güçlendirdi, yoksa zayıflattı mı?

J.Mortimer: Bunun da dolaysız bir yanıtı yok. Bazı reformlar kapitalizmin bütününü güçlendirirken, diğerleri işçi hareketini cesaretlendirdi, bir ilerleme kaydedilebileceğini gösterdi ve daha öte ilerlemeler için bir temel oluşturdu. Asıl sorun, işçi sınıfının, özellikle de işçi hareketinin reformlar için verilen savaşımdan ne gibi dersler çıkardığıdır. Eğer işçiler, istedikleri her şeye yalnızca reformlar aracılığıyla ulaşabileceklerine karar verirlerse, bu reformlar kapitalizmi bir bütün olarak güçlendirebilir. Çünkü bu durumda reformlar, işçi sınıfı hareketinin sivri ucunu köreltmiş olurlar. Ama eğer işçiler savaşımlarının sonucunda toplumsal bilinçlerinin düzeyini yükseltirler ve reformlar aracılığıyla ulaşılamayacak bazı amaçların varolduğunu - sürekli tam istihdam, istikrarlı ekonomik büyüme, savaşlara ve sömürüye son verilmesi gibi- kabul ederlerse, bu durumda reformlara yönelmek, sosyalizm savaşımında işçi sınıfı hareketine yardım edecektir.

B.Ramelson: Kısa erimde elbette haklısınız. Ama bence eğer uzun erimli ve tarihsel açıdan bakarsanız, reformlar için verilen savaşımın -işçi sınıfının emeğinin meyvelerini toplamak için verdiği savaşım- kapitalist sistem için keskin bir bunalım yaratmasının kaçınılmaz olduğunu görürsünüz. Geçici olarak kendisini bunalımın sonuçlarına uydurabilir. Ama zamanla, savaşımın nesnel sonuçları (reformlarla sınırlı kalsa bile) işçi sınıfının ve toplumun diğer katmanlarının, uzatmalı kapitalizmin yalnızca acı ve sıkıntıların daha da yaygınlaşmasına varacağını anlayacakları bir duruma yol açacaktır. Nüfusun bazı kesimleri bir süre için iyi durumda olabilirler, ama bu ancak sefalet, yoksulluk ve işsizlik sıkıntıları içindeki çoğunluğa karşın olacaktır. Uzun erimde bu nesnel sonuçlar, kapitalizmin zayıflamasına ve eninde sonunda sosyalizmin gerçekleştirilmesinin olanaklarının gelişmesine yol açacaktır. Ancak, burada hiçbir şey, işçi sınıfı da içinde nüfusun küçük bir bölümünün, Engels'in deyimiyle "işçi aristokrasisi" durumuna geldiği gerçeğini değiştiremez.

J.Mortimer: "İşçi aristokrasisi" konusunda aynı görüşte değilim. Bu kuramın İngiltere'ye uygulanmasına her zaman karşı çıktım, çünkü bence bu görüşü ileri sürenler, işçilerin içindeki bir azınlığın böyle bir konumda oldukları bir durumu tanımlıyorlardı. Ben, İngiltere'de bunun nesnel olarak doğru olmadığını düşünüyorum. Sefalet, işsizlik ve yoksunluk içinde bulunan bir kesim var, ama genel olarak reformlar için verilen savaşımın yeterli olduğunu düşünen, emekçilerin de içinde bulunduğu önemli bir çoğunluk var. Bu nedenle, "işçi aristokrasisi" kavramını İngiltere koşulları için kullanma konusunda her zaman sakınmacı oldum.

B.Ramelson: Şaşırdım, çünkü söylediklerin aslında, işçi aristokrasisi derken kastedilen şeylerdir. Engels bu kuramı açıkladığında aristokrasi derken, tüm işçi sınıfını değil, öncelikle sömürgeleri sömürerek korkunç kârlar elde eden sanayilerde çalışan yüksek vasıflı kesimini kastediyordu. İşçi sınıfının bu kesimi bozulmuştu, çünkü sömürgelerin İngiltere İmparatorluğu tarafından sömürülmesine karşı duyarsızdı. Bu arada, İngiltere'de işçi sınıfının, iyi bir işe ve yüksek yaşam düzeyine sahip, iktidardaki Muhafazakâr Parti'yi hoşgörmekle kalmayıp onu resmen destekleyen, ama bütün bunları işçi sınıfının işsizlik ve yoksulluk içindeki geniş bir kesimi pahasına yapan bazı kesimleri bulunduğu konusunda sizinle aynı görüşü paylaşıyorum. Kapitalizm koşullarında iyi durumda yaşayanların yüzde 25-30 kadarı bile kendilerini güvende hissetmiyorlar, çünkü yarın işsiz kalabilirler ve yoksulluk içine düşebilirler. Durumlarında gizli bulunan istikrarsızlığı açığa çıkararak, kaygısız mutluluklarının aslında bir görüntüden ibaret olduğunu göstermeliyiz.

J.Mortimer: Söylemek istediğinizi anlıyorum. "İşçi aristokrasisi" terimi görece küçük bir azınlığı simgeliyor. Ben şöyle söylemeyi yeğlerim: Gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfının önemli bir kesimi, Üçüncü Dünya'nın sömürülmesi sonucunda, görece yüksek yaşam standartlarına sahipler. Bu anlamda bir aristokrasi oluşturuyorlar. Ama eğer İngiltere'deki ya da Batı Almanya'daki koşullara bakarsanız, sanırım, sosyal demokrasinin ve reformizmin işçi sınıfının yalnızca küçük bir azınlığına değil, çoğunluğuna dayandığını görebilirsiniz.

B.Ramelson: Evet, reformizmin hâlâ işçi hareketi içinde somut bir tabanı var ve bu da şu soruyu gündeme getiriyor: Reformizm, kapitalizmin işçi sınıfına, sistemin kendisini tehlikeye sokmadan -sosyalizme geçiş olmadan- verebileceği her şeyi verip vermediği anlamında kendisini tüketti mi?

J.Mortimer: İşçi sınıfının geçmişte elde ettiği ve daha sonra ellerinden alınan kazanımların bazılarını yeniden vermeye egemen sınıfı zorlamanın olanaklarını tükettiğimizi sanmıyorum. Reform olanaklarından tümüyle yararlanılmadı. Hala, yerine getirilmesi gereken çok sayıda önemli sosyoekonomik istem bulunduğunu düşünüyorum ve bunlar için savaşarak, sosyalizmi bir amaç olarak görmeyen, ama kendi konumlarının iyileşmesi için yine de savaşabilecek işçi çoğunluğunu kazanabiliriz.

En önemlisi, İngiltere'de antisendikal yasalarla geriletilen hakları yeniden kazanarak özgür ve bağımsız bir sendikal hareketi yeniden oluşturmamız gerekiyor. Hatta daha da ileri giderek, yalnızca toplu sözleşmelerde daha önemli bir rol oynamalarını sağlamakla kalmayıp, ücretlerin ve koşulların ötesindeki kimi konuların görüşülmesini sağlayacak yeni haklar da kazanabiliriz. Bu durumda, reformist kampan-

yayı, sosyal hizmetler üzerindeki katı kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik yenilemek olanaklı olabilir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan görüş, "yöntem denemesi"nden vazgeçerek gereksinimi olan herkese yardım sağlamaktı, ama o zamandan bu yana art arda gelen her hükümet, "yöntem denemesi"nin şu ya da bu biçimini uygulayarak bu görüşü saptırdılar. Sosyalizmi desteklemeye hazır olmayan çok insan var, ama yine de devletin finanse ettiği sosyal hizmetlerin arttırılması istemini destekliyorlar. Ayrıca, emekçilerin ortak çabaları sonucu elde edilebilecek çok sayıda toplumsal, ekonomik ve demokratik haklar -kişisel ve kolektif- var. Dolayısıyla, İngiltere'de reform olanaklarını tükettiğimiz görüşüne katılamam.

B.Ramelson: Reformlar aracılığıyla yapılacak daha çok şey bulunduğu konusunda sizinle kesinlikle aynı kanıdayım. Sizin de doğru biçimde belirttiğiniz gibi, sendikal hakların yeniden kazanılıp genişletilmesi temel önem taşıyor ve ayrıca bir de ulusal sağlık servisinin ve konut yapımının iyileştirilmesi için verilen kavga da var. Ve bu, kazanılabilir de. Bu yöndeki her gelişme, ne kadar tikel olursa olsun önemlidir ve emekçileri yakından ilgilendirir.

Sisteme Yönelik Bir Tehdit mi?

J.Mortimer: Ben bu unsurların, kapitalist sistemin özünü tehdit eden ve işçileri sosyalizm sorusuyla karşı karşıya bırakan reformlarla bağlı olduklarını vurgulamak isterim. Tam istihdam için verilen savaşım böyle bir durumdur, çünkü kapitalizmi can damarından vurur. Bir sosyalist olarak kapitalizmin yapısının kalıcı bir tam istihdamı kaldırabileceğine inanmıyorum.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda İngiltere'nin belli başlı politik partileri -Tutucu, İşçi, Liberal ve Komünist- tam istihdam politikasını savunuyorlardı. O sıralar kapitalistlerin çoğu bunun aktif savunucularıydı ama zamanla reddettiler, çünkü işçi sınıfının ve sendikaların konumunu güçlendirdi: Sonuçta bu politika kapitalist çıkarlar için feda edildi.

B.Ramelson: Kapitalizm koşullarında tam istihdam, işin içinde çok sayıda değişken bulunduğundan ancak aralıklarla ve geçici olabilirdi. Kapitalizmin temel ilkelerine aykırı düşen bir olgu.

J.Mortimer: Doğru, tam istihdam için verilen savaşım kapitalist sistemin can damarına, üretim araçlarının özel mülkiyetine vuruyor. Bugün İngiltere'de, İşçi Partisi'nin resmi görüşü kapitalistlerle birlikte çalışarak işleri iyileştirebileceğimiz doğrultusundadır. Bu bir hatadır. Bu alanda İşçi Partisi'nin herhangi bir köklü programının varlığını göremiyorum. Ama, tam istihdamı savunmak merkezi önemdedir, çünkü her zaman kapitalizme karşı bir meydan okuma anlamına gelir ve diğer reformlar gibi kapitalist sistemle uyumlu duruma getirilemez.

B.Ramelson: Kesinlikle. Bizi, devlet mülkiyetinin rolü konusuna götüren anahtar budur. Sosyalizme inanan hiç kimsenin bunu, dağıtımın, bölüşümün ve temel üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti temelinin dışında düşünemez. Sosyalist toplumun vazgeçilmez bir unsuru, tüm ana kaynaklarımızın toplumsal planlamasıdır ve ana kaynakları, onlara sahip olmadan planlayamazsınız. Her şeyin devlet mülkiyetinde old[illegible]meniz gerekmez, ama toplumsal mülkiyet olmadan ekono-

miyi ve toplumu akılcı biçimde yönetemezsiniz. Daha farklı savlarda bulunmak yalnızca insanların kafasını karıştırır. Ne yazık ki, İngiltere'de ve diğer gelişmiş kapitalist sanayi ülkelerinde (bazılarında geçen yüzyılın sonlarından bu yana) var olan devlet mülkiyeti biçimi, onu sosyalizmin bir temeli olarak değil, yalnızca halkın istemini, kapitalizmi tehdit etmeyecek biçimde doyumsamanın bir aracı olarak gören devlet memurları tarafından yönetiliyor. Tersine o, kapitalizmi hızlandırdı, çünkü İngiltere'de devlet mülkiyeti altındaki sanayilerin çoğu özel sektör tarafından besleniyordu. Toplumsal mülkiyetin kötüye kullanılması, onun gerçek özüyle karıştırıldığında, millileştirme kavramına ilişkin düş kırıklıklarına yol açan şey buydu.

J.Mortimer: 1945 yılında İşçi Partisi hükümeti kömür, gaz ve elektrik sanayilerini ulusallaştırmadan önce, devlet mülkiyeti önerisinin Resmi Araştırma Komiteleri tarafından ortaya atılmış olduğunu hatırlamak ilginç olacaktır. Bu komitelerin hepsine de, ulusallaştırmanın bu sanayilerin verimliliğini, vergi ödeyenlerin aleyhine arttırabileceğini fark eden büyük işyerlerinden gelen temsilciler başkanlık ediyordu. Ulusallaştırılan sanayiler, Ulusal Ekonomik Gelişme Konseyi adı verilen bir organ tarafından yönetiliyordu. Büyük kapitalistler sahneye egemendiler ve dayanılmaz arzuları, kârlarını en yükseğe çıkarmaktı. Sonuç olarak, bu tür bir devlet mülkiyeti yalnızca kapitalizmi daha etkili duruma getirmenin bir aracıydı. İşçi partisinin zayıflıklarından birinin, devlet mülkiyetini sosyalist amaçlarımızı yerine getirmenin araçlarından biri olarak görememe hatası olduğu anlaşılıyor ve sanırım İngiltere'deki işçi hareketi kendisini bu soruna yöneltmelidir.

B.Ramelson: Gerçekten, ulusallaştırılmış sanayilerin özel sektör gibi olması ve herhangi bir özel şirkette olabileceğinden çok daha fazla bir borç yükü altındayken bile, işçilerin ücretleri feda edilerek kâr yapmaları tasarlanmıştı. Yine de ulusallaştırma ülkeye pek çok yarar getirdi. Kömür sanayimiz belki de dünyanın en verimli derinmadencilik sanayidir. Bu sanayilerin içine düşürüldükleri dayanılmaz duruma karşın, her ölçütüyle özel sektörden çok daha verimliydiler.

Belirtmek isterim ki, ben Komünist Parti'nin, siz ise İşçi Partisi'nin üyesi olmamıza karşın, reform konusuna yaklaşımımız büyük ölçüde çakışıyor. Bizi birleştiren, sosyalizmden yana oluşumuzdur. Sizce reform konusuna komünistlerin yaklaşımı ile sosyalistlerin yaklaşımı arasındaki ana farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

Görüş Açıları

J.Mortimer: Komünistlerle sosyalistler arasında bazı geleneksel farklılıklar olduğunu düşünüyorum, ama bunlar bugün tartıştığımız sorunlarla ilgili farklılıklar değil. Bunlar, politik parti örgütlenmesi ve sosyalist toplum içinde nasıl bir yapıya sahip olunacağı ile ilgili sorunlardan kaynaklanıyor. Ama şuna katılıyorum: Konumuzla ilgili ayırıcı çizgi, bugün işçi sınıfı hareketi içinde sosyalist bir topluma dönüşümü isteyen ve bu amaçla köklü önlemlerden yana olanlarla, kendilerini sosyal demokrat bir bakış açısına yöneltmiş ve aslında kapitalizmi değiştirmeden bir dizi reform yapılmasını savunanlar arasındadır. Artık, hem sözde komünistlerin, hem de sözde sosyalistlerin varolduğuna inanıyorum ve bu kişiler kapitalizme meydan okuyan değil, onunla uyum içine girmiş kişilerdir. Bu kişiler her iki partide de bulunabilir.

B.Ramelson: Ben çizgiyi sosyalistlerle sosyal demokratlar arasına çekiyorum. Bana göre bir sosyalist, ya komünist partinin ya da diğerinin bir üyesi olabilir ama en önemlisi, sosyalizmi kelimenin gerçek anlamıyla benimseyen ve kendisini gerçeğin marksist analizi temeline yerleştiren kişidir.

Bu bağlamda, emekçilerin çıkarlarını karşılayan reformlara yönelimde, sol içinde işbirliğine ilişkin perspektifler sorunu gündeme geliyor. Pek çok kişi bunun gerekliliğini kabul ediyor. Ama İngiltere'de, Komünist Parti ile İşçi Partisi arasında resmi işbirliği olasılığı, henüz oldukça uzak bir olasılık. Ancak, daha alt düzeylerde, komünist gruplar ile İşçi Partisi'nden insanlar, partisiz insanlar ve benzeri gruplar arasında belirli konular üzerinde ortak etkinliklerde önemli bir artış var. Dolayısıyla diyebilirim ki, tabanda ve ayrıca belirli bazı konularda değişik düzeydeki yöneticiler arasında, belli düzeyde işbirliklerine gitmek olanaklıdır.

J.Mortimer: Komünistler ile sosyalistlerden, sanki iki çok farklı gruplarmış gibi söz edilemez. Komünistler içinde de, sosyalistler içinde de farklılıklar vardır. Ama, kesinlikle işbirlikleri yapabileceğimiz alanlar başta barış savaşımı, ikincisi ise sendikal alandır. Ve bu işbirliği, kendilerini marksist olarak tanımlamayan insanları da kapsayacak biçimde genişleyebilir.

Bizler İngiltere'de, ideolojik temellerde bölünmemiş birleşik bir sendikal hareketin varlığı gibi bir üstünlüğe sahibiz. Zaman zaman bu hareketi, örgütsel bir bölünmeyle değil ama, komünistlerin yönetime gelmelerini engelleyerek bölmek isteyenler oldu. Ancak inanıyorum ki, sendika üyeliği hakkı ve yönetime gelme hakkı, politik görüşlerine, dinlerine, ırklarına ya da inançlarına veya başka herhangi bir şeye bakılmaksızın sendikanın tüm üyelerine tanınmalıdır. İngiltere tarihinde işbirliklerinin en çok örnekleri sendikal hareket içindedir ve bu böyle devam etmelidir.

Temel haklar konusunda da işçi hareketi içindeki değişik eğilimler arasında benzer biçimde, geniş işbirlikleri vardır, ama yakın bir gelecekte İşçi Partisi ile Komünist Parti arasında bir işbirliğinin olup olamayacağı konusunda ben çok şüpheliyim.

B.Ramelson: Sendikal hareket içinde, Komünist ve İşçi parti üyeleri arasında işbirliği olasılıkları konusunda sizinle aynı kanıdayım. Hareket içinde bir ideolojik savaşım sürüyor, ama bu, örgütsel yapının bütünlüğüne zarar vermiyor. Dolayısıyla, İşçi Sendikaları Kongresi'nde komünistlerin yönetici konumlarda bulunmaları gibi bir yerleşik uygulama var. Örneğin, İngiltere Komünist Partisi'nin liderlerinden biri İskoç madencilerinin başkanıdır. İngiltere Komünist Partisi Yürütme Kurulu Politik Komitesi'nin üyelerinden biri de telefon haberleşme sendikasının yönetici üyelerinden biridir. Dolayısıyla, sendikal hareket içinde komünistlerle İşçi Partisi'nin insanları, sosyalistler ve hiçbir partiye üye olmayan insanlar arasında önemli ölçüde ortak kollektif çalışmalar gerçekleştiriliyor.

J.Mortimer: Tüm partilerin üyeleri, partisiz insanlar ve inançlılar arasında, silahsızlanmaya giden yoldaki ilerici reformlar ve barış savaşımlarında geniş işbirliği olanaklarına dikkatinizi çekmek istiyorum. Son zamanlarda bu konuda önemli gelişmeler oldu ve bunun için sanırım Sovyetler Birliği'nin girişimleri için teşekkür etmemiz gerekir. Bana öyle geliyor ki, bugün İngiltere'deki görevimiz Amerika Birleşik Devletleri'ni izlerken egemen olan politikaya karşı çıkarak nükleer silahlar, Yıldız Savaşları, yüksek düzeydeki silahlanma harcamaları, Güney Afrika ve Orta-Doğu

gibi konulara yaklaşımımızı değiştirmektir. Halkın çoğunluğu bu sorunlar çevresinde biraraya getirilebilir.

B.Ramelson: Bu konular çevresinde ortak hareketler sırasında insanların görüşlerini karşılaştırıp ortak zeminler keşfederek birbirlerini daha yakından tanıyabileceklerini de eklemek isterim. Bu, işbirliklerinin toplumsal yaşamın diğer alanlarına yayılmasına yardımcı olacaktır.

Konuşmamızı sonuçlandırırken, çağdaş dünyada reformların rolü ile ilgili görüşlerimiz arasında büyük bir tutarlılığın ortaya çıktığını söylemek istiyorum. Bunların, ne emekçilerin günlük çıkarlarının savunulmasında birer araç olarak, ne de işçi sınıfı hareketinin sosyalist amaçlarında bir atlama tahtası olarak önlemleri kaybolmamıştır. Politika sanatı, bu ilişkiyi pratik etkinliklere taşıyabilmemizde ortaya çıkacak.

KÜLTÜR BİR SÜS DEĞİLDİR, POLİTİKANIN BİR BİÇİMİDİR

World Marxist Review'un Latin Amerika ve Karayibler ile ilgili Komisyonu, Prag'da, "Latin Amerika'da Komünistler ve Kültür" konusunu tartışmak üzere bir sempozyum düzenledi. Latin Amerika'nın tanınmış yazarları ve politikacıları sempozyuma makalelerini sundular: ***Volodia Teitelboim****, Şili Komünist Partisi Merkez Komitesi Politik Komisyon üyesi;* ***Osvaldo Navarro****, Kübalı yazar ve şair; ve* ***Hector Mujica****, Venezuela Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi. Kardeş partilerin temsilcileri bu makaleleri tartıştılar: Arjantin'den* ***Jorge Bergstein****, AKP Merkez Komitesi üyesi; Brezilya'dan* ***Antonio Granja****, BKP Merkez Komitesi üyesi; Şili'den* ***Orel Viciali****; Kolombiya'dan* ***José Arizala****, KKP Merkez Komitesi, Politik Komisyon üyesi; Kosta Rika'dan* ***Francisco Gamboa****, Merkez Komitesi Politik Komisyon üyesi; Küba'dan* ***Antonio Diaz****; Dominik Cumhuriyeti'nden* ***Sully Saneaux****, DKP Merkez Komitesi üyesi; Ekvador'dan* ***José Regato****, EKP Merkez Komitesi üyesi; El Salvador'dan* ***Jaime Barrios****, ESKP Merkez Komitesi Üyesi; Panama'dan* ***Ornel Urriola****, Merkez komitesi üyesi; ve Paraguay'dan* ***Hugo Campos****, PKP Merkez Komitesi üyesi; WMR'den Profesör* ***Stepan Mamontov*** *da katılımcılar arasındaydı. Aşağıdaki yazı, sempozyumun* ***Hector Mujica*** *tarafından hazırlanan kısa bir özetidir.*

Tartışmada, Guatemala'daki Kişe kızılderililerinin antik *Popol Vuh* destanından çağdaş Latin Amerika romanının patlamasına kadar, kültürle ilgili çok çeşitli konular ele alındı. Güzel sanatlar, müzik, folklor, Yeni Trobadorlar hareketi ve popüler protest şarkıları üzerine konuştuk. Latin Amerikalı ve Karayibli etnik grupların sanat ve edebiyatlarının belirgin özelliklerini ve Afro-Amerikan kültürünün biçimlerini inceledik. Latin Amerika ülkelerinin ulusal kimliklerinin, emperyalizmin

kitle iletişimi aracılığıyla kültürel yayılmacılığına karşı korunması üzerinde dikkatle duruldu.

Sağduyunun Öncülüğü

Volodia Teitelboim, 1972 yılında bir Şili gazetesi olan **El Mercurio**'da çalışan ve komünistleri cahil ve geri kalmış kişiler olarak tanımlayan gerici bir gazeteci ile Nobel Ödülü sahibi Pablo Neruda arasında geçen bir polemikten söz etti. Ünlü şair şunları yazmıştı: "Bu 'geri kalmış, cahil, kötüniyetli, yeteneksiz ve iflas etmiş komünistler' arasında, Maksim Gorki, Yuri Gagarin ve diğer kozmonotlar, uçak tasarımcısı Tupolev, bilim adamı Joliot-Curie, sanatçılardan Pablo Picasso, Henri Matisse ve Fernand Leger, üstün goblen yapımcısı Lurcat, ünlü şarkıcı Paul Robeson, yazar ve şairlerden Anatole France, Henri Barbusse, Vladimir Mayakovsky, Louis Aragon, Paul Eluard, Bertolt Brecht, Jose Carlos Mariategui ve Cesar Vallejo, politik liderlerden Vladimir Lenin, Georgi Dimitrov, Antonio Gramschi, Ho Chi Minh ve Luis Emilio Racabarren gibi insanlar var. Ben de alçakgönüllülükle bu 'klinik vaka'lar arasında yer alabilir miyim?"[1]

Kültür, "zamanın ve koşulların dışında" oluşmuyor. Kültürün geçici bir çerçevesi var ama aynı zamanda da diyalektik olarak sonsuz. Kültür, hem geleceğe uzanan bir köprü, hem de geçmişin en iyi başarılarına sahip olmak anlamına geliyor. Teitelboim şöyle devam ediyor:[2] Dört yıl sonra Latin Amerika kültürünün 500. yıldönümünün kutlanacağını iddia etmeye kalkışanlar büyük bir hata yapıyorlar, çünkü böylece bir kalemde Kolomb-öncesi uygarlıkların varlığını yadsımış oluyorlar. Akademisyenler artan ölçüde "keşif" kelimesini reddediyorlar ve bunun yerine iki dünyanın kültürleri arasında bir birleşmeden ya da bir çatışmadan söz etmeyi yeğliyorlar.

Komünistlerin kültür alanındaki çalışmalarına değinen bir konuşmacı, bu çalışmaları yalnızca kendi parti çevresi içinde tutmaya hakları olmadığını ve toplumun tüm ilerici kesimleri içinde aktif olmaları gerektiğini söyledi. Bu bağlamda, Latin Amerika kültürünün, tüm insanlığa hizmet etmek için çalışan dev isimlerin yalnızca bir kaçından söz etti: Jose Marti'nin en sevdiği taraftarlarından biri olan ve Sandino'nun isyancılarına yardım etmek için bir Hispano-Amerikan Alayı oluşturulması çağrısında bulunan partisiz devrimci Gabriela Mistral; Peru Komünist Partisi'nin ve *Amauta* adlı süreli yayının kurucusu olan, ülkesinde ve Latin Amerika'da, Rusya'daki Ekim Devrimi'nin güçlü etkisi ile oluşan durumun ciddi bir bilimsel analizini yaparak tarihi yaratan, ilk Latin Amerikalı büyük marksist Jose Carlos Mariategui; ve yine aynı yıllarda halkının acılarını ve umutlarını özgün biçimde dile getiren şair ve komünist, Perulu Cesar Vallejo.

Bu ve diğer örnekler, Latin Amerika komünistlerinin kıtadaki ilerici kültürün gelişimine yaptıkları katkıyı ve bu kültürün en iyi ürünlerinin çoğunu ortaya koyduklarını gerçeğini vurguluyor. Ancak, Teitelboim aynı zamanda bazı parti üyelerinin işçilerle "flört" etme eğilimlerinden ve bir tür "işçicilik" eğilimi içine girmelerinden

(1) **El Mercurio,** Aralık 17, 1972

(2) 1992 yılında dünya, Amerika'nın keşfinin 500.yıldönümünü kutlayacak. (**Derginin Notu.**)

söz etti: Bu eğilim, her işçiyi, varolan bilinç düzeyleriyle devrimci amaç için bir sadakat örneği gibi gören ve her aydını da, kendi iç dünyası içinde güvensizlikle ve şüpheyle yaklaşılması gereken insanlar gibi gören zararlı bir tutumdu. Bu tür tutumlar, binlerce yetenekli düşünürü Latin Amerika komünist hareketinden uzaklaştırdı. Belirtmek gerekir ki, bu kusura devrimcilerin daha genç kuşakları içinde, özellikle Küba ve Nikaragua gibi ülkelerde halklarını zafere götürenler içinde az rastlanıyor.

Osvaldo Navarro, Küba'nın, başarısı ve deneyimleriyle Latin Amerika ve Karayibler dağarcığına büyük katkılarda bulunan geniş kapsamlı kültürel devrimini, Küba halkının en önemli başarılarından biri olarak tanımladı. Toplumsal devrimin kendisi, Küba'da pek çok yönden kültürün bir etmeniydi. Bu büyük bir başarıydı, çünkü ulusal kurtuluş görevini başarıyla yerine getirmişti, ama önemi bir kat daha büyüktü, çünkü, köklü ekonomik ve kültürel değişimleri ve sosyalizmin kuruluşunu başlattı. 1961'deki okuma-yazma seferberliği bu çabanın önemli bir öğesiydi.

Eğer Kübalıların eğitim olanakları olmasaydı (bugün asgari eğitim dokuzyıllık orta dereceli okuldur), ekonomilerini hızla geliştiremezlerdi ve önlerine genetik mühendisliği, elektronik ve bilgi-işlem gibi dalları geliştirme gibi zorlu bilimsel ve teknolojik hedefler koymazlardı.

Konuşmacı, edebiyat ve sanat konusunda, düşünsel ve sanatsal etkinliklerin maddi altyapısını güçlendirmek için bir kampanya yürütülmesi ve bu alanda aydınların artan rolüne ve yaratıcı sanatsal çalışmaların toplumsal işlevlerine gereken önemi gösteren yenilenmiş bir politika oluşturulması da içinde, çok sayıda ivedi görev sıraladı. Ayrıca, sosyalist topluluk ile ve Latin Amerika'daki kardeş ülkelerle yakın bağları genişletmek de aynı biçimde önemlidir.

Küba devriminin evrensel önemi, aynı zamanda, devrimin düşünsel başarıları sayesinde dünya kamuoyunun dikkatlerinin Latin Amerika üzerinde toplandığı gerçeğinde yatıyor ki, bu Jose Marti'nin kendi döneminde tahmin ettiği bir şeydi. Navarro, tanınmış Kübalı yazar Alejo Carpentier ve Nobel Ödülü sahibi Gabriel Garcia Marquez tarafından başlatılan dünya çapında ünlü yeni Latin Amerika romanını da vurguladı.

Emperyalizmin İstihbaratına Karşı Koymak

Latin Amerika ülkeleri, her zaman "büyük kuzey komşuları" Amerika Birleşik Devletleri'nin yalnızca ekonomik ya da politik değil, aynı zamanda propaganda amaçlarının da bir nesnesi olmuştur. **Hector Mujica,** bu gerçeğin gözönüne alınması gerektiğini, çünkü, hepsinden önemlisi, emperyalizmin gelişmekte olan ülkeler üzerindeki ideolojik etkisinin düzenli bir biçimde arttığını söyledi. Emperyalizm, teknolojideki son gelişmelerden, iletişim toplum bilimindeki ve toplumsal psikolojideki yeniliklerden ve kamuoyu yoklamalarından çok ustaca yararlanıyor. Amaç, Latin Amerika ve Karayib Cumhuriyetlerini "USIA (Birleşik Devletler İstihbarat Acentası-Derginin Notu) ile özgür bir bağlantı içinde bulunan devletler" durumuna getirmek ve bölgenin sanat çevrelerini "Amerikan yaşam biçimi" ile bütünleştirmektir.

Konuşmacı, sosyalist ülkelerin ve komünist partilerin, kamuoyunu etkilemede yeni yöntem ve araçlardan yararlanmada emperyalizmin gerisinde kaldığını söyledi. Propagandamız şimdiye kadar küçük sanayi olmanın ötesine geçemedi. Birleşik Devletler'in tartışmasız bir lider durumunda olduğu modern reklam teknikleri alanına pratikte hiçbir aşinalığımız yok. Bilgi iletişimini de içeren reklamcılık, ABD ekonomisi içinde, yılda 100 milyar dolardan fazla yatırım yapılan, güçlü bir sektör. Latin Amerika ülkelerinde de, kimi zaman kendine özgü, kimi zaman oldukça kaba biçimlerde gelişen benzer bir süreç var.

Kıtadaki ülkeler kültürel alanda ulaştıkları başarılarda marksist düşünceye ve ulusal kurtuluş hareketlerine çok şey borçlular. Bölgedeki ülkelerin tümünde komünistler, okuma yazma kampanyalarının hem düzenleyicisi hem de öncüsü oldular ve mesleki eğitimi geliştirmek, eğitim sistemini demokratikleştirmek, yüksek öğrenim kurumları ve araştırma merkezleri kurmak için çok şey yaptılar. Yerel yönetim örgütlerinde ve parlamentoda çok sayıda kültürel etkinliği des.-klemek ve sanatları geliştirmek için yasal düzenlemeler üzerine çalıştılar. Komünist partilerin bu alandaki etkinlikleri tutarlı ve gayretli olmuştur ve olmaya devam ediyor.

Ancak, bazı dönemlerde komünistlerin sekter ve dogmatik tutumlar içine girmekten dolayı suçlu olduklarını da itiraf etmek gerekir. En başta da Stalin yıllarında "kültürel ideolog"ların başı Andrei Zdanov'un Sovyetler Birliği'ndeki tanınmış komünist aydınların çalışmalarıyla ilgili son hükmü açıkladığı dönemlerde. Bu görüşe dikkati çeken **Jose Arizala** şunları söyledi: "Hiç kuşku yok ki, Sovyetler Birliği'nin gelişimi süreci içinde vahim hataların yapılmasının nedenlerinden biri de, Lenin'den sonra gelenler arasındaki bazı kişilerin, marksizmin özüne ilişkin yeterince bilgi ve anlayış sahibi olmamalarıydı. Yüksek düzeylerdeki konumları ellerinde tutan bu kişiler, marksizme kendi ölçütleriyle, şematik biçimde yaklaşıyorlardı. Bu durum büyük trajedilere yol açtı, çünkü, ideoloji ile kültürün karşılıklı bağımlılığı temel bir önem taşıyordu."

Sözlerini sürdüren **Hector Mujica**, Sovyetler Birliği'nde olup bitenlerin bir bütün olarak komünist hareket içinde, yankılandığını söyledi. Bugün, Latin Amerika'dakiler de içinde hepimizin ve dünyanın ilerici aydınlarının önünde yeni kapılar açılıyor. Yine de, bazı komünist çevrelerde bir tür "aydın karşıtlığı" sürüyor. Bu konuda ben de Volodia Teitelboim ile aynı kanıdayım. İnsanlar bazen, marksizmleninizmin kurucusunun ansiklopedik bir eğitim aldığını unutuyorlar. Hiçbir gerçek komünist aydınları küçümseyemez; çünkü, böyle bir tutum, doktrinimizin bizzat özünün yadsınması anlamına gelir. Kardeş partiler, ucuz "kültürel nihilizm" ve düşünsel sekterlik tutumlarının üstesinden gelerek, ilerlemenin ve sağduyu güçlerinin gerçek öncüsü olma rolünü üstleniyorlar. Çünkü, Lenin'in de dediği gibi, "ancak bilincinizi insanoğlu tarafından yaratılmış tüm hazinelerle donatabildiğiniz zaman bir komünist olabilirsiniz."(3)

Antonio Diaz, emperyalizmle süren ideolojik çatışma içinde, komünistlerin kültürel sorunlara özel bir dikkat vermeleri gerektiğini ve Amerika Birleşik Devletleri'nin kitle iletişimini üstü kapalı ama güçlü biçimde denetleyerek kamuoyunu etkile-

(3) V.I. Lenin, **Toplu Yapıtlar**, C. 31, S. 287.

mek amacıyla bizlerden çok daha ustaca kullandığı görüşünü paylaştığını söyledi. ABD propaganda aygıtının ne kadar büyük olduğunu kavramak için şu sayılara bakmak yeterli olacaktır: Dünyadaki toplam nüfusun yalnızca yüzde 5'ine sahip olan Birleşik Devletler tüm kitle iletişiminin yüzde 35'ini,tüm televizyon programlarının yüzde 75'ini, film sanayinin yüzde 50'sini ve tüm televizyon haber programlarının (İngiliz şirketleriyle birlikte) yüzde 90'ını kontrolü altında tutuyor.

İki ana ABD haber ajansı olan AP ve UPI, Fransa'nın AFP'si ve İngiltere'nin Reuters'i ile birlikte dünya çapında haber programlarının yüzde 90'ını ellerinde tutuyorlar. AP'nin dış ilişkiler ile ilgili haberleri günde 1 milyar insana ulaşıyor ve 100 ülkeden 10 binin üzerinde sürekli yayın ile radyo istasyonları ajansın hizmetlerinden yararlanıyorlar. Yapılan tahminlere göre, Birleşik Devletler, modern elektronik cihazların parçalarını üreten sanayi kolunun yüzde 80'ini, tüm bilgisayar veri bankalarının ise yüzde 89'unu yönetiyor. Bugün dünyadaki bilgisayarların yüzde 80 kadarını imal ediyor.

Ancak, Birleşik Devletler'de, veri-işlemde ve iletişimde kullanılan yüksek teknolojik düzey ile dev boyutlardaki haber miktarı, kamunun güncel gelişmelerle ilgili nesnel bakış elde ettiği anlamına gelmiyor. Bu iletişim-duygunu ülke halkının, ivedi global sorunlarla ilgili olarak diğer insanlardan daha az bilgi sahibi olmaları bir paradokstur.

Bu güçlü propoganda sisteminin yaratılmasının altında yatan nedenlerin nesnel analizi, bu sistemin, her şeyden önce kitlelere, büyük emperyalist burjuvazinin çıkarlarına uygun olarak kültürel, politik ve ideolojik önyargı ve klişelerin benimsetilmesi için kullanıldığını gösteriyor.

Tüm bunlar, Birleşik Devletler halkının dünya ve Latin Amerika kültürlerine yaptıkları kayda değer katkıların önemini hiçbir biçimde azaltmaz. **Volodia Teitelboim** sözlerini şöyle sürdürüyor: "Kapitalizmin merkezlerinden doğan her şeyin -örneğin kültürün- reddedilmesi ve birer düşman saldırıları olarak görülmesi gerektiği görüşüne katılmam söz konusu değil. Birleşik Devletler halkı, çok büyük edebiyat ve sanat yapıtları üretmişlerdir. Lenin, kendi zamanında Kuzey Amerikalılardan öğrenilecek pek çok yararlı şey olduğunu söylemişti: Ayakları yere basan, işe yönelik düşünce tarzları, girişkenlikleri, zamanlama konusundaki titizlikleri ve verimli çalışma yetenekleri.

Kıtasal Birliğin Kökleri

Stepan Mamontov, ulusal kültürlerin birliği ve çeşitliliği konusunda bunları birbirine bağlayan en az dört ana etmen olduğunu vurguladı: İstila'dan bu yana Latin Amerika halklarının ortak tarihleri; ortak bir dil; öncelikle Latin Amerikan kapitalizminin bağımlı yapısından kaynaklanan benzer sosyoekonomik sorunlar; ve son olarak da tarihsel açıdan ortak bir düşmanın varlığı: 19. yüzyılın ortalarından bu yana daha zayıf olan Güney komşularının gelişimini engelleyen ABD emperyalizmi.

Latin Amerikalı komünistler için kıtanın güney ve orta kısımları, hepsinin *ortak bir evi* durumundadır ve böyle bir şey, örneğin, farklı ülkelerde farklı dillerin konuşulduğu Avrupa kıtası için geçerli değildir. Küba, Batı yarımküresi içinde ilk sosya-

list ülke ünvanını kazandığında, dil ve kültür birliği, marksist-leninist düşüncelerin yayılması açısından daha da önemli bir etmen haline geldi, 20. yüzyılın ortalarına kadar, Marks, Engels ve Lenin'in ana yapıtları "çeviri" olarak yayınlanıyordu. Varlığıyla büyük bir örnek oluşturan politik ve düşünsel lider Fidel Castro'nun ve sosyalist Küba'nın doğuşuyla komünistlerin ortak kuramları ve deneyimleri yalnızca Latin Amerikalıların ana dillerinde ifade edilmekle kalmadı, aynı zamanda bu kültüre daha yakın bir kültürel ve tarihsel içerik kazandı.

Konuşmacı aynı zamanda, evrensel kültürün birliğinden söz ederken, kardeş partilerin, etkinliklerinde, strateji ve taktiklerinde, eski ekonomik ve kültürel gelenekleri, belirgin özellikleri ve halkın anlayışıyla ilgili özgün ulusal ve etnik sorunları da göz önüne almaları gerektiğini vurguladı. Ne yazık ki bunlar, her zaman komünist politikalarda belirleyici bir yer almıyorlar.

Orel Viciani, tüm partiler için önem taşıyan kuramsal bir konuyu gündeme getirdi. Kültür sorununun, işçi sınıfının egemen rolünü yerine getirebilme yeteneğiyle kopmaz biçimde bağlı bir konu olarak daha farklı bir açıdan ele alınabileceğini önerdi. Kültürle egemenlik arasındaki korelasyon, kültürle politika arasındaki bağlantıları açığa çıkardığına göre, bu ikincisi (daha geniş ve daha insancıl yorumu içinde) kültürün bir parçası olarak görülebilir.

Bu durum, yıllar boyunca kitaplarda yer almış olan işçi sınıfının egemenliği kavramının dar açıdan yorumlanmasına son verilmesini, bunun yerine Lenin'i ve onun daha yetkin izleyicilerinden biri olan Gramschi'yi örnek alarak, özgün ve değişik araştırmaların yürütülmesini, yeniliklere açık bir düşünce yapısının geliştirilmesini ve derin bir tarih bilgisi kazanılmasını gerekli kılıyor.

Güçlerin belirli biçimde dağılımından yararlanarak kurulan, politik yöntemlerden çok yönetsel yöntemlerle ayakta tutulan ve kendi içinde bir politik amaç olarak algılanan proletarya diktatörlüğünün, Lenin'in anladığı proletarya diktatörlüğü ile hiçbir ortak yanı yok. Eğer kültür küçümsenirse, işçi sınıfının egemenliği için gerekli koşulları kaleme alarak, buyruklarla kültür oluşturmak olanaksızdır. Lenin, bunların küçük burjuva dükkan sahiplerinin görüşleri olduğunu söylemişti. Ayrıca, hem Lenin, hem de daha sonra Gramschi politik anlamda egemenliğin derin kültürel kökleri olduğunu savundular.

Proletarya, tarihte, gerçek kurtuluşunun ancak toplumun bir bütün olarak kurtulmasıyla gerçekleşebileceği tek sınıftır. Bu nedenle tüm toplumsal katmanların çıkarlarını kendi çıkarlarıymış gibi kavrayıp ifade etme yeteneğine sahip olan ve bu çıkarlara ulaşmak için verilen savaşımı örgütleyip öncülük edebilecek bir sınıftır.

Amerikan-Kızılderili Kültürünün Zor Durumu

Daha koyu bir "Amerikan Kızılderilisi" olan ülkelerden Ekvador'un temsilcisi **Jose Regato**, yerli nüfusun dilinin ve Latin Amerikalıların kültürel kimliklerinin korunması için savaşmak konusundan söz etti. Etnik çalışmalarımızdaki ciddi aksaklıkların bize hiçbir yarar getirmediğini söyledi, çünkü bu konunun 500 yıllık bir etnik kırım ve sosyoekonomik bağımlılık sonucunda toplam nüfus içinde, kültüründen yoksun bırakılmış ve hâlâ da bırakılmakta olan üçte birlik bir kesimi ilgilendirdiğini vurguladı.

1920'lerden beri komünistler, yerli nüfusun çıkarlarının savunulmasında, kızılderililerin topraklarının kendilerine iade edilmesi, feodal kurumların kaldırılması ve bir toprak reformu yapılması için verilen savaşımı etnik grupların kültürlerinin ve dillerinin savunulması ile birleştirerek önemli bir rol oynadılar.

Ekvador Kızılderili Federasyonu, yerli nüfus içinde kısırlaştırma faaliyetleri yürüten Yaz Dil Enstitüsü'nü açığa çıkararak teşhir etti ve düzinelerle dini tarikatta olduğu gibi, CIA ajanı olan bu sahte dil uzmanlarının sınır dışı edilmeleri için hükümeti zorladı. Bunların amacı, doğrudan şiddet uygulayarak, zorla kültürsüzleştirerek ve kültürel gelenekleri yok ederek etnik azınlıkları, fiziksel olarak son vermektir; kızılderili hareketini bölmek ve antikomünizmi kışkırtmak istiyorlar.

Yerli nüfusun sorunlarına değinen bir başka konuşmacı olan **Jaime Barrios**, Salvador halkının, (1932'de Farabundo Marti önderliğinde başlayan ayaklanmadan günümüze kadar süren) politik hareketin, ülkenin ilerici güçleri tarafından ulusal kültürün korunması için verilen savaşımla bağlarını ortaya koydu.

56 yıl önce, köylülerden, işçilerden ve çoğu aydın olan orta katmanların çekirdeğinden oluşan 30 bin kişinin öldürüldüğü dramatik olay, bugün hala El Salvador'u etkiliyor. Bu olay, halkın düşünsel ve kültürel potansiyelini açığa çıkaran Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin ortaya çıkışını kavrayabilmek için belirleyici öneme sahiptir.

ESKP Merkez Komitesi'nin, bu trajedinin 50. yıldönümünün anıldığı bir belgesinde şöyle deniyor: "Bu olay, yalnızca oligarşinin ve ordunun, toplumsal kurtuluşa ulaşmak için çalışan sıradan insanlara karşı giriştiği korkunç bir katliam olarak görülemez; ancak bu, elbette güncel gelişmeleri doğru biçimde kavramamıza yardımcı olan unsurlardan biridir".[(4)] Resmi rakamlara göre 1932 Ocak ayında El Salvador'da toplam nüfus 1.493.000 idi; bu demektir ki, dört ay süren öldürme cümbüşünde tüm Salvadorluların yüzde 2'si yaşamlarını kaybettiler ve kızılderililerin verdikleri kayıplar daha da fazlaydı.

Kızılderililer El Salvador'un karışık toplumu içinde yalıtlanmış olmamalarına karşın, katliama kurban giden yerli nüfusun, kendine ait bir kültürü vardı. Kızılderililer atalarından gelen Nahati dilini konuşuyorlardı ve Kolomb öncesinde sahip oldukları inançlarla bütünleşmiş bir Katolik dinin gereklerini yerine getiriyorlardı.

Kızılderililerin katledilmelerinden sonra, antik kültürleri kendi içine kapandı ve ancak bazı zamanlarda ortaya çıktı. Kızılderililer artık kendi dillerini açıkça kullanmıyorlardı ve zamanla unutmaya başladılar. Kırsal topluluklar uzun süre yok oldu ama, daha sonra yine yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladılar. Sonuç olarak El Salvador'daki yerli kültür hemen tümüyle yok edilmişti. Bütün bir kızılderili kuşağı atalarının adet ve geleneklerinden utanır hale getirilmişti. "Ladinizasyon"a yenik düşmüşlerdi (16. yüzyıl fatihlerinin Amerikan topraklarına tüfeklerle ve haçla birlikte getirdikleri kültürün benimsenmesi). Sömürgecilik zamanında kızılderili, İspanyol ya da Kreol olarak sınıflandırılamayan herkese **ladinolar** denirdi.

Konuşmacı son olarak, halkın 8 yıllık devrimci savaşımı boyunca etnik kırımın devam ettiğini söyledi; Ordu ve "ölüm timleri" 60 binin üzerinde Salvadorluyu öldürdüler ve 5 binin üzerinde insan da kayıp olarak kaydedilmiş durumda. Ancak,

---

(4) **Fundamentosy Perspectivas**, No. 4, Ocak 1982, s.5

vahşi misillemelere ve 1,5 milyon Salvadorlunun, ilerici aydınlar da dahil mültecilerin ve sınır dışı edilenlerin ülke dışında bulunmalarına karşın, devrim asil ulusal amaçları için sürüyor.

Orta Amerika ve Karayibler'in Sorunları

Francisco Gamboa, katı ve sekter tutumların, bazen komünistleri, kültür sorunlarını küçümsemeye ve bu konulardan uzaklaşmaya ittiğini vurguladı. Bu durum, gerçekçi bir kültür politikası geliştirmemizde bizi engelleyen nedenlerden biriydi. Konuşmacı bu nedenle uzun bir süre Latin Amerika'daki komünist partilerin bu konulara gereken önemi veremediklerini ve çok sayıda parti programının ulusal kültürleri koruma ve geliştirmeye yönelik bir savaşım verilmesi gerekliliğini yansıtamadığını söyledi.

Kardeş partilerin etkili kültürel politikalar benimsemelerinin önündeki diğer engellere de değinen Francisco Gamboa, bu alanda çalışabilecek kadroların azlığından söz etti ve stalinizmin ve daha sonraki bürokratik çarpıklıklar döneminde ortaya çıkan kavramların ve davranışların Latin Amerika'da da sık sık kopya edildiğini söyledi; bunun sonucunda komünist partileri aydınlardan uzaklaştıran engeller doğdu.

Kosta Rikalı komünist yazarlar, Carlos Luis Fallas ve Carmen Lyra'ya duyduğu saygıyı dile getiren konuşmacı, ulusal kültürlerin burjuva kitle iletişimi tarafından, özellikle de insanların kişisel yaşamlarını istila eden ve kişisel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen televizyon tarafından baskı altına alındığını söyledi.

Konuşmacı ayrıca, müziğin ulusal kültürün önemli bir bölümü olduğunu söyledi. Ortaçağın trobadorları, şarkıların bugün bu kadar güçlü bir etki yaratabileceğini hayal bile edemezlerdi. Bütün dünyada binlerce radyo ve televizyon istasyonu her saat popüler müzik yayını yapıyor. Şarkılar, bu kadar etkili bir estetik, ideolojik ve politik araç olduğundan, şimdi gericilikle ilericilik arasındaki mücadelenin bir savaş alanı durumunda. Komünist yazar Emilia Prieto'nun sözleriyle ifade edersek; Kosta Rika, ülkeye önemli ölçüde zarar veren bir "kültürel korsanlık"ın hedefi durumundadır. Popüler müzik konusunda ise yazar şunları söylüyor: "Herhangi bir grup insan tarafından üretilmiş sıradan bir melodi ne kadar banal, uydurma olursa olsun, hemen o kişileri belirli bir kültürün taşıyıcıları durumuna getirir". Francisco Gamboa'nın görüşüne göre bu önemli gözlem, Latin Amerika halklarının kendi kültürlerini kendilerinin belirlemesinde müziğin önemini kavramamıza yardımcı oluyor.

Ülkesinin ciddi sorunları üzerinde duran **Ornel Urriola**, gerçek bir kurtuluş için verilen savaşımda kültürün rolünü vurguladı. Emperyalizmin egemenliğinin ortasında, burjuvazi tarafından bir zamanlar yaratılmış olan manevi değerler giderek unutuluyor. Bir dünya sistemi olarak kapitalizm, eski ilerici niteliğini yitirdi ve kendi mirasına burun kıvırarak ülkelerin ilerlemesinde, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ülkülerine ulaşmalarında en büyük fren durumuna geldi.

Sanayileşmiş kapitalist ülkeler, uluslararası bağlar güçlendikçe toplumdaki egemen sınıflar sömürülenlere nasıl davranırlarsa, azgelişmiş ve bağımlı devletlere de öyle davranmaya başladılar. Sözde teknik yardım sağlayan Batılı güçler, eğitimciler ve

eğitim kuruluşlarını denetimleri altına alarak Batı çizgisini benimsetiyorlar ve genç kuşakların gözünde ulusal kültürün ana değerlerini gözden düşürüyorlar. Dolayısıyla, ulusal kurtuluşun unsurlarını incelerken, Latin Amerika'da devrimci süreci geliştirmek için onları değiştirecek ve günün koşullarına uygun duruma getirecek bir tür devrimin komünist partilerin kendi içlerinde gerçekleşmesi gerektiği farkedilmelidir. Yenilenme, gelişmenin diyalektiğinden kaynaklanan bir zorunluluktur.

PPP'nin 6. Kongresi'nde (1980) Başkan Omar Torrijos yönetimi altındaki ulusal kurtuluş süreci çerçevesinde sömürgeciliğe karşı savaşımın değerlendirmesini yapan, ulusal baskının ve bağımlılığın her türünü yok etme çabalarının bir sonraki aşamasının amaçlarını tanımlayan Panamalı komünistler, kültür konusundaki rapora özel bir ilgi gösterdiler. Bu ilgi, kongre öncesi tartışmalarda da aynı biçimde yüksekti.

Kurtuluş savaşımında kültürün önemli rolünü vurgulayan **Randolfo Banegas** da, komünistlerin aydınlara karşı tutumlarındaki değişimlerden yana olduğunu bildirdi.

Banegas, Latin Amerika kültürünün tutucu unsurlarının da bulunduğunu söyledi ve var olan sistemin, hatta toplumsal dokuda kapitalizm öncesi kalıntılarının bile korunması için çalışıldığını belirtti. Aynı zamanda kültürel miras, kurtuluş savaşımının zengin geleneklerini oluşturuyor. Daha gelişkin aydınlar, her zaman halklarının yanında olmuşlardır. Simon Bolivar'ın, Francisco Morazan'ın, Jose Marti'nin ya da Agusto Cesar Sandino'nun isimlerini hatırlamak yeterlidir. Özgürlük ülküsüne olan bağlılıkları, 19. yüzyıldan bu yana tüm Latin Amerika devrimci hareketini etkilemiştir. Bu antiemperyalist kültürel etmenin oynadığı büyük rolün farkında olan ABD emperyalizmi, uluslarötesi tekeller ve ülke içindeki gericiler, geçmişin ilerici geleneklerine değinen her şeyi Honduras eğitim müfredat programından çıkardılar ve ulusal kahramanlarımızın düşüncelerini çarpıtmaya çalıştılar.

Konuşmacı, Latin Amerikalı komünistlerin, kültürel etmenin önemli rolünden ve aydınların ulusal gelişmeye, ulusal bağımsızlığa ve toplumsal kurtuluşa yaptıkları katkılardan henüz yeterince haberdar olmadıklarını söyledi. Bu rolün ve bu katkının değerini daha fazla gecikmeden kavramak, gerçekleri derinlemesine kavramaya ve bu alandaki hatalarımızın köklerini temizlemeye yönelik uzun ve zorlu bir yolculuğa çıkmamız anlamına geliyor.

Sully Saneaux bir ulusun kültürel kimliğinin korunmasında dilin işlevi sorununu gündeme getirdi. Dünyanın bu kısmında kültürlerin, geleneklerin ve dillerin çeşitliliğinin tarihsel olarak tipik bir özellik olduğunu söyledi. Ekvadorlu sanat eleştirmeni Filoteo Samaniego'nun söylediği gibi, Kolomb ile birlikte gelenler için en büyük sürpriz, yeni bir dünya keşfetmek değil, bin yıllık uygarlıklarının çeşitliliğiydi. Öyle görünüyor ki, ana karadaki gelişimleri oldukça ilerlemiş olan yerli halklardan söz ediyordu. Ama, bizim adamızda bile görece daha geri kalmış olan Tainos, Ciguayos ve Macorikses toplulukları, küçük bir alanı paylaştıkları halde, farklı lehçelere sahiplerdi ve genel olarak birbirlerinden tümüyle farklıydılar.

Sully Saneaux, zorlu tarihleri boyunca, Dominik halkının ulusal kültürünü yarattığı ve geliştirdiğini, onu korumak için savaşmak zorunda bırakıldıklarını söyledi. Birçok akademisyen, ülkemizi istila edenlerin kendi dillerini benimsetmeye çalıştıkları sırada, ülkemizin üç kritik çok-dilli dönemden geçtiği görüşünde birleşiyorlar: Ada, 1801-1809 yıllarında Fransızlar tarafından ele geçirildiğinde Fransızca;

1822-1824 yıllarında bölgemiz Haiti ordusunun istilasına uğradığı zaman yine Fransızca; ve 1916-1924 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk silahlı müdahalesi sırasında İngilizce.

Gerçekten de, yaşam biçimleri, gelenekleri ve lehçelerindeki tüm farklılıklara karşın Karayib ülkelerinin çoğunda, ya İngilizce ya da Fransızca konuşulur. Ama, Dominikliler için İspanyolca, ulusal kimliğimizi korumanın ve savunmanın bir aracı haline geldi.

Güneydeki Koni: Geçmişe Değer Vermek ve Gelecekle İlgilenmek

Ankonio Granja, büyük bir ülke olan Brezilya'nın kültürünün pek çok açıdan diğer Latin Amerika ülkelerinden yalıtlanmış durumda olduğunu ve Afrika'da, Avrupa'da, Asya'da ve Orta Doğu'da kökleri bulunduğunu söyledi. Gelişiminin ilk aşamalarında baskı altına alınan ve geri bırakılan Brezilya kültürü, zamanla gelişerek bir bütünlük kazandı ve özgün bir sanat, edebiyat, mimari, resim, müzik ve hepsinden önemlisi de halk oyunlarını ve genelde özel bir sanat biçimi olarak folklörü içeren halk gelenekleri ile gerçek anlamda bir ulusal kültür haline geldi. 20. yüzyılda Brezilya, dünya çapında ün kazanmış iki yaratıcı sanatçı geliştirdi: Brezilya halkını anlatan romancı Jorge Amado ile yine onun gibi bir komünist olan, ultramodern mimarinin kurucusu Oscar Niemeyer.

Bu demektir ki, Brezilya'nın, dünya ve Latin Amerika kültürlerini zenginleştirmek için olağanüstü bir yaratıcı potansiyeli var. Brezilya'nın televizyon dizileri tüm dünyaya yayıldı ve Latin Amerika'da, Küba da içinde olmak üzere Karayib'lerde, Batı Avrupa'da, Afrika'da ve Asya'da büyük bir başarı sağladılar. **Köle İzaura** adlı film neredeyse tüm dünyada izlendi.

Konuşmacı, Brezilya'daki geniş kültürel hareketin, demokratik güçlerle birlikte sanatı, boyun eğmecilikten, yabancılaşmadan, yaşamın gerçeklerinden kaçmadan, devletin ve tekellerin kontrolünden kurtarmak için çalışıyor.

Paraguay Komünist Partisi'nin kıdemli militanlarından biri olan **Hugo Campos**, sempozyumda tartışılan konunun çok yönlü niteliğini vurguladı. Bugün, Latin Amerika'da ve dünyada oluşan yeni koşullar, kültürün rolünü, barış, silahsızlanma, hümanizm ve toplumsal ilerleme savaşımında kullanılacak bir silah olarak kesin biçimde tanımladı.

Paraguay ulusal kültürünün daha çarpıcı başarılarından ve romancı Augusto Roa Bastos ya da bir komünist olan şair Elvio Romero gibi tanınmış isimlerden kısaca söz eden Hugo Campos, 1972 yılında sürgünde ölen besteci Jose Asuncion Flores'e duyduğu saygıyı dile getirdi. Onun dehası, kendi yarattığı ve Paraguay'ın ezilen halkının acılarını, umutlarını yansıtan yeni bir müzik türü olan **guaranya**'da ortaya çıkmıştı. Hiç kimse, ülkenin sınırlarını aşan "Kızılderili Kız" adlı ezgiye ya da emekçilere adanan ve Stroessner'in gerici diktatörlüğü tarafından yasaklanan "Obrerito" (Küçük İşçi) adlı şarkıya ilgisiz kalamaz. İnsanlığın geleceği ile ilgilenen Flores, Hiroşima ve Nagazaki'nin canice bombalanması karşılığında "Maria de la Paz" adlı senfonik şiiri yarattı. Bu insanoğlunun varlığını sürdürmesi savaşımına Paraguay'ın bir katkısıydı.

Yakından tanınan çağdaş Paraguaylı besteci Herminio Gimenez ve Barciro Saguier de içinde olmak üzere, Paraguay sanat ve edebiyatının pek çok tanınmış kişileri hâlâ sürgündeler. Gimenez'in "Paraguay Yeniden Doğrulsun" adlı bestesi, diktatörlüğün uzun gecesi sona erdiğinde ülkesinin geleceği karşısındaki iyimserliğini ve umudunu yansıtıyor.

Jorge Bergstein, Birleşmiş Milletler'in 41. Genel Kurul oturumunda alınan kararla, 1988-1997 arasındaki sürenin dünyada kültürün gelişimine adanan on yıl olarak belirlenmesiyle, tartışılan konunun önemi bir kez daha doğrulandı. Bu çerçeve içinde Fransız Devrimi'nin 200. ve Amerika'nın keşfinin de 500. yıldönümleri anılacaktır.

Arjantin Latin Amerika'nın yalnızca coğrafi açıdan değil, aynı zamanda ve daha da önemlisi ortak bir tarih, kültür ve yazgı açısından da bir parçasıdır. Eskiden olduğu gibi, Lenin'in sözünü ettiği iki kültürden birinin temsilcileri (eski toprak sahibi oligarşi ile bağlı olan aydınlar ve büyük burjuvazi) ulusal manevi mirasımızı bir bütün olarak Latin Amerika'nın ortak mirasından koparmaya çalışıyorlar. Bu durum, 1810'da bağımsızlığın ilan edilmesinden ve Arjantin'in Avrupalılaşmaya başlamasından (o zamanlar için ilerici bir gelişme) bu yana sürüyor. Ancak, Paris'e ve Londra'ya yönelen toprak sahibi oligarşinin çabaları sonucu, kısa bir süre sonra ulusal olan her şeyi reddeden elitist bir kültür ve ekonomik alanda da klasik liberalizm ortaya çıktı. İki kere cumhuriyetin başkanlığını yapmış olan General Roca'nın 1890'da, "Arjantin, İngiltere tacının en değerli incisidir" demesi hiç de şaşırtıcı değildir. Bu arada, bugünün "modernleşme" taraftarları, ülkenin hastalığına çare bulmak için gözlerini Amerika Birleşik Devletleri'ne çeviriyorlar. Sonuçta dış borçların faizlerini sadakatle ödüyorlar ve kitle iletişimini, yüce dolar imparatorluğunda üretilmiş en beter süprüntü kültürel ıvır zıvırla dolduruyorlar.

Ancak, resmi kitle iletişiminin kolektif bir hafıza kaybı yaratma çabalarına karşın, geçmişi unutmayan bir dünyada yaşıyoruz. Bu açıdan bakıldığında ve Arjantinli bir marksist olan, kültür konusunda çalışmalarını sürdüren Hector P. Agosto tarafından öne sürülen yaklaşım akılda tutulduğunda yaklaşımımız sekterlikten arınmış olabilir. Bu bize, ülke yaşamının herhangi bir unsurunu, ne kadar ürkekçe olursa olsun, özel bir "reçete" sunmaksızın yansıtan her şeyi, güzel olan her şeyi halka mal etmemize yardımcı olmalıdır.

Arjantin Komünist Partisi, aydın topluluğu içindeki devrimci potansiyelin her zaman farkındadır ve oynadığı role büyük değer biçer. Güney Amerika'nın ikinci büyük ülkesinin parlak akademisyenlerle, yazarlarla, sanatçılarla toplumbilim, politika, müzik ve folklor alanlarında çalışan, Jose Ingenieros, Anibal Ponce, Hector P.Agosto ya da Rodolfo Ghioldi gibi kendilerini sosyalizme adamış tanınmış kişilerle dolu büyük bir tarihi vardır. Bu isimleri, parti ilişkilerinden söz etmeden sıralıyoruz, çünkü, kültürel mirasımızı değerlendirmede bize leninci yaklaşım yol gösteriyor. Ayrıca, şairler Raul Gonzalez Tunon ve Juan Gelman'dan, **Çalkantılı Sular**'ın yazarı merhum yazar Alfredo Varela'dan, sanatçılar Castagnino, Bruzzone ve Alonso'dan ve müzisyenler Mercedes Sosa, Victor Heredia ve Osvaldo Pugliese'den de söz etmek gerekir.

Bu liste, diktatörlük yönetiminde kayıp ilan edilen 30 bin kişinin arasında bulunan aydınlardan söz etmeden tamamlanmış sayılmaz: Aralarında Haroldo Conti'-

nin de bulunduğu büyük değere sahip yapıtları olan yazarlar, herhangi bir partinin üyesi olmayan Rodolfo Walsh gibi ya da satılık katiller çetesi tarafından asılan komünist Roman Mentaberri gibi gazeteciler.

Arjantin komünistlerinin çalışmalarındaki[5] oportunizm ve sekterlik unsurlarını özeleştirel biçimde değerlendirmelerini yineleyen J.Bergstein, kaybolanların ya da öldürülenlerin listesinde 1960 ve 1970 kuşağında yetişen en iyi isimlerin bulunduğunu hatırlattı: Küba Devrimi'nden dersler çıkarmış olan aydınlar da bunların içinde. Bergstein, bu deneyimi nasıl özümsedikleri -yaratıcı biçimde, eleştirel olarak ya da eleştirmeden- üzerinde düşünce yürütmenin bizleri, onlara devrimci hareket içinde sanki "rakip"lerimizmiş gibi davrandığımız eski tutumumuz karşısındaki sorumluluğumuzdan kurtarmayacağını söyledi. Onlar oldukları gibi, kitlelerin büyük bir kesimi içinde yaygın olan köklü duygusallığın birer ürünleri olarak görülmeliydiler. AKP'nin onlara karşı hatalı tutumu, Küba Devrimi'nin Latin Amerika üzerindeki etkisini küçümsediğimiz gerçeği ile bütünleşmişti. Jorge Bergstein sonuç olarak, partinin 1986 yılındaki 16. Kongresinde, onu devrimci ülkülerinden giderek uzaklaştıran yolunu düzelterek, strateji ve taktiklerini gözden geçirdiğini söyledi.

Açık ve Belirgin Bir Eylem Programı İçin

Tartışmaları özetleyen **Volodia Teitelboim**, her partinin kültür, alanında kendi eylem programını oluşturmasının gerekliliğini vurguladı. Doğal olarak bu, kendi başlarına karar vermeleri gereken bir konudur, çünkü özgül araçlar ve yollar her ülkenin kendine özgü özellikleri dikkatle göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Hepsinden önemlisi de, bu çalışma halk içinde sürdürülmelidir çünkü kültür yalnızca elit bir kesime ait bir şey değildir.

Milyonlarca insan sanatla temas içine giriyor ve biz onlara amatör tiyatro topluluklarıyla, korolarla ve folklör gruplarıyla kentlerde, işçi sendikalarında ya da marjinal topluluklarda, film klüpleri aracılığıyla, tartışma klüpleriyle ya da benzerleriyle ulaşmalıyız. Bu gibi forumlarda herkes kendisini, görüşlerini açıklamakta serbest, aktif bir katılımcı olarak hissediyor. Komünistler, bazı insanların bizlerle aynı görüşte olmamaları gerçeği yüzünden geri durmamalıdırlar. Onlara yalnızca kültür aracılığıyla ulaşabilir ve düşüncelerimizi iletebiliriz. İdeolojik etkilemede büyük ölçüde sanatsal biçimlere başvuran burjuva kitle iletişiminin meydan okuması karşısında vereceğimiz yanıt bu olacaktır.

Marksizmin klasiklerinin sorulabilecek tüm sorulara kesin ve hiç bir şeyi dışarda bırakmayan yanıtlar verdiği gibi, tümüyle temelsiz bir inanç hala sürmektedir. Bu görüş bazı insanların boynunda asılı bulunan, onları dogmatizmin içine çeken bir değirmentaşıdır. Bu görüş aynı zamanda devrimci örgütlerin çoğulcu ve sürekli gelişen bir toplum durumunda, kendi içine kapalı mezheplere dönüşmeleri tehdidini barındırıyor. Biz komünistler kısır soyutlamaları sürdüremeyiz, çünkü, yaşam gibi kültür de diyalektik yenilenmeye tabidir. Ve Paul Valery'nin sözleriyle, politika gibi bu da insan ruhunun en üst düzeydeki ifadesidir.

---

(5) Bk. Athos Fava, "Devrimci Güçlerin Birliğine Doğru Kesin Bir Dönüş" **World Marksist Review**/Dünyaya Bakış, No.3, 1988

Sonsöz Yerine

Toplantıların sonuncusuna başkanlık eden **Jose Arizala**, sempozyumumuzun çok ilginç geçtiğini çünkü konuşmacıların çoğunun Latin Amerika'nın kültürel sorunlarıyla ilgili somut açıklamalar yaptıklarını ve yeni görüşler öne sürdüklerini, böylece de komünist kuram ile militan pratik dağarcığına, yüksek derecede duyarlı, düşünsel bir katkıda bulunduklarını söyledi.

Arizala, burada ifade edilen kültürün bir süs değil, politikanın oldukça önemli biçimlerinden biri olduğu görüşünün temel bir öneme sahip olduğunu sözlerine ekledi. Çoğumuzun kültüre olan tutumunda önemli değişiklikler yapması gerekecek ve ne yazık ki, geçmişte bazı durumlarda bu tutum oldukça yüzeysel kalmıştı. Bazı dönemler kültürün yalnızca eğlenceye ilişkin yanını görüp daha derin boyutlarına karşı gözlerimizi kapattık. İdeoloji ve yaratıcı sanatsal faaliyetler konusuna gereken ilgiyi göstermemek trajik sonuçlar doğurabilir. Kültürün insanlığın bekası için vazgeçilmez, toplumun düşünsel ve yaratıcı potansiyeli ve dinamik bir toplumsal gelişmenin kaynağı olduğunu anlamalıyız.

GERİ ÇEKİLME Mİ, GÜÇLERİN TOPARLANMASI MI?

Yunanistan ve İtalya komünist partilerinin önde gelen yöneticilerinin, Batı Avrupa'daki komünist hareketin sorunları ve beklentileri üzerine görüşleri World Marxist Review'un 1988 10. sayısında (Dünyaya Bakış, sayı 10) yer almıştı. Bu sayıda ise İspanya Komünist Partisi'nin (İKP) yöneticileri, hareketin bugünkü durumunu büyük ölçüde belirleyen tarihsel geçmişi inceliyorlar.

İSPANYA'NIN BAKIŞ AÇISI

Salvador Jove
İspanya Komünist Partisi
Politik Komisyon ve Sekreterlik Üyesi

Santiago Alvares
İspanya Komünist Partisi
MK Onur Üyesi

Partimiz uzun süredir, komünist hareketin bir bunalım durumunda olduğu görüşündeydi. Bu durum, en açık biçimde, Batı Avrupa'daki seçimlerde komünist partilere verilen desteğin azalmasında, parti üye sayısının düşmesinde, kolektif bir pasiflikte, komünistler arasında ortak bir politik girişimin bulunmayışı ve dağınıklıkta ortaya çıkıyor. Bu basit bir bunalım değil, derin bir bunalımdır; çünkü kısa erimde bir kurtuluş beklentisi yoktur.

Ama bu, bu durum değiştirilemez ya da yakın gelecekte güçlerin yeniden toplanması söz konusu olamaz demek değildir. Daha da ötesi, bunun için gerekli nesnel koşulların geliştiğinin belirtileri vardır. Ama eğer bunlardan yararlanılacaksa, öznel ön koşulların da yaratılması gerekiyor. Bizce, Batı Avrupa'da II. Dünya Savaşı'ndan komünist hareketin bugününe kadar gelen nesnel ve öznel etmenler, aşağıdakilerle sıkıca bağlıdır ve onlar tarafından belirlenmiştir:

— 1945'ten sonra bölge, ABD ve İngiliz silahlı kuvvetlerinin varlığından ötürü ABD'nin bir etki alanı haline geldi;

— ABD Marshall Planı'nın yardımıyla Batı Avrupa ekonomileri onarıldı. Ekonomik bir dünya imparatorluğuna dönüşmüş olan Birleşik Devletler, bu ülkelere kendi politik koşullarını dayattı.

— Churchill'in 1946'daki Fulton konuşmasının ardından, İngiltere ve Birleşik Devletler'in antifaşist koalisyondan çıkarak (Fransa ve İtalya'da olduğu gibi) komünistlerin demokratik ve koalisyon hükümetlerinin dışında bırakılmalarına yol açan soğuk savaş politikalarını sürdürmekte kararlı oldukları açıktır. Bu, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'nün (NATO) kurulmasına yol açtı ve dolayısıyla Varşova Anlaşması Örgütü'nün kurulmasını ve askersel blok politikasını doğurdu;

— Avrupa'da "özgürlüğü korumak" üzere komünizm etkisini sınırlamaya yönelik çizgisi, ABD'nin nazizme karşı savaşıma katılması nedeniyle pek açığa çıkmadı. Bu durum, kitleler içinde komünist partisinin çalışmalarını kısıtladı ve komünistlerin antifaşist direnişteki savaş kardeşlerinden, sosyalistlerden, sosyal demokratlardan ve diğerlerinden yalıtlanmalarına yol açtı.

— Son olarak, savaş ertesindeki dönemde, dünya çapındaki kitle örgütleri içinde bölünmeler vardı ve Batı Avrupa komünist partileri, son derece zor bir yalıtlanma ve geri çekilme dönemine girdiler.

Nesnel etmenlerin yanısıra başka etmenler de vardı: II. Dünya Savaşı'ndan sonra Direniş hareketini esinlendiren ve nazizmi geriletmeye yardımcı olan devrimci dalga dinmeye başladı. 1946 ve 1947'den itibaren Batı Avrupa'daki devrimci gelişme, toplumsal yapılardaki bazı değişikliklerle ve bazı ülkelerde, faşizmin yenilgisinden sonra görevleri egemen sınıfların temel çıkarlarını savunmaya dönüşen bağlaşık ordularının varlığı gibi aşılmaz engellerle dizginlendi.

Batı toplumlarının savaş sonrası evrimleri ve kapitalizmin sağladığı görece istikrar, işsizliğin ortadan kalkmasına, ekonomik yükselmeye ve belli ölçüde bir refah düzeyine yol açtı ve tüm bunlar köklü toplumsal değişimler için verilen savaşımı baltaladı. Savaş sırasında büyük acılar çeken milyonlarca insan, yalnızca barış ve huzur istiyordu.

Hitlerizme karşı cesurca savaşan komünist partiler, yalnızca iktidara gelme değil, aynı zamanda işçi sınıfının da ülke yönetiminde herhangi bir biçimde yer alması beklentilerini yitiriyorlardı. Karşılarında, ABD tarafından başı çekilen dünya emperyalizminin yardımını ve desteğini gören en tutucu burjuva çevreler vardı. Komünistlerin daha önceki antifaşist savaşımdaki silah arkadaşları da onlara sırtlarını çevirdiler.

Emperyalist güçler tarafından yaratılan bu durum Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerle daha da kötüleşti. Bir yandan, Sovyet halkı son derece kötü durumdaki ülkelerini yeniden onarmak için hızla ve hayranlık uyandıran bir kararlılıkla çalıştılar ve savaş sonrası yeniden kuruluşta son derece başarılı oldular. Diğer yandan ise, özgürlük ve demokrasi kısıtlandı. Bir başka savaştan daha çekinen Stalin, katı bir baskı ve merkeziyetçi yönetim politikasını sürdürdü.

Stalin'in görüşleri, Batı Avrupa'daki komünist partilerin çoğunu etkiledi ve bu partiler, Halk Cephesi ve Direniş dönemlerinde olduğundan daha sekter ve dışlayıcı bir politika izlemeye başladılar. Sonuç, politik etkinin yitirilmesi, daha da fazla bir yalıtlanma ve kitlelerin desteğinin azalmasıydı.

1948'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi, dünyanın, sınıf savaşımının ayırdığı iki karşıt kampa bölündüğünü söyledi. Aslında, bu, barış içinde yan yana yaşama politikasından bir uzaklaşmaydı ve yalnızca uluslararası gerginliklerin yoğunlaşma-

sına yaradı. Bu durum, komünist partilerin bağlaşıklıklar stratejisinin tümüyle terk edilmesi olmasa da, zayıflamasına yol açtı ve onları, 1935'te halk cephesi görüşünün ortaya çıkmasından önceki "sınıfa karşı sınıf" çizgisinin yeni bir uyarlaması ile karşı karşıya bıraktı.

Komünist partilerin uluslararası bir merkezi olan Kominform (ki, 1943'te Komintern'in dağılmasından sonra böyle bir merkez yoktu) Moskova'nın girişimleriyle kuruldu. Yugoslavya Komünist Partisi, Josip Broz Tito'nun ve partinin, sosyalist dünyanın kendine özgü lideri Stalin'in emirleri karşısında eğilmeyi reddetmesinden bir süre sonra kominform'dan atıldı.

Başka suçlamaların yanısıra, ulusal sapmadan dolayı suçlanan komünist liderler Bulgaristan'da, Çekoslovakya'da, Macaristan'da ve diğer halk demokrasilerinde yargılanıp öldürüldüler.

SBKP'nin 20. Kongresi değişim için yeni umutlar doğurdu. Kongre tarafından onaylanan çok sayıda ideolojik önerme -Lenin'in barış içinde yan yana yaşama görüşünün vurgulanması, savaşın ölümcül kaçınılmazlığının yadsınması ve sosyalizme kitle hareketleri ile parlamenter faaliyetlerin bir bileşimi yoluyla ulaşma olanakları- daha yeni ve daha büyük olanaklar vaadediyordu.

Kominform dağıtıldı. Ardından, Sovyet lideri Yugoslavya'yı ziyaret ederek partisinin Stalin döneminde bu ülkeye karşı yaptığı hataları düzeltmek istedi. Ancak, SSCB'de pek çok parti liderinin kurban gittiği ve Nikita Kruşçev'in "gizli" raporuyla kamuoyuna mal olan suçlarla ilgili bilgiler, komünistlere bir yıldırım gibi indi ve çoğu, Stalin'in putlaştırılmış kişiliği açığa çıktığında yaşadıkları korkunç şoktan sonra bir daha kendilerine gelemediler.

O zamanlar, fırsatı hiç kaçırmayan emperyalizm, demir tavındayken vurdu. 1956'da Macaristan'da yaşanan olaylar, Batı Avrupa komünist partilerinin çoğunda bölünmelere yol açtı, diğerlerinde ise, çok sayıda aydının partilerini terketmelerine neden oldu.

1957'de SBKP, Komünist ve İşçi Partilerinin Temsilcileri Toplantısı çağrısında bulunarak komünist hareketi yeniden bir araya getirme girişiminde bulundu ve Mao Zedung, öncü bir merkezin ve öncü bir partinin gerekliliği üzerinde ısrar etti. Bu konuda bir anlaşmaya varılamamasının nedeni, diğer şeylerin yanı sıra iki parti arasındaki nesnel farklılıklardı.

1960'ta Komünist ve İşçi Partilerinin Toplantısında, sosyalizm ve komünist hareket, oluşan sosyalist kamp içindeki bölünme ve SSCB ile Çin arasındaki uyuşmazlık biçiminde ortaya çıkan zorlu bir bunalım dönemine girdi. Milyonlarca komünist, Usuri Nehri üzerinde aralarında çıkan silahlı çatışmalardan dolayı dehşete düştüler. Bir bunalımın varlığı ayrıca, tek tek sosyalist ülkeler arasındaki açık "zıtlıklar"dan ve maddeci diyalektiğin yadsınması anlamına varacak biçimde, kendi içlerindeki çelişkilerin varlığını tanımamalarından belliydi.

Sosyalizmin, askersel araştırmalarda kullanılmaya başlanmış olan yeni bilimsel ve teknik gelişmelerden sanayi gelişimini maksimize etmek amacıyla yararlanmaktan aciz olduğu artan bir açıklıkla ortaya çıkıyordu. bir yanda sosyalizmin gerçeklikleri ve başarıları ile diğer yanda, o sıralar bir durgunluk döneminde olan kuram-

sal marksist düşünce arasında gerçek bir çelişki vardı. Komünistlerin kendi kuramlarını geliştiremedikleri, yeni gelişmeleri açıklayamadıkları ya da sosyalizmin kendi içinde çıkanlar da dahil, yeni sorunları çözemedikleri ortaya çıktı.

1959'da Birleşik Devletler'in burnunun dibindeki Küba Devrimi -II. Dünya Savaşı'yla doğrudan bağlı olmadan- zaferi, daha sonra ABD emperyalizminin Vietnam'daki yenilgisi, sömürgeciliğin sona erme süreci, dünya devrimci hareketinin, tek tek bileşenlerinin karşılaştıkları zorluklara ve yenilgilere karşın büyümeye devam ettiğini ve yeni ülkelere yayıldığını gösterdi.

Buradan çıkarılması gereken sonuç şu olmalıdır: O dönemde *sosyalizmin ve komünist hareketin bunalımı bir büyüme bunalımıydı, ama kapitalizmin ve onun çocuğu olan* ve sömürgelerinden yoksun kalan **emperyalizmin bunalımı yitirilmiş bir tarihsel perspektifin bunalımıydı.** Ancak, kapitalizmin hâlâ varlığını sürdürme yeteneğine sahip olduğu açıktı ve ciddi ve tehlikeli bir muhalif olmaya devam ediyordu. Hatta ekonomik açıdan, sosyalizmden daha dinamik görünüyordu.

Bu tarihsel etmenler, II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarının, Batı Avrupa ülkelerinde neden köklü toplumsal değişimlere yol açmadıklarının temel nedenleriydi. Bu etmenler aynı zamanda, emperyalizme, İspanya'da Franko diktatörlüğünü, Portekiz'de de Salazar-Caetano diktatörlüğünü 1974-1977'ye kadar sürdürme olanaklarının sağlanmasında da gerekliydi.

Elverişsiz koşulların yanı sıra, aynı biçimde *öznel hataların* da hareketimizin gelişimi üzerinde etkisi oldu.

Savaştan sonra, komünist partiler, diğer antifaşist güçlerle birlikte ortak bir "uzun yürüyüş" yapma umudunu taşıdılar ve ana toplumsal dönüşümleri gerçekleştirmek için ve gelişmiş demokrasiyi kurmak amacıyla yığınsal desteğe sahip koalisyon hükümetleri kurmanın olanaklı olduğuna inandılar. Komünistler, bu yol kendilerine kapatıldığında derin bir şaşkınlığa uğradılar.

Halk savaştan ve uzun yıllar süren acılardan bıkmıştı ve barışın, ekmeğin, işin ve demokratik özgürlüklerin özlemi içindeydi. O sıralar, çoğu durumda sosyal demokratların ve sözde sosyalist partilerin yardımıyla iktidarı tekelinde tutan burjuva hükümetler, bu özlemlerin gerçekleştirileceği sözünü verdiler. Bu koşullarda, komünistlerin derin toplumsal değişim için verdikleri savaşım, parlamenter demokrasi alanına kaymıştı. Çoğu komünist parti zayıfladı ve bazıları bölündü.

Birbirlerine paralel komünist partilerin ortaya çıkması, zayıflıklarının ya da geleceğe ilişkin bir perspektif yokluğunun bir sonucu olduğu yolunda önsel bir sonuca varılmamalıdır, ancak bazı durumlarda bu etmenlerin komünistler arasında çeşitli gruplaşmalara yol açtığı da söylenebilir.

Geçtiğimiz kırk yıl boyunca, komünist partiler içindeki bölünmeler bazen ulusal gerçekliğin sonucunda ortaya çıktı. Ama aynı zamanda, sosyalist ülkeler arasındaki farklılıkların ya da sözde ortak bir amacın çıkarı için, bunlardan birinin belli bir parti içindeki gruplara destek vermesinin sonucunda da oluştu. Ancak deneyim gösteriyor ki, *her bölünme ilgili komünist partiyi ve zamanla uluslararası komünist hareketi de zayıflatırken, ayrılan grup marksist-leninist bir görüntüye sahip olduğu halde kitlesel destek kazanamıyor.*

Bugünlerde, bir parti içindeki geçici farklılıkların, kendisinin daha sadık olduğunu iddia eden bir grubun ya da partinin oluşmasını özendiren bir bölünme, yalnızca politik bir hata yapmak değil, aynı zamanda bir bütün olarak komünist hareketin de zarar görmesi anlamına geliyor. Bu sonuç asıl olarak İspanyol komünistlerinin deneyimlerine dayanıyor ama diğer partilerde neler olduğunu da göz önüne alıyoruz.

ABD emperyalizminin denetimi altındaki Batı Avrupa ülkelerinde, savaştan sonra başlayan yeniden kuruluş, başta bilimsel-teknolojik devrimin etkisiyle emek üretkenliğindeki ve sanayi gelişimindeki gözle görülür artışlarla birlikte kapitalist sistem için uzun bir istikrar dönemini garantilemiş görünüyor.

Bu durum, "yenikapitalizm" kavramının ortaya çıkmasına neden oldu. Ancak, yenikapitalist toplum içinde sınıfların ve sınıf savaşımının gerileme eğilimi içinde oldukları savında olan kuramlar, açık biçimde gerçeklerle, özellikle de Fransa'daki 1968 Mayıs ve Haziran olaylarıyla çelişiyordu.

Ancak, sol güçlerin sosyalizme doğru ilerlemek için derin toplumsal ya da politik değişimler başlatmak amacıyla bu koşullardan yararlanmakta başarılı olamadıklarını da itiraf etmek gerekir.

Bu arada İspanya ise 1936-1939 yıllarında, demokratik güçlerin yenilgisiyle ve kırk yıl süren bir faşist diktatörlüğün kurulmasıyla sonuçlanan bir antifaşist savaş yaşadı. Bu nedenle İspanya'daki politik savaşım kendi yolunu izledi; bu yol diğer Batı Avrupa ülkelerindekinden daha farklıydı ve dolayısıyla daha farklı bir analitik yaklaşım gerektiriyordu.

Batı Avrupa komünist partilerinin geri çekilmeleri konusunu ele alarak sosyalist ülkelerdeki olayların bu geri çekilme üzerinde derin bir etkide bulunduğunu gösterdik ve bu etki o zamandan bu yana kendisini defalarca kanıtladı. Sosyalizm, son derece önemli kazanımlarının varlığına karşın (çalışma hakkı, eğitim, sağlık bakımı, vb.), Batının en gelişmiş ülkelerindeki düzeyle kıyaslanabilecek nitelikte bir yaşam düzeyi sağlayamazsa, milyonlarca emekçi için yeterince çekici olamayacaktır. Sosyalist bir toplum ayrıca, ülke yönetimine halkın kitlesel katılımını sağlayan bir özgürlükler sistemine ve Batı'da var olandan çok daha canlı bir politik, toplumsal ve kültürel yaşama sahip olmalıdır. Nesnel tarihsel nedenlerden ve özellikle de ciddi hatalardan ötürü, sosyalizm henüz bu özellikleri tam anlamıyla kazanamamıştır. Henüz tüm potansiyelini ortaya koyamamış, ne de çok sayıda yaşamsal konuda kapitalizme üstün gelme kapasitesini açığa çıkaramamıştır.

İşte bu nedenle SSCB'deki ve diğer sosyalist ülkelerdeki perestroyka umut vericidir. Sosyalizm içindeki devrimci değişimin Batı'daki komünist partilerin hareketliliklerini ve etkilerini yeniden kazanmalarına ve kitlelerin desteğini yeniden sağlamalarına önemli ölçüde yardımcı olacağına inanıyoruz. Milyonlarca emekçi, işsizler ve (kapitalizm koşullarında teknolojik gelişmeler yapısal işsizliğe yol açtığına göre) işten çıkarılacak olanlar, bir kez daha bu yeni topluma, yalnızca insanlara iş güvencesi vermekle, maddi ve manevi gereksinimlerini karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda termonükleer bir savaş tehdidinin olmadığı, barış dolu bir yaşam vaadeden bu sisteme bir kez daha gözlerini çevirip bakacaklar. Yeni politik düşünceye yönelim gösteren dünya sosyalizminin emperyalizmi kısıtlayarak barışı sağlayabileceğine inanıyoruz.

Çoğu zaman bir hastalığı teşhis etmek, onu tedavi etmekten çok daha kolaydır. Bize göre, Avrupa'daki komünist hareketin bütününün yakın geleceği pek de parlak değildir ve bu, İspanya için de geçerlidir. Ancak gerek hareketin tümü, gerekse İspanya için, durumu değiştirmek büyük ölçüde tek tek her komünist partinin ve ayrıca hepsinin birlikte yapacaklarına bağlıdır. Bu onların, sosyalist ülkelerdeki köklü reformların yarattığı olanaklardan yararlanma yeteneklerine bağlıdır. Eğer durumda bir değişiklik yaratılacaksa, önce (ulusal ölçekte ve bir bütün olarak Batı Avrupa'da) derinlere kök salmış sorunların ve çağdaş gelişmelerin, toplumda mutlak çoğunluğu oluşturan emekçiler üzerindeki etkilerinin doğru analizleri yapılmalıdır. Sözkonusu toplum, yalnızca sınıfsal anlamda değil, aynı zamanda görüşlerin ve politik, felsefi, dini ve diğer düşüncelerin çeşitliliği anlamında da çoğulcudur.

Stalin, bizlerin "özel bir türün ve özel bir tarzın insanları" olduğunu iddia ederken açık biçimde yanılıyordu. Marks ve Engels, **Komünist Manifesto**'da şöyle diyorlardı: "Komünistler, diğer işçi sınıfı partilerine karşı olan ayrı bir parti oluşturmazlar", onlar, "bir yandan pratik olarak her ülkenin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve kararlı kesimi, tüm diğerlerini ileri iten bir kesimidir; diğer yandan ise, kuramsal olarak büyük proletarya kitlesi üzerinde, gidişatı, koşulları ve proletarya hareketinin nihai genel sonuçlarını açık biçimde anlayabilme avantajına sahiptir".(1) Bunu hatırlamamız ve yaşama geçirmeye çalışmamız gerekmez mi?

Batı Avrupa komünistleri, öncelikle kendilerine şunu sormalılar: Burada neler olup bitiyor? Hangi güçler ağır basıyor? Politik durum nasıl değiştirilebilir? Bugün pek çok ülkede tutucu çevreler egemendir ve daha hala geniş kapsamlı değişimler biçiminde bir alternatif yoktur. Batı toplumunda temel yeniden düzenlemeler için çalışarak bu durumun üstesinden gelinemez mi?

Barışın sağlanması konusunda kimi ilerlemelere karşın, burada hala bir nükleer tehdit sözkonusudur ve askersel bütçeler hala şişmektedir. Avrupa Ortak Pazarı'nda 17 milyonun üzerinde işsiz vardır. Geçtiğimiz yıllar içinde çoğu AT ülkesinde, ücretlerin satın alma gücü, gayri safi yurt içi hasılaya oranla düştü ve ücretlerle fiyatlar arasında giderek artan bir fark var. Emekçilerin gelirleri azalırken büyük sermayenin karları arttı. Kitleleri harekete geçirebilecek nitelikte temel istemler öne sürebilmenin bir yolu olmalı. Milyonlarca emekçiye ve diğer vatandaşlara, örneğin ekolojik sorunların, varolan politik sistemin ayrıksız tüm amacı kâr olarak kaldığı sürece çözülemeyeceğini göstermek görevimizdir. Sonuç olarak, Batı Avrupa komünistlerinin hızlı bir ilerleme için gerçek perspektiflerden yoksun oldukları gerçeği, değişimlerin, kendilerinin gerçekçi olmadığı anlamına gelmez. Yineliyoruz; her şey komünist partilerin, duruma ve durumu değiştirme olanaklarına yaklaşımlarına bağlıdır. Şu nesnel koşullar yarar sağlıyor:

— Sovyet-ABD INF anlaşması ve stratejik nükleer silahların yarıya indirilmesi üzerindeki görüşmeler, barışı ve yumuşamayı güçlendiriyor ve böylece, yaşamın diğer alanlarında çok sayıda istemin karşılanabilmesi amacıyla yapılan kitlesel hareketler için elverişli koşullar yaratıyor;

— Yeni Paris-Bonn nükleer çizgisi tarafından yönetilen yeniden silahlanma politikasına karşı direnme gereksinimi ve Batı Avrupa'da ABD vesayetinden bağımsız

---

(1) Karl Marks, Fredrik Engels, **Toplu Yapıtlar** c.6, s.497

bir ulusal politika sorunu komünistlerin etkinlikleri için, kendi aralarında anlaşamasalar bile, geniş bir temel oluşturuyor;

— açık nedenlerden ötürü kitlelerin ana istemleri bazı ülkelerde iktidarda olan tutucu ya da sağ kanat güçler tarafından yerine getirilemezler (bu gerçek, komünistler ve diğer sol güçlerin daha güçlü politik faaliyetleri için perspektifler ortaya koyuyor);

— ne sosyalist, ne de sosyal demokrat partiler, ister iktidarda olsunlar istek muhalefette, yalnız başlarına hareket ederek bu kitlesel istemlere olumlu yanıtlar veremezler. Çünkü eğer bu istemler belirlenerek kısmen yerine getirilecekse, komünistler diğer sol güçlerle birlikte çalışarak, işçilerin ve diğer toplumsal katmanların hareketlerine önderlik etmeli, insanları haklı amaçlar için verdikleri kavgada birleştirmeli ve ilgili alternatifleri formüle ederek ortaya koymalıdırlar;

— diğer etmenlerin yanı sıra, ulusal sermaye, uluslarötesi tekelci ve finans sermayesinin esiridir ve bunun çeşitli sonuçları vardır. Bu durumda komünist partilerin birbirlerinden yalıtlanmayı sürdürmeye hakları yoktur.

Ne yapılabilir? Her şeyden önce komünist partilerin görüş alışverişi ve ortak ivedi sorunların tartışılması için temas kurmaları gerektiğine inanıyoruz. Bu sorunlar şunlardır: Nükleer bir savaşın engellenmesi; Avrupa'da ve dünya çapında barışın korunması; AET ülkelerinde fazlalıklar yok edilirken, milyonlarca insanın açlık çekmesi; Üçüncü Dünya'nın dev dış borçlar çerçevesinde Avrupa ile olan ilişkileri; tekellerin Avrupası ile halkların Avrupası arasındaki çelişkiler; bilimsel-teknolojik devrimin etkisi altında üretim alanındaki ve işçi sınıfının koşullarındaki değişimler.

Dünya kapitalizmi tarafından artan bir köleleştirmenin karşısında, insanların çabaları nasıl birleştirilebilir? Bu sorunların tek çözümünün kollektif bir çözüm olabileceği gerçeği nasıl kavratılabilir?

Batı Avrupa'daki tüm komünist partilerin birlikte hareket etmeleri ve sosyalist ülkelerdeki ve dünyanın diğer yerlerindeki kardeş partilerle sürekli ilişki içinde olmaları gerektiğine inanıyoruz. *Bu sorunların çözümünde bir bütün olarak komünist hareketin restore edilmesi, ama örgütsel bir merkez kurulmadan ya da zorunlu direktifler benimsenmeden restore olanağı üzerinde bir anlaşmaya varılması önem taşıyor.*

Kuramsal çalışmalar, politik sorunların saptanması ve kitlesel hareketler için bol yer vardır. Bu olanaklardan gerektiği gibi yararlanılmalıdır. Bugünkü konumumuzun bu yolda ilerleyerek iyileştirilebileceğinden hiç kuşkumuz yok. Komünist partilerin birliği ve ortak çalışmalarıyla sosyalistlerle, sosyal demokratlarla ve Hıristiyan sosyalistlerle işbirliği yapma arasında bir çelişki yoktur. Sahip oldukları görüşler, komünistler arasında, diğer geniş kitle hareketleri ile bağlar kurmak için ilişkinin ve kolektif çabaların önünde engel değildir.

World Marxist Review, sorunlarla ilgili araştırmalar yayınlayarak ve tüm bu konularla ilgili toplantılar ve tartışmalar düzenleyerek, bu bütünleşme sürecinin geliştirilmesi yönünde çok şey yapabilir.

DOGMATİZMİN ANATOMİSİ

Dominik Komünist Partisi Genel Sekreteri Narciso Isa Conde'-nin "Daha Fazla Marksizm, Daha Fazla Yaratıcı Çaba" başlıklı yazısının konusu, kuramsal düşüncelerimizi durgunluktan arındırmaktı (World Marxist Review, Eylül 1988/Dünyaya Bakış, Ocak 1989). Bu konu aynı zamanda aşağıdaki makalenin de konusudur.

Hector Mujica
Venezuella Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi

Çağdaş uygarlığın bunalımı ve insanlığın varlığını sürdürmesi konularını her ele alışımda, Albert Einstein'ın bir grup Sovyet bilim adamına yazdığı mektubu hatırlıyorum. Bu mektupta Einstein şöyle diyordu: "Varolan tüm toplumsal ve politik kötülüklerden dolayı kapitalizmi suçlamak ya da sosyalizmin kurulmasıyla insanlığın tüm toplumsal ve politik hastalıklarının iyileştirilebileceğini varsaymak hatasına düşmemeliyiz. Böyle bir düşüncenin tehlikesi; en başta olası bir toplumsal yöntemi, kendine bağlı olmayan herkesi hain ya da kötü ilan eden bir tür kiliseye döndürerek tüm 'inançlılar'ın fanatik hoşgörüsüzlüklerini pekiştirmesidir. Bu aşamaya bir kez ulaşıldı mı, 'inançsızlar'ın görüşlerini ve davranışlarını anlama yeteneği tümüyle kaybolur. Eminim ki, bu tür katı inançların, insanlığa ne kadar gereksiz acılar çektirdiğini biliyorsunuz."(1)

Savanarola vardı. İspanyol Engizisyonu vardı. Kiliseye karşı gelenlerin uğradıkları zulümler vardı. Bütün bunlar gericiliğin ve hoşgörüsüzlüğün bildik örnekleridir. Ama ben Einstein'ın bu konudaki görüşlerinin bugün çok ciddi biçimde gündemde olduğunu yeni farkettim. Çoktandır kör inancın ve fanatikliğin -kemikleşmiş düşüncenin ürünleri— iğrenç olduklarını, geniş insan kitlelerine büyük acılar verdiğini ve yozlaşmaya yol açtığını düşünüyordum. Uzun yıllar tam da bu nedenle, ilerici sınıfın her tür bilgi düşmanlığının karşısında olan ideolojisine bağlı kaldım.

---

(1) **Yeni Zamanlar** (New Times) N. 16, 1988, s. 20. 1947'de yazılmış olan mektup burada olduğu gibi yer alıyor. **(Derginin Notu.)**

Ama devrimci güçlerin düşüncelerinin de kemikleşerek, dünyayı çeşitliliği içinde kabul etme yeteneğini yitirip kötülük kaynağı haline gelmesi ve kendi ahlaksal saygınlığını baltalaması olanaklı mı?

Avrupa'da faşist vebaya karşı, Latin Amerika'da "goriller"e karşı, emperyalizme ve ABD "askersel-sanayi canavarına" karşı verilen savaşların bizleri hoşgörüsüz ve dar görüşlü insanlar haline getirmiş olması, pek akla yatkın değildir. Kendi kişisel deneyimlerimden biliyorum ki, ne hapislerde, sürgünde ya da yer altında geçirdiğin yıllar, ne de savaşım içinde ölen yoldaşların anıları, beyindeki kuramsal merkezleri tahrip ediyorlar. İnsan, sonul amacıyla körleştiğinde, politik "çıkış" yolunu da geliştiremez. Asıl sorun, dogmatizm mikrobunun, elde edilen başarıların yarattığı üstünlük duygusu ve bu başarılar için ödenen saçmalık derecesindeki yüksek bedellerin eleştirilmeden kabul edilmesiyle beslenmesidir. (Stalinizm sabıkasının hatırlanması yeterlidir.) Bu ve diğer olumsuzlukların ahlaksal değerlendirmelerinin gerektiği gibi yapılmamış olması, devrimci coşkuyu öldürdü ve dünyada olup biten kayda değer değişimlerin arkasında kalan devrimci düşünceyi boğdu.

Kuramsal düşüncedeki kendinden hoşnutluk ve durağanlık durumuna, *uluslararası komünist hareketin, iki sistem arasındaki rekabet sürecini tek taraflı ve sosyalizmden yana taraflı biçimde yorumlaması* eşlik ediyordu. Özellikle, 1968 olayları, gelişmiş doktrinimizin ruhunu yaşama geçirmedeki başarısızlığı, sürekli olarak toplumsal pratiğin yeni unsurlarını arayıp bulmak ve daha önceden bilinmeyen olayları bilimin ışığında aydınlatmak için, bir devrimci isteğin yokluğunu ortaya koydu. O sıralar Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da eşi görülmedik bir pasifizmin doğuşu ve Fransa, İtalya, Meksika ve diğer ülkelerdeki güçlü demokratik protesto ve öğrenci ayaklanmaları, sınıf savaşımının geleneksel biçimlerine uygun görünüyordu. Bizler tarafından değil de, Roma Klübü tarafından çıkarılan alarm seslerine yanıt veren çevreci hareketin yükselişi karşısındaki ilk tepkimiz de buydu. Sonuç olarak, yalnızca tarih yapan yeni toplumsal öznelerin (bilim ve kültür güçleri) ortaya çıkışını değil, aynı zamanda dünyada köküne kadar yeni bir toplumsal durumun ortaya çıkışını da ıskaladık.

Karşılıklı bağımlı bir dünya konusunda bir sonuca varmamız, sınıf savaşımının görevlerini nükleer çağın gerçekleriyle, marksist bir yaklaşımla bağlamamız ve değişik güçlerin sahip oldukları ve uygarlığı kurtarmak için verilen savaşım süreci içinde ortaya çıkan potansiyelin ve toplumsal ilerlemenin değerlendirilmesine yeni bir yaklaşımın ve yeni düşünce tarzının gerekliliğini farketmemiz uzun zaman aldı. Ancak, doğru yönde bir adım attığımız halde kuramsal düşüncedeki durgunluğun üstesinden gelmede önemli bir yol katettiğimiz de söylenemez. O halde, ilerlememizin önünü tıkayan engeller nelerdir?

Bence hepsinden önce gelen şey, *toplumun düşünsel ve kültürel boyutlarına gereken önemin verilmeyişidir;* bu boyutlar, maddi etmenlerin incelenmesinin arkasında kalmıştır. Bazı partilerin toplumsal pratik içinde aydınların rolünü açık biçimde küçümsemelerinin ve kültüre karşı acayip, hatta bazen de düşmanca tutumlar içine girmelerinin nedeni budur. Aslında bu tutum, kültür sorunlarının ancak politik iktidarın ele geçirilmesiyle çözümlenebileceği görüşünün dogmatik biçimde yorumlanmasından kaynaklanıyor. Başka durumlarda ise bunun kaynakları, işçi sınıfının ya-

şamsal çıkarlarından sözde çok uzak olan, düşünsel ve kültürel alana kaba bir ilkellik içinde bakılmasında yatıyor.

Daha da ötesi, marksizm-leninizm ve yöntemi konusunda ustalaşma çabaları, çoğu zaman kişinin politik düzeyine ya da ahlâksal ve moral gereksinimlerine çok az katkıda bulunan belgilerin ezberlenmesine ya da çeşitli popüler yayınların okunmasına indirgeniyor. Bu tür "öğrenciler"in, çağdaş felsefe ve politik düşünce akımları bir yana, Hegelci diyalektikten ya da Feuerbach'ın görüşlerinden hiçbir haberleri yok. Son çözümlemede, bu tür insanlar Lenin'in **Toplu Yapıtlar**'ının olası tüm sorulara hazır yanıtlar içeren büyük bir bilgi kitlesi olduğu ve önemli olanın her durumda uygun alıntıyı bulmak olduğu sonucuna arıyorlar. İnsanların, Lenin'in çalışmalarını yaratıcı düşüncenin bir laboratuvarı olarak görmelerini sağlamak için hiçbir şey yapılmıyor. Parti kadrolarının bu tür skolastik eğitimi, bilimsel sosyalizmin kurucularını yüceltiyor.

Bazı partiler Antonio Gramsci, Gyorgy Lukacs ya da Che Guevara gibi uluslararası komünist hareketin önemli isimlerinin devrimci kurama yaptıkları somut katkılarının pek az farkındalar. Tersine, bazan, bazılarına havari gibi davranılıyor. Çoğu zaman, Herbert Marcuse, Erich Fromm, Max Horkheimer ve Jean-Paul Sartre gibi kuramcıların çalışmalarında ifade edilen ahlaksal protestolarda rastlanan kimi olumlu ögeleri ya da toplumsal reformizmin kimi olumlu yanları tümüyle göz ardı ediliyor. (Örneğin, 1930'larda sınıfsal temelleri olan etmenlerle genel demokratik etmenler arasındaki, reform ile devrim arasındaki ya da devrimci şiddetin ölçütü ve niteliği arasındaki bağlantıyı ele alın. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sosyalist yönelimli güçler hâlâ bu sorunlar üzerinde yoğunlaşıyorlar.) Diğer yandan ise, gelişen dünyanın ve politik yapılarının özgül özellikleri konusunda da gerekli bilinçlilik yok. Bunlara ilişkin değerlendirmelerimiz bazen çok basit oluyor; yalnızca işçi sınıfının o anki gereksinimlerine dayanıyor ve diğer toplumsal katmanların çıkarlarını göz önüne almıyor.

İdeolojik muhaliflerimize karşı takındığımız olağan tutum, onlar komünist olmadıklarına göre diyalektik biçimde, yani akılcı biçimde düşünemeyeceklerdir: O halde onlara neden zaman harcayalım ki? Bu bana, Amerika'nın keşfinden önce yaşamdaki tek insanoğlunun kendileri olduğuna inanan Venezuella Karayib yerlilerinin "felsefelerini" hatırlatıyor. Ama dünyadaki insani düşüncenin çağdaş tarihi (ve Latin Amerika'nın - örneğin "kurtuluş felsefesi" ile buna yaptıkları katkılar) *marksist çerçeve dışında gelişen toplumsal bilimlerin de ürünler ortaya koyabildiklerini gösteriyor.* Bu da, diğer bilgi yöntemlerini de göz ardı etmek yerine incelemek ve yeni gelişmelerin yorumlanmasında materyalist diyalektiği uyguladığımız zaman daha fazla sorumluluk duygusuyla hareket etmek gerektiğini gösteriyor. Daha sorumlu bir yaklaşım, klasiklerden alıntılar yaparak ya da onlara atıflarda bulunarak gösterilmez: Böyle bir yaklaşım güncel gelişmelerin özgül, derinlemesine ve çok yönlü analizlerinin yapılmasını koşul sayar.

Kadrolarımızın düşük akademik ve genel kültür düzeyleri, bugün yaşanan dogmatizmin anatomisidir. Bu olgu, kendisini toplumsal çerçeve içinde geniş ideolojik diyalogdan politik olarak kaçınma ve kendini yalıtlama eğilimlerinde gösteriyor. Bu türden kendi içine kapanıp kendi yağında kavrulma, küçük politikalar yapmaya ve başkalarının görüşleri karşısında tahammülsüzlüğe yol açıyor. Dar kafalı insanlar

üstünlük elde ederlerken, ya biçimciliği ya da sahte-devrimci demagogluğa eğilim gösteren "inançlı"lar ortaya çıkıyor. Bu sonuncusu tehlikelidir, çünkü kitleleri şaşırtır ve onların devrimci enerjilerini harcar.

Bu tür olumsuzlukların üstesinden nasıl gelinebilir? Yalnızca tek bir çözüm ortaya çıkıyor: *Kendi tarafımıza daha fazla sayıda aydın çekmeli, akademik ve sanatsal çevrelerle daha geniş ve yakın temaslar kurmalıyız.* Bu tür bir bağlaşıklık olmadan dogmatizmle başa çıkamayız. Tabii ki, bu yeni bir sorun değildir. Sorunun çözümü konusunda, sosyalist ülkeler ve çok sayıda Batı Avrupa komünist partileri tarafından bazı deneyimler elde edildi. Ama dünyadaki tümüyle yeni olan koşullar, yerleşik tutumlarımızın yeniden değerlendirilmesini gerektiriyor. Bu bağlamda Mihail Gorbaçov tarafından geliştirilmiş olan aslında Sovyet toplumunun sorunlarından söz eden bir görüş özel önem taşıyor: "Hâlâ, bütün toplumumuz için önemli şey, düşünce yapımızda dogmatizmin üstesinden gelmektir. Çünkü ne politik aktivistler, ne kalemşörler, ne de araştırmacılar ondan kurtulamamıştır. Düşünsel faaliyetlerle ilgili olan herkes dogmatizme bulaşmıştır ve kuramsal analizlerimizi, politikalarımızı ve benzerlerini büyük ölçüde biçimlendirenler de bunlardır."(2)

Başka deyişle, bugün yalnızca parti kadrolarının genel kültür düzeylerini yükseltmek ve yeni aydın kesimlerinin komünist partilerin etkinliklerine ve politikalarına katılmalarını sağlamak değil, ayrıca yaratıcı çabalarımızdaki tutucu eğilimlerin üstesinden gelmenin yollarını aramamız da zorunludur. Bu olmadan hareketimizin öncü bir güç olarak etkisi artamaz. Bizce komünistler, başkalarına ders veriyormuş gibi bir izlenim yaratmamalıdırlar. Toplumda oynadıkları politik rol, düşünsel potansiyelinin özgürleşmesine yardımcı olmalı, bizi geri bırakan geleneksel sınıflar değerleri ve kalıplaşmış düşünce biçimlerini gözden geçirmeli ve bu potansiyeli dünyayı değiştirme çabalarına yöneltmeliyiz. Leninci bir partinin benimsemesi gereken günümüze uygun çalışma tarzının bu olduğunu düşünüyorum. Bu, bize, geçmiş deneyimlerin yarattığı ipnotik (uyutucu-ç.) durumdan kurtulmamızda ve yeni ufuklara doğru ilerlememizde yardımcı olacaktır.

Toplumsal ilerlemenin yeni öznelerini bir araya getirme konusunda önümüzde duran dev görev, yüzyılın başlarında Bolşeviklerin çalışmalarına bazı yönleriyle benziyor, bazı yönleriyle de farklılıklar taşıyor. Bu görevi yerine getirmek için komünistlerin politik ve kültürel düşünce düzeylerini önemli ölçüde yükseltmeleri gerekecek. Önemli olan, bizimkilerden farklı bilgi yöntemlerinin olumlu yanlarını kavrayıp nesnel olarak değerlendirebilmektir. Ne de olsa, insanlığın geleceği konusunda sorumluluk duyanlar yalnızca bizler değiliz. Yüzmilyonlarca insan yeni politik düşünceyi kavrarlarsa, bu, *uygarlığı kurtarma çabalarının ardında yatan maddi güç haline gelebilir.*

Bu yeni devrimci yolda ilerlerken, yeniden dogmatizme ve donuk düşünceye doğru sapma tehlikeleriyle dolu, her tür beklenmeyen dönemeçlerle karşılaşmak olasıdır. Bence, doktrinimizin eleştirel özünü kavramanın, kuramımızın toplumsal pratik üzerinde güçlü bir etkisini sağlamanın ve marksizmi bugünün global sorunlarının üstesinden gelecek biçimde geliştirmenin tek doğru yolu; araştırmak, şüphe etmek ve yeniden araştırmaktır.

---

(2) **Pravda**, 11 Mayıs, 1988.